

# BÖRZSÖNYI HELYKÖN

*Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat*

*VIII. évfolyam 7. szám, 2013. július*

*"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."*



**Zagyvai Árpád: faragott fatál**

## Tartalom:

3. o.: Egy be nem tartott fogadalom; (Ketykó István verse)
- 4-12. o.: Börzsöny környéki református eklézsiák a 17-18. században I. rész; (dr Koczó József helytörténeti írása)
- 14-16. o.: Huszonévesek...; (Kő-Szabó Imre írása)
- 18-22. o.: „Mikor ez a rozmaringszál...”; (Bozgor Elian írása)
- 24-30. o.: Szokolya község és határának helynevei; (Vasvári Zoltán képes helytörténeti írása)
32. o.: Szent Imre; (Farmosi László verse)
- 34-50. o.: Emlékezések és vallomások II. rész; (Csáky Károly képes megemlékezései barátairól, íróársairól)
- 52-53. o.: Nem keresett pontok; Paprikás búsongó; (Székács László versei)
- 54-55. o.: Fapapucs; (Kovács T. István írása)
- 56-58. o.: A barackba zárt szellem: interjúk holt írókkal II. rész; (Kerekes Tamás írása)
- 60-61. o.: Egy nyáresti pillanat; (Kiss-Simon Miklós verse)
- 62-63. o.: Masa utolsó lázadása; (B. Tóth Klára írása)
- 64-65. o.: Keserédes kétsorosok; (Szűk Balázs „vidám” verse)
66. o.: Kísért a múlt; Közös ebéden; Látszat és valóság; Magasba szállva; (Horváth Ödön versei)
67. o.: Szolgálat; (Hörömpő Gergely verse)
- 68-75. o.: Bemutatjuk: Zagyvai Árpád fafaragó;
76. o.: Megtérés; (Csáky Károly verse)
77. o.: Talán később; (Végh Tamás verse)
- 78-79. o.: összefonódva; protokoll; zsarátnok; katicabogárka; Mese felnőtt fiaimnak; (Pongrácz Ágnes versei)
- 80-81. o.: Hét nap boldogság; (Pribojszky Mátyás írása)
- 82-85. o.: Aki mindent tudott az autókról: Emlékművet avattak Surányi Endrének; (Végh József képes beszámolója)
86. o.: -ig/AZ; (Vasi Ferenc Zoltán verse)
87. o.: Vándorfelhők; (Elbert Anita verse)
- 88-89. o.: Rózsaszirmon lépve; (H. Túri Klára verse)
90. o.: Repülés; (Dobrosi Andrea verse)
- 92-93. o.: Különleges olvasmányaim: Milyen magas a kilenc óra? ; (Kovács T. István írása)
94. o.: A titkos kertben; (Börzsönyi Erika verse)
- 96-99. o.: Könyvajánló;
100. o.: Pályázat;
- 101-104. o.: Tájékoztatók;
105. Impresszum;

E havi lapszámunkat a Kétybodonyban élő és alkotó Zagyvai Árpád fafaragó tárgyainak képeivel díszítettem. Köszönet a képek közlési jogáért, és kívánok innen is Árpádnak és kedves feleségének hosszú életet, a napokban születendő harmadik gyerekekükhöz, nagycsaládjuk felneveléséhez erőt, és egészséget! A Szerk.

# KETTKÓ ISTVÁN

## *Egy be nem tartott fogadalom*

*Megfogadtam: ma éjjel nem alszom -*

*hazamegyek Szügybe; nyikordul a kiskapu*

*makacs szelek borzolják hajam*

*óvatosan osonok, mint róka a kertek alatt,*

*hátha anyám szobájában még füstöl*

*a petróleumlámpa - - -*

*Ül feketében az asztalnál s értem imádkozik*

*benézek a kisablakon; megkoccintom az üveget*

*halkan, hogy meg ne ijedjen.*

*- Te vagy fiam...?*

*Ágyam már megvetve, mintha évek óta*

*várt volna anyám,*

*mert mindig várt türelmesen - - -*

*Behorpadt már a föld is sírján*

*s fáznak csontjai a mélyben*

*betakarom jó melegen*

*a lámpát elfújom s hajnalban*

*csörgőóra ébreszt - - -*

*Párnámon ezer ránc bizonyítja:*

*ma éjjel sem mentem haza ...*

**Balassagyarmat , 1980. április 23.**



# Dr. KOCZÓ JÓZSEF

## Börzsöny környéki református eklézsiák a 17-18. században I.

Adalékok a drégelypalánki/nógrádi református egyházmegye történetéhez

Katolikusok és protestánsok konfliktusoktól sem mentes dél-honti együttélésével néhány esztendővel ezelőtt a Honismeret folyóiratban megjelent dolgozatomban már foglalkoztam. Az alábbi áttekintésben elsősorban a Börzsöny környéki helvét hitvallású gyülekezetek sorsán keresztül igyekszem bemutatni a korszakot.

A földrajzilag tágabban értelmezett Börzsöny-vidék Hont, Nógrád és két dunántúli települést is figyelembe véve Esztergom vármegyéhez, katolikus joghatóság szempontjából az esztergomi és váci egyházmegyéhez, református egyházigazgatás szempontjából 1734-ig a felsődunamelléki, utána a dunántúli református egyházkerülethez tartozott.

Hontot és Nógrádnak nagyobbik részét az esztergomi főegyházmegye honti valamint nógrádi főesperességéhez, Nógrád kisebbik részét a váci püspökség székesegyházi esperességének nógrádi alesperességéhez sorolták. Az előbbinek Nagy-Nógrád, az utóbbinak Kis-Nógrád a korabeli neve.

Az itt élő, kálvini tanítást követő gyülekezetek a drégelypalánki vagy más néven nógrádi, rövid ideig szokolyaiként is említett református egyházmegye részét alkották.

### Huszonegy virágzó anyaegyház a 17. század közepén

A husziták 15. századi megtelepülése a Börzsönyben jó táptalajt nyújthatott a reformáció tanainak későbbi befogadásához. A helvét hitvallás környékünkön való elterjedését jól példázza Perlaki Könczöl Márton lévai lelkész 1650-ben készült kimutatása, melyben 102 felsődunamelléki egyház és lelkész nevét közli. A települések azonosítását és vármegyékbe sorolását elvégezve a palánki egyházmegyéből a következők tartoztak ide:

Nógrád vármegyében *Balassa-Gyarmat* erődítmény Turai Máté, *Fülek* erődítmény Tasnádi György, */Diós-/Jenő*; Mezei János, *Losoncz* város Mezőlaki Kis István, *Nagy-Oroszfa*/Nagyoroszi város Sütő Pál, *Nógrád* erődítmény Malassi Gergely, *Nőtécs/Nőtincs* Laskói Miklós, */Felső-/Petény* Marosi István, *Szécsény* erődítmény Zágorhidai György, */Nógrád-/Verőcze* Szenczi András lelkéssel; *Rétság* a lelkész nevének közlése nélkül.

Hontban *Helemba* Perőcsényi János, */Garam-/Kövesd*; Marosi György, */Nagy-/Maros* város Oroszi Máté, *Palánk* erődítmény Barsi Mihály, *Perőcsény* Búcsi Máté, *Szob* Marosi Máté lelkész, *Szokolya* Varsányi Kovács Mátyás prédikátorral, */Ipoly-/Bél* és */Ipoly-/Pásztoha* a prédikátor nevének említése nélkül.

Esztergom vármegyében */Pilis-/Marót* Marosi István lelkéssel.

Az áttekintésből kitűnik, hogy a helvét hitvallás jórészt a végvárok katonái és a mezővárosok, nagyobb települések lakói között terjedt.

Milyen körülmények, tényezők idézhették elő a református egyházak hanyatlását, egy részük elsorvadását, pusztulását a következő másfél évszázadban? A továbbiakban a szeniorátus területéről a Börzsöny-vidéki anyaegyházak sorsát követjük nyomon, vagyis 17, illetve a később anyaegyházzá vált Dömössel és Mikolával együtt 19 eklézsiáét, s igyekszünk választ adni az előbbi kérdésre.

Vizsgálódásunkban arra térünk ki, hogy az adott település kinek a birtokában állt; melyik vallási közösség használta a templomot; működött-e református prédikátor, iskola, tanító; miként alakult a gyülekezet híveinek létszáma, s végül említenek-e felekezetek közti vagy belső konfliktusra utaló eseményt az írásos források.

Felhasználható írásos emlékeink: korabeli feljegyzések, vizitációs és gyülekezeti jegyzőkönyvek, hivatalos kimutatások, összeírások, levelek, harang- és templomi feliratok – illetve ezek egyháztörténeti munkákban, feldolgozásokban történt közlése.

### Ha nincs pásztor, szétszéled a nyáj...

1675-ben báró Pongrácz György váci püspök (1669-1676) az egyházmegye állapotáról készült Jelentésében

Kis-Nógrád fentebb említett református anyaegyházzal rendelkező települései közül egyet sem vett fel katolikus falvai közé, míg az „eretnek” plébániák sorában Verőcét, Nőtincset, Felsőpetényt és Rétságot kálvinistaként említette. Az egyházmegye állapotaira jellemző, hogy 1654-ben csak 5 plébániája volt, 1675-ben pedig 73 katolikus falvát 13 pap és 32 licentiátus látta el.

A 17. század második felében a felerősödött ellenreformációs törekvések az állam részéről is támogatást nyertek. A protestánsokkal szemben a lázadás vádját fordították, ennek komoly nemzetközi megütközést kiváltó eseménye volt a pozsonyi különbíróság tevékenysége. 1674-ben a palánki református egyházmegye börsönyi gyülekezeteiből a következő prédikátorok idézéséről tudunk:

Maros, Szob és Szokolya gyülekezete eltitkolta lelkészének nevét; név szerint idézték Szokolai Pál perócsényi, Marosi András jenői, Varsányi György rétsági, Városi/Szkárosi István verőcei és Gere János felsőpetényi lelkipásztort.

Közülük senki sem jelent meg Pozsonyban. Ezt a hódoltsági területeken élők megtehették, hiszen a budai pasa eltiltotta őket a megjelenéstől. Az Alsó-Ipoly mente, a Börzsönyvidék 1663 után ismét török fennhatóság alá tartozott, így vidékünkéről valamennyi prédikátor ellenszegülhetett az idézésnek. Emiatt a tárgyaláson a törökösség vádja is elhangzott velük szemben. A felperes ügyésze ezt az alábbiak szerint terjesztette be: „... minap a Hont vármegyei prédikátorok, akik a nógrádi béghez menekültek, az idézések átadása végett hozzájuk küldött szolgabírókat és esküdteket, jóllehet a töröknek (is) adót fizettek, Nógrádban a törökök iszonytató börtönébe vették, és a már-már karóba húzásra ítélt rabokat 50 botütéssel kegyetlenül halálra sanyargattatták, s csak 24 aranydukát váltságdíj kifizetése ellenében bocsáttatták szabadon, mit sem félve az efféle bűnöket sújtó, az ország törvényeiben szentesített büntetéstől.”

### A templomhasználat körüli harcok

A nógrádi várak visszafoglalása után (1685) a török hódoltság véget ért a Börzsöny-vidéken. Megkezdődött a katolikus egyházban is a helyreállítás munkája. A helyzet súlyosságára jellemző, hogy amikor Dvornikovich Mihály váci püspök (1689-1705) 1699-ben Győrből elhagyatott egyházmegyéjébe érkezett, székvárosában alig talált 20 katolikus hívet.

A következő év február 7-án keltezett, Kollonich Lipót primás-érsekhez intézett iratában viszont már azt fejtegette, hogy az eretnokség visszaszorítására és az egyházi javak visszavételére nagyon alkalmas az idő:

- Béke lévén, az eretnekek félelemben élnek;
- A templomok visszavétele azért menne könnyen, mert a püspökség területén törvényesen egyetlen templom sincs odaadva a protestánsoknak. 1647-ben és 1681-ben ugyanis az egyházmegye török uralom alatt állt, az eretnekek templomaikhoz erőszakos úton jutottak;
- A katolikus vallás megerősítéséhez a prédikátorok elmozdítását tartja célravezetőnek. Megélhetésük miatt ugyanis közülük némelyek megtérnének, nem mennének el *Angolországba*.

A váci püspök ősi birtokai közül rövidesen visszaszerezte Nógrádot, a káptalan pedig Rétságon szerzett birtokjogot. A szatmári békekötés után még erőteljesebben folytatódott a vármegyében a katolikus egyház túlsúlyának visszanyerésére irányuló törekvés.

Korona uradalom	Egyházi uradalom					Magánföldesúri birtok
	Eszti érsek	Eszti kápt.	Váci püspök	Váci kápt.	Más egyh.	
Nagymaros (előtte: magánföldesúri)	Palánk G. Kövesd	Szob Helemba	Verőce Nógrád	Rétság (e. magán)	P. Marót Dömös	Bél F. Petény D. Jenő Szokolya I. Pásztó Perócsény Nagyoroszi Nőtincs V. Mikola

A települések birtokviszonyai a 18. században

## Nagyoroszi

A felekezeti vegyes, katolikus, református és evangélikus lakosságú, kiváltságos mezővárosban a 17. század végén gyakorta feszültek egymás ellen a vallási indulatok. 1682-ben a katolikusok és a reformátusok között a közös harang adott okot a békeség felborítására. Nagypénteken, amikor „... az harangoknak is hallgatni, bánkódni és gyászolni köllött... Urunk Jézusunk ártatlan halálának óráján reánk harangoztak...” reggel is, délesten is, panaszolták az Orosziban lakó katolikusok a pozsonyi kamarának. A testi inzultustól sem mentes nagypéntekről szóló beszámolójukban azt is kijelentették, hogy „nem szenvedik közöttük a kálvinistákat, minthogy többen is vannak a katolikusok”.

A zendülés miatt a kamara a helység lakosai közül négy katolikus és hét kálvinista gazdát felrendelt Pozsonyba. 1689 júniusában a kamara által odahelyezett Dombrinus János nevű licenciátust verik ki. A kamara négy embert maga elé idéz, Mészáros Jakab evangélikus és Dobsoni Pál református lakosokat pedig elfogatja, és Léván bebörtönözteti.

A 18. században királyi adományként előbb gróf Kontzin Volcardo, majd gróf Starhemberg Tamás kapta a községet. Telepítésről nincs tudomásunk.

A Rákóczi-szabadságharc idején még éltek a mezővárosban protestánsok: a református prédikátor Szakmári Pál, az evangélikusoké Hojczius János. A felekezetek közti viszályok nem csitulak. A katolikus hívek a pataki plébániához tartoztak. Belay János plébános 1705 augusztusában az éjszaka leple alatt elhordatta a református prédikátor búzakeresztjeit, zabját és kenderét pedig lekaszáltatta. A szécsényi országgyűlés helyet biztosított a reformátusok egyházi épületeinek számára. Az evangélikusokról azonban megfélemedtek, így ők pajtában tartották istentiszteleteiket. Emiatt panaszukkal a fejedelemhez fordultak.

A katolikus anyakönyveket 1710-től vezetik. A templom 1764-ben leégett, a mostani 1765-68 között épült barokk stílusban.

A palánki egyházmegye adatai között a református anyaegyházról az utolsó említés 1713-ból maradt fenn, ekkor a prédikatori szék már üres. A protestánsok további sorsa ismeretlen. Újabbán Végh József munkájában találunk Oroszi protestáns lakosairól említést.

## Nőtincs

A második török hódoltság alatt teljesen elnéptelenedett, majd visszatértek lakói, és a 18. század elején ismét benépesült a falu.

A 17. század második felében Nőtincs birtokosa felerészben Balassa Imre lett. A Balassa családon kívül a 18. században több magánföldesúr birtokolt a községben. 1715-ben 16 magyar, 1720-ban 20 magyar és 5 tót háztartást írtak össze. Az 1700-as években sok tót érkezett, nagyrészt evangélikusok.

1415-ben épült temploma a török pusztítás ideje alatt hosszabb ideig fedél nélkül állott. 1690-ben helyreállították, és egy ideig a reformátusok használták. Ekkor 66 táblából álló festett kazettás mennyezete volt. 1720-ban átalakítást is végeztek rajta.

Dvornikovich püspök Értesítőjében ekként mutatja be: *Nyőtécs falu, van nagyon szép katolikus temploma, tető nélkül, kálvinista prédikátora. Földesurak: Balassa Ádám és Gábrriel katolikusok.*

A váci püspök rövidesen visszakövetelte az Isten házát, a reformátusok Kosdra távoztak. Karcsú Arzén az egyházmegye történetében azt írja, hogy a „kálvinhitű lakosok lassanként az ősi római kath. szent hitre tértek”, s 1724-ben plébánia létesült. A reformátusoktól visszavett Isten házát 1734-ben Szent Márton védőszármái alá helyezték.

A helvét hitvallást követő gyülekezetnek a 18. század elején említett második, egyben utolsó prédikátora 1713-1714-ből Péli István. További adattal az anyaegyház sorsáról sem rendelkezőnk.

## Templomfoglalások az Alsó-Ipoly mentén

A környék 17. század végi felekezeti villongásairól Hőke Lajos forrásközléseiből (1883) és Hont vármegye monográfiájából (1906) értesülhetünk:

1700-ban *Balassa Ádám, esztergomi kanonok, aradi prépost* egyházlátogatást tartott, járt-kelt a megyében, és zárogatta rendre a protestánsok újra megnyitott templomait. A pásztói, mikolai és perőcsényi templomokat lepecsételtette, a mikolai prédikátort elhajtatta.

Perócsényben a falubeliek a templom harangjait a tóba rejtették, nehogy a katolikusok kezébe kerüljenek. A Rákóczi-szabadságharc után felvett tanúvallomások szerint mind a három egyházból a vizitáció alkalmával üzték el a református lelkészt.

Ki volt a templomokat bezáró báró *Balassa Ádám*, aki igen kemény eszközökkel igyekezett érvényt szerezni a már hatályba lépett törvényeknek (1681. és 1687. évi vallásügyi törvénycikkek) és törvényértelmezéseknek (1691. évi Explanatio Leopoldina, esetleg a kiadásra váró 1701. évi Explanatio. Az 1701. évi törvényt magyarázat szerint ugyanis a protestáns vallások gyakorlata csak Magyarország azon részeiben engedélyezett, melyek 1681-ben a király hatalmában voltak!)?

A 17. és 18. század fordulóján Hontból báró Balassa Ádám néven Korpona város utolsó várkapitányát találjuk, az esztergomi kanonokok sorában viszont nincs ilyen nevű pap. Fellelhető viszont **Balassa Pál** (gyarmathi, báró) kanonok, aki az aradi prépost címét is viselte!

Születésének helyét és idejét biográfusai sem tudják megadni, csupán azt, hogy Balassa András és Bakos Mária gyermeke. Előbb Nagyszombatban majd Grazban filozófiát és teológiát tanult. 1660 körül lépett be a jezsuita rendbe, 1669-1676 között teológiai tanár Nagyszombatban. A rendből kilépve világi pap lett, 1677-ben esztergomi kanonokká nevezték ki, 1678 áprilisától 1679 márciusáig jókai plébános. 1684-től szentgyörgymezei, s egyben aradi prépost. 1689-től sasvári főesperes, 1690-től rosoni/boszniai címzetes püspök és királyi tanácsos. 11 éven át esztergomi érseki helynök, vagyis az érsek helyettese. Nagy Ivánnál találjuk, hogy Törzse Szabó György és Balczer másképp Martini Sámuel 1694-ben emeltetett nemességre. Nemesi levelüket november 22-én Nógrád megyében hirdették ki. Mindketten korábban Nógrád megyében, Sztrégován báró Balassa alattvalói voltak. 1695-ben *Balassa Pál esztergami kanonok* ezen nemesítésnek a káptalan előtt ellentmondott. A kanonok úr 1705. október 5-én Nagyszombatban hunyt el.

Sokatmondó, hogy Balassa prépost vikáriusi működése Kollonich Lipót esztergomi érseki (1695-1707) regnálására esett. Ipoly-völgyi ténykedéséről a fentebb közölteken túl legfeljebb a népi emlékezet őrzött meg valamit.

A szatmári békekötés után ismét súlyosbodott a reformátusok helyzete. A katolikus papság nevében Joklovics György honti alesperes az 1716-ban Alsórákóczán tartott megyegyűlésen számos olyan protestáns egyház visszaadását igényelte, melyek a beadvány szerint a Thököly- és Rákóczi-mozgalmak idejében kerültek a protestánsok kezébe. Felsőbb rendeletekre hivatkozva az evangélikusok /lutheránusok és kálvinisták/ 1681. évi állapotokba való visszahelyezését, a pásztoi és a perócsényi református iskolában a grammatika tanításának eltiltását is követelte.

A vármegye tanúvallomásokot rendelt el a templomok birtoklása, használata, a vallásügyi rendelkezések betartása, illetve megsértése ügyében. Az 1718-ig lefolytatott tanúvallomások néhány környékünkre vonatkozó részlete:

Gregan István 63 éves egegi katolikus lelkész vallomása szerint /1681 körül/ Mikola Börzsönyhöz tartozott. Schmideg Mátyás földesúr jobbágya, Tenczer Pál és Dvornikovits Miklós /honti alispán/ jobbágya, Tenczer János Vámos Mikoláról azt vallották, hogy *néhai* b. Balassa Ádám idejében a pásztoi, mikolai és perócsényi református templomok lepöcséltettek. Pásztor Mihály szakállasi lakos hit alatt vallotta, hogy a mikolai prédikátort néhai b. Balassa hajtotta el, Mikolán a börzsönyi plébános majd egy Ignác nevű jezsuita misézett /kinek a tanú ministrált/. Azt is vallotta, hogy a mikolaiak a katolikus iskolamestert elkergették, az oltárt a templomból kétszer is kihányták.

### **Vámosmikola**

A lévai vár uradalmához tartozó – a XVII. század második felében a gróf Csáky család által birtokolt – Mikola 1688-ban herceg Esterházy Pál tulajdonába került.

Református anyaegyháza az Alsó-Ipoly menti gyülekezetek között későbbi keletűnek számít. Némethy Lajos szerint a falunak Thököly 1680. évi felkelésével lett helvét hitvallású lelkésze, aki 1717-ben köteles volt távozni.

A fentebb idézett tanúvallomásokban említett 1700-ban, és Némethy közlése szerint 1717-ben kihajtott lelkészének nevét, elűzésük pontosabb körülményeit nem ismerjük. Utóbbi talán az 1712–1714-ben mikolai prédikátorként feljegyzett Tornóci/Tarnóczi István lehetett, akit 1714-ben Magyarai Péter püspök lelkésszé



avatott. De elődei sorsára jutott 1740-ben a helvét hitvallású hívek másik ismert szolgája, Dési István is. Az esetet Esze Tamás a drégelypalánki egyházmegye levéltárában Sallay György ipolypásztói lelkész iratai alapján jegyezte le:

*„Ebben a seculumban /század/ fosztattak meg a reformátusok az exercitiumtól /vallás-gyakorlat/ 1740dik esztendőben a 'honnanturbáltatván /háborgatott, zaklatott/ tiszt. Dési István úr úgy hozatott által másodsor ismét Ipoly Pásztóra prédikátornak.”*

Az 1732-ben tartott egyházlátogatás ugyanakkor még őt találta Vámosmikolán:

*Deső /Dési/ István, helvét hitvallású, 54 éves. 21. év óta van szolgálatban, ezen a helyen pedig már 8 éve. A felszentelő áldást Magyar Péter által nyerte.*

*Ez a javadalom jog szerint, mint örökség a fenséges Esterházy családhoz tartozik, akit illet a kegyúri jog is. Szám szerint helvét hitvalláshoz tartozó hívek 110-en, katolikusok szám szerint 125-en vannak.*

Három év múlva került sor a németek behozatalára. A telepítés lefolyásáról (ki által történt a telepítés, mennyien lehettek a telepések) nem sokat tudunk. Hőke Lajos 130 év múltán szükszavúan ennyit jegyzett le: *„1735-ben a kálvinistákból áttérített magyarok közé Vámos-Mikulára katolikus németeket telepítettek, ezeket az öreg Újvári 50 éves papsága alatt mind megmagyarosította.”* Lakner István helyi plébános 1864-ben Pesty Frigyes helynevekkel kapcsolatos körlevelére válaszolva, Mikola benépesítéséről azt közli, hogy *„Turóc és Nyitra megye német helységeiből”* történt.

A német kolónia a vámos települést középkori templomának titulusa, Szent Lőrinc után *Lorenzenként* emlegette. 1745-ben a reformátusok által használt templom visszakerült katolikus jogokba. Még ebben az évben a herceg közbenjárásával plébánost kérnek, s a szűknek bizonyult régi templom bővítését. A hercegség bőkezűségéből az új templom megépült, 1752-ben Mária Magdolna tiszteletére szentelték. Helyi káplánokat 1787-től, plébániát 1810-ben kap a katolikus egyházközség. Az 1779. évi egyházlátogatás jegyzőkönyve említést tesz a régi templom, körülötte a temető maradványairól. Sem írás, sem hagyomány nem szól viszont arról, hogy a pusztulásnak kitett Isten házáért kérték a reformátusok, vagy azt részükre felajánlották volna.

A település lakóinak vallás szerinti összetételét az egyházmegyei látogatások jegyzőkönyveiből, valamint a katolikus anyakönyvekből tudjuk nyomon követni:

	r. kath.	helvét
1732	125	110
1754	537	94
1779	717	90
1787	721	81 (acatholici)

Egy régebbi tanulmányomban a katolikus anyakönyvekben szereplő családnevek alapján a község lakosságának etnikai összetételét vizsgáltam. Megállapításom szerint a község lakosságát a 18. században elsősorban nem magyar, hanem német anyanyelvűek növelték. A század végén a családnevek 47 %-a idegen eredetről vall, köztük a leggyakoribbak: Tenczer, Vajs, Lichner, Hébbix, Helner. A falu lakosságának több mint 40 %-a lehetett német eredetű! Vámosmikola vallásváltásában a németek betelepítése döntő szerepet játszhatott.

A palánki egyházmegye adatai között az eklézsiáról az utolsó említést 1732-ből találjuk. A fogyatkozó református közösség Ipolypásztó leányegyházaként maradt fenn. Helyzetükről, hitéletükről szűkösen szólnak a források, feljegyzések. A helyi emlékezet még az 1960-as években is őrizte a mikolai reformátusok által a régmúltban elszenvedett sérelmeket: *„Idős reformátusok szájhagyománya szerint még Esterházy idejében a katolizálás hevében a reformátusokat a községből kizavarták és a szomszéd református községben kaptak menedéket, Ipolypásztón.”*

### **A katolikus fejedelem vallási türelme**

Rákóczi 1704. augusztus 7-én, Szegeden kiadott rendeleteivel megtiltotta a templomok erőszakos elvételét, és a következő országgyűlésig a meglévő helyzet fenntartását rögzítette. Az 1705. szeptemberi szécsényi országgyűlés vallásügyi döntései szerint megszűnik a földesúri jog a vallás dolgában, a templomhasználat pedig a település vallási többségét illeti.



Az országgyűlés vidékünket érintő döntése alapján a marosi, helembai, kövesdi és a mikolai templom a reformátusokat illeti. Ipolypásztó és Perőcsény templomhasználatának kérdésével az országgyűlés nem foglalkozott. Ennek valószínűsíthető oka az lehet, hogy az 1704. évi fejedelmi rendeletek *előtt*, önhatalmúlag vagy protestáns katonák karhatalmával helyreállították vallásgyakorlatukat, és a vallásügyi törvényhozást kész tények elé állították, s az nem tehetett egyebet, mint hallgatásával legitímálta a tényleges állapotot. A templomok református használatban való hagyásából arra következtethetünk, hogy a településeken a lakosság többsége helvét hitvallású volt.

### **Ipolybél**

Az Ipoly menti kisközségnek a 17. század végén Rudnay Judit, a 18. században a Madocsányi, Liphay és a Dvornikovits család a földesura.

A középkori egyházashely templomát a 17. században a reformátusok használták, de 1674-ben visszakerült a katolikusokhoz. 1704-ben a kőtemplomot ismét a kálvinisták veszik át, de önhatalmú templomfoglalásukat – mely a fejedelmi rendelet kiadása után történhetett – Rákóczi a vármegye erejével tette semmissé. Így Madocsányi Pál földesúr átadta a katolikus hívőknek, és katolikusokat telepített a faluba.

A reformátusokat a szécsényi országgyűlés határozata is kedvezőtlenül érintette: a korábban használatban levő templomot, iskolát és parochiát a katolikusok jogaiba adta. Kezükön maradt ugyan fából épült templomocskájuk, de ezt a szabadságharc után a földesúr felgyújtatta, és hamuvá égette.

A palánki egyházmegye adataiban az eklézsiának egyetlen lelkészét találjuk: Ürményi István, 1712-14. II. József türelmi rendelete kiadásának évében az Ipolypásztóhoz tartozó fiókegyház torony nélküli templomot építhetett, mely toronnyal ellátott mai formáját 1913-ban nyerte el.

Szent Márton püspök tiszteletére ajánlott katolikus templomát 1714-ben Rudnay Judit építtette. A katolikusok Ipolyszakállos anyaegyházához tartoztak.

## **Árva egyházak – egyházi birtokok**

### **Verőce**

A 20. század derekáig Nógrád megyéhez tartozó mezőváros a váci püspökség ősi birtoka. Plébániája ugyanakkor Pázmány Péter szerint közvetlenül az esztergomi érsek alá rendelt templomok közé tartozott.

A török uralom alatt a lakosság református. A középkori templomot a 17. században ők használták, míg egészen romos nem lett. A váci püspökség 1653. évi urbáriuma szerint kálvinista prédikátora van. Dvornikovich püspök Értesítőjében az egykor szép, ősrégi templom elpusztult állapotáról, s kálvinista prédikátoráról tesz említést. A reformátusok 1722 körül egyszerű templomot építettek. Ezt azonban Althann Frigyes püspök 1727 előtt elvette, majd szentéllyel meghosszabbították, s több mint 10 évig a község második plébániatemplomaként használták. A harmadik, jelenlegi katolikus templomot barokk stílusban Althann Károly püspök építtette 1736 és 1743 között, valószínűleg a legrégebbi templom helyén, felhasználva annak építőanyagát is.

1715-ben 12 magyar, 1720-ban 19 magyar és 2 tót háztartást írtak össze. A katolikus anyakönyveket 1721-től vezetik, plébániáját 1740-ben állították fel. Az 1746 körüli vizitáció szerint lakói magyarok, németek, szlovákok. A település honlapján olvasható bejegyzés szerint a Felvidékről visszatért magyarok, idetelepített németek és szlovákok együttesen fogtak hozzá a település újjáépítéséhez.

A református gyülekezetről szóló gyér írásos anyag szerint, 1629-ben és 1631-ben Tótfalui Péter verőcei prédikátor részt vett a dunamelléki kerület zsinatán. Az 1674-ben Pozsonyba idézett Szkárosi István lelkész 1713-ig szolgálta a gyülekezetet. A templomától megfosztott eklézsia a 18. században mintegy 60 esztendő árvaságra jutott. A türelmi rendelet kiadását követően Szilvássy Gábor (1784 – 1788 k.) prédikátorsága idején éledt fel a szentegyház.

Dabóczi Viktória közelmúltban megjelent tanulmányában a településről kialakult, s elterjedt etnikai homogenitás ellenében felveti, hogy a Dunakanyar németekkel történt betelepítésekor Verőce sem maradt érintetlen. Úgy véli, hogy ha az újratelepítéskor a németeken túl a váci püspök magyarokat is hozott az

elpusztult mezővárosba, azok csak katolikusok lehettek. Feltevését a verőcei parókián vezetett 18. századbeli (katolikus – K. J.) anyakönyvek adataival igyekeznek igazolni.

Az 1715. évi adóösszeírás szerint 5 jobbágytelket juttattak a sváboknak, 1716-ból 3 német családfő nevét említik, majd 1724-től a születési anyakönyvekben jelennek meg a német nevek. Kár, hogy ezeket nem adatolja. Az utóbbi tények alapján a telepítést 1710/11-re teszi, és a véleménye szerint a szomszédos településekkel ellentétben Verőcére kevés telepes érkezett, akik aztán idővel természetes szaporulatuk révén növelték létszámukat. Azt is elképzelhetőnek tartja, hogy Verőce egyfajta elosztóközpont szerepet töltött be, és az ideérkező jövevények tovább mentek, Berkenyére és Nógrád megye más helységeibe.

A jelenlegi református templom copf stílusban 1785-ben négy hónap alatt készült el, előtte cinterem, mellette 1790 után fa harangláb állt. A parókia 1797-98-ban, Isten hajlékának kőtornya 1802-03-ban épült fel.

Történeti érdekesség, hogy a 18. század végén az ugyancsak újjáéledt szomszédos nagymarosi ekléziával nem volt teljesen felhőtlen a viszonya a verőcei református egyháznak. Az 1789. november 2-án Perőcsényben tartott aktuális gyűlés végzése között ugyanis az alábbiakat olvashatjuk: „A Verőcei és N. Marosi Eklézia egymás között esett minden elszakadásra gyalázó ellenkezésekről le tévén, továbbra is az igaz egyességre ajánlják magokat.”

### **Nógrád**

1715-ben mezőváros 5 magyar és 7 tót háztartással. Földesura a váci püspök. A római katolikus anyakönyveket 1696-tól vezetik. Régi, a török által mecsetként használt templomát a 18. század elején Dvornikovich püspök átépíttette. A mostanit 1716-ban kezdte el építtetni Althann Károly, majd utóda, Migazzi Kristóf fejezte be 1757-ben. Evangélikus temploma 1812-ben épült.

A nógrádi vár egyetlen református prédikátorának neve ismert. 1663-tól a Börzsöny vidéke másodszer is a félhold uralma alá került. Nógrád és Palánk várából a helvét hitvallású prédikátorok a végvári katonákkal együtt távozhattak.

### **Rétság**

1656-ban Lónyay Gábor, 1770-ben a váci káptalan és magánföldesurak birtokolják.

Lakosai az új hitvallások terjedésével reformátusokká lettek. Egy 1643-ból származó összeírásban a rétsági reformátusokat a drégelypalánki esperességhez tartozóként említik. 1674-ben Varsányi György prédikátort a különbírótság elé idézték. Az egyházmegye adatai között az ekléziáról az utolsó említést prédikátor nélkül 1713-ból találjuk.

1629-ben Pázmány Péter az esztergomi érsekség nógrádi főesperességébe sorolja, mint önálló plébániát. A községben már a török hódoltság előtt is állt az Isten hajléka, melyről az Értesítőben azt olvashatjuk, hogy katolikus templom, elpusztult ugyan, de kijavítható; kálvinista prédikátora van, aki Wattay János eretnek földesúr házában lakik.

1715-ben 7 magyar, 3 tót, 1720-ban csupán 5 magyar háztartást írtak össze.

A katolikus vallás újbóli térhódítása attól az időponttól számítható, amikor 1713-ban Berkes András váci nagyprépost megvásárolta Wattay földesúrtól a falu egy részét. Így került birtokosként Rétságra a váci káptalan, aki jelenlegi templomát 1729-ben, Szent András tiszteletére felépíttette. Az egyház akkor Nőtincshez tartozott filiaként mindaddig, amíg 1787-ben önálló káplánságot nem kapott. Anyakönyveit is ekkortól vezetik.

### **Pilismarót**

Birtokosa a pálos szerzetesrend, majd ennek feloszlata után a Magyar Királyi Vallásalap.

A községmonográfia szerint 1560-90 között jött létre Maróton a református egyház, ugyanakkor a szerző szerint erről részletes adatok nincsenek.

Prédikátora, Marossi Mihály 1626-ban és 1628-ban részt vett a /Rác-/Keviben tartott zsinaton. 1639-ben a Felsődunamelléki /Samarjai/ Református Egyházkerülethez csatlakozott a gyülekezet. A protestáns üldözések alatt a királyi Magyarországról több református családot fogadott be a község, akik letelepedtek a „fővégbe” (a mai Esztergomi út és környéke).

A dombon álló református templomot még a török időkben építhették, a bejárat fölött 1686-os évszám található. Az eklézsia jegyzőkönyvében leírták, hogy *„.. az Török kezéből megvén az Kereszténység Buda Várát, mindgyárt kiűzték Marothból az Szent Pál Rendin lévő Földes Urak az Ref. Prédikátort és Oskola-Mestert; a Hegyen lévő Kő Templomot, az Harangot, Parochiát és Oskolát el vették.”*

Nem sokáig maradt a pálosok kezén, már 1687-ben visszakapták a helvét hitvallásúak. Az 1721-es vallásügyi bizottság vizsgálati jegyzőkönyvének tanúkihallgatásai szerint Buda visszafoglalásáig zavartalan volt a református gyülekezet vallásgyakorlása és élete. Volt templomuk, prédikátoruk, oskolamesterük.

*„Az mostan még életben levő Öregek három egymás után következett akkori Prédikátoroknak neveikről emlékeznek: ugymint Tiszteletes Inyi Péter, Imre Péter és Desi István Urakról; az kik közül Tiszteletes Desi István Ur volt az utolsó prédikátor, az ki is innen ki hajtván ment Perótsénbe ugyan prédikátornak. Attól az időtől fogva azért ez az Ekklesia árva volt...”*

1709-től mintegy “hét évtizedes árvaság”-nak nevezett időszak, prédikátor nélkülség következett. A szabad vallásgyakorlást tiltották, ugyanakkor a török korban megszervezett oktatást továbbra is igyekeztek fönntartani. Feljegyezték 1714-ből Domaniky Gergely tanítómester nevét, akit lelkészként is említnek.

Az 1730-as években készült vármegyei összeírás a maróti katolikus egyházzal megállapítja: “jól megépített egyházzal rendelkeznek, kívül-belül díszes”. Marót és Dömös római katolikus egyháza akkor fiókegyházként a visegrádi plébániához tartozott.

Az 1732. évi vizitáció jegyzőkönyve szerint a gyónóképes katolikus lakosság száma 212, az ágostai evangélikusoké 10, a reformátusoké 131.

Az 1761-es egyházzvizsgálati jegyzőkönyv részletesen leírja a maróti katolikus egyház állapotát. Szól a templomról is: *“korábban kálvinisták által építettett. Ez a hegyen lévő templom volt. 1738-tól szerezték vissza, és renováltatott az uradalom által, és Szent Lőrinc mártír tiszteletére szenteltetett fel.”*

Az egyházmegyei látogatás feljegyzése a lakosság vallás szerinti összetételéről, az istentiszteletek nyelvéről, továbbá az áttérésekről is fontos adatokat közöl:

1. *A lakosok katolikusok és kálvinisták. A felnőtt lakosok száma a katolikusok közül 537, a gyermekeké 67, a kálvinisták összesen 257-en, a zsidók 5-en vannak.*
2. *Magyar és szláv nyelvet használnak leggyakrabban, de németet is. A mise túlnyomóan magyar, de szlávul is van.*
3. *Az elmúlt időben a kálvinistáktól átkeresztelkedett: Blasó Marianna, Muzsik Mihály és Fekete Julianna.*

A református gyülekezet templom és prédikátor nélkül maradt. Istentiszteleteiket magánházaknál tartották, a hívek olvasták és magyarázták a Bibliát, énekeltek, imádkoztak.

Az anyaegyház újjászerveződését II. József tolerancia rendelete tette lehetővé. A dömösiek is kérték a maróti református egyházhhoz való csatlakozásukat, így létszámuk 441 főre növekedett. Papot hívtak: Dienes Sámuel Miskolcra érkezett Marótra. Megszervezték az iskolát is, az oskolarektor Budai György Vácról jött. Amíg templomuk nem volt, egy parasztházban tartották az istentiszteleteket, az iskolát is magánháznál helyezték el. Ugyancsak a hívek adtak helyet a prédikátornak, az oskolamesternek, ellátásukról szintén gondoskodtak.

Kálvin követői “a római katolikusoktól elhagyott hegyen lévő kő templom” visszaszerzésére törekedtek. Kérelemmel fordultak a kamara hivatalához, végül a Helytartótanáctól megkapták a kedvező határozatot: *“... 70 forintokért és 12 krajcáróért ... adassék által a templom. Így a templom által adattván, megújítatott ugyan, 1788. esztendőben”*. A 18. század végén parókia, paplak, új iskola és rektori lakás is épült.

Dienes Sámuel 1792-ben Diósjenőre távozott. Utóda 1792-1797 között Kazinczy János, nagyműveltségű, Nyugat-Európát megjárt, több nyelvet beszélő prédikátor lett. Őt Szokolay Benjámín követte, aki 1809-ig, Perócsénybe kerüléséig szolgált itt.

A század végén a maróti római katolikus egyház életében is gyökeres változás következett be. Korábban fiókegyházként a dömösi egyházhhoz tartozott. 1792-1794 között új templom épült. Előbb helyi káplánság, 1810-től önálló plébánia lett.

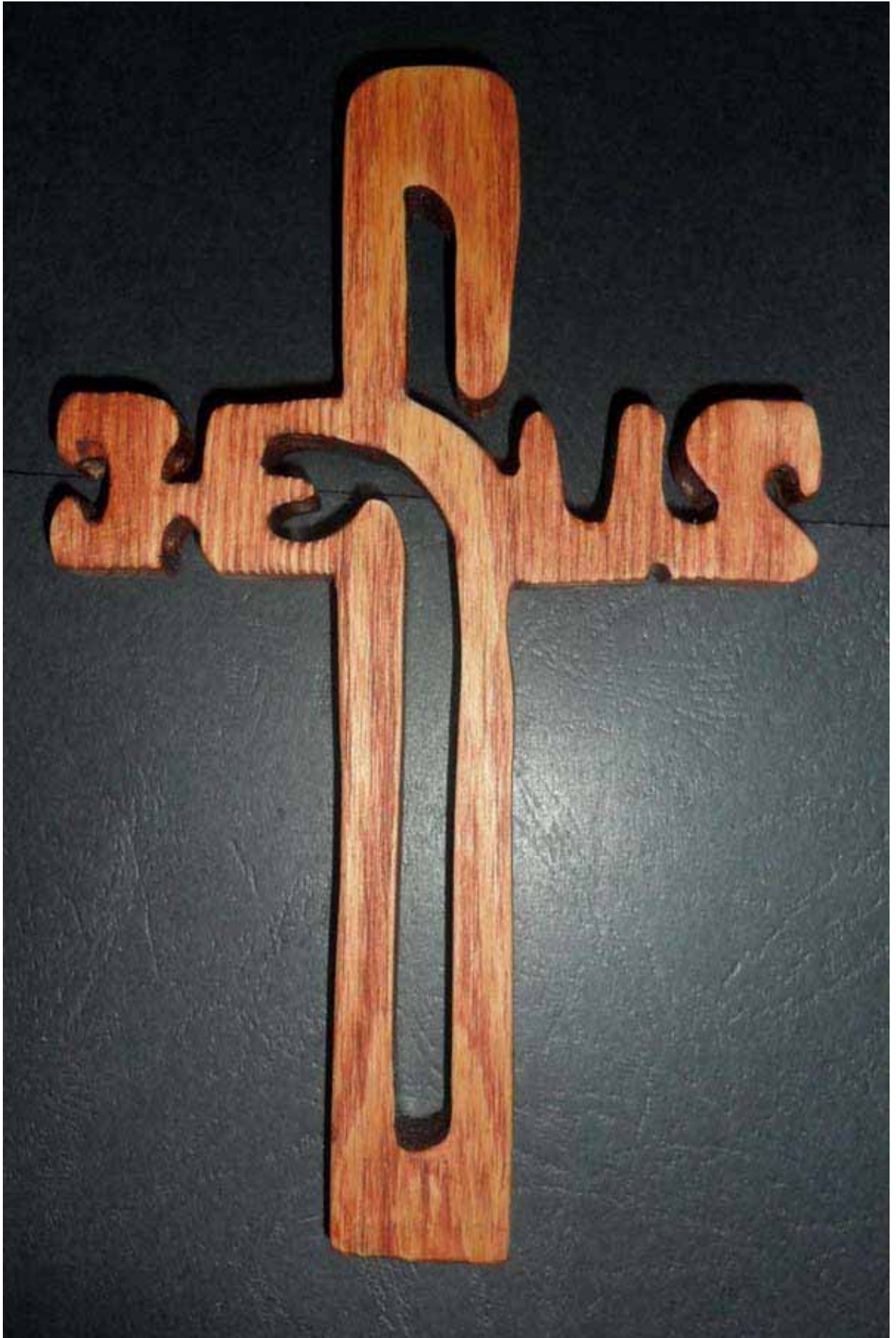
## **Dömös**

Az 1732. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint gróf Erdődy Ádám nyitrai püspök és dömösi prépost birtoka, aki az egykori prépostság romjait a faluban látható kis templom építésére használta fel. Plébániáját 1733-ban állították helyre, ugyanebben az évben megkezdték az új plébánia-egyház építését, melyet 1743-ban fejeztek be. Addig a prépostsági épület romjai között megmaradt kápolnát használták fel az istentisztelet tartására. 1779-ben Mária Terézia királynő a prépostságot az esztergomi főkáptalannak adományozta, s ez időtől kezdve a helység a káptalan földesurasága alá tartozott.

Dömösön 1709 előtt protestánsok is laktak, de vallásgyakorlatuk a szatmári békekötés után jelentékeny korlátozást szenvedett. A palánki egyházmegye adatai között anyaegyházáról egyetlen említést 1713-ból találunk, a rektor nevének említésével.

II. József türelmi rendelete után a dömösi reformátusok leányegyházként előbb Tótfaluhoz, majd Pilismaróthoz, utóbb Nagymaroshoz tartoztak.





**Kegytárgy**

# KŐ-SZABÓ IMRE

## Huszonévesek...

### 1.

- Éhes vagyok, majd kiszakad a gyomrom! – hasított a gondolat hirtelen Seres Lajos fejébe, amint nagy léptekkel gyalogolt délidőben hazafelé. – Enni kell! – határozta el, most ez volt a legfontosabb számára. Megebédelt egy közeli McDonald's-ban. Kért egy hamburgert, nagy adag sült krumplival, meg kecsapot. Aztán hazament és lefeküdt, mert fáradt volt. Az éjszakai műszak a csomagok miatt a postán, eléggé elhúzódott. Mikor felébredt, nem tudta meddig alhatott, teljesen elvesztette időérzékét. A szobában sötét volt, latolgatta délután van-e, vagy már este. Ahhoz nem érzett erőt, hogy felkeljen és meggyőződjön az idő múlásáról. – Miért ilyen fáradt az ember? Vagy most jön ki rajtam? – tette fel a kérdéseket önmagának, de nem válaszolt rá. Az óra ketyegésére figyelt. Mindig úgy érezte, gyorsul és erősödik a hang. Néha már úgy felfokozódott a ketyegés, azt érezte, szétveti a fejét. – Hülye egy játék, tessék felkelni! – döntött egyértelműen.

Kinyitotta az ablakot, kint már sötét este volt. Nyújtózkodott, beszívta a hirtelen becsapódó friss levegőt. Az úszástól erős felsőteste megfeszült, ennek a huszonnégy éves barnahajú fiúnak.

- Irén vár! – ez a gondolat futott be először. – Gyerünk gyorsan!

Öltözködni kezdett.

### 2.

- Mi van Sereském? – kérdezték tőle, ahogy belépett a presszóba. – Szevasztok! – köszönt Seres Lajos, látszólag jókedvűen. – Már azt hittük nem jössz! – mondta Tóbi, ez az alacsony, barnahajú fiú. – Pedig Iréntől úgy hallottam, hogy lejössz. – Elaludtam egy kicsit! – mentegetőzött Seres. – Te délutánonként alszol? – Á, nem, csak most! – Azt hittem már, hogy valamilyen főúri életet élsz?

Teljes volt a társaság. A tegnap estiek mind ott voltak, körbe ülték az asztalt. Ott ült az előbb kért húszeves Tóbi Ferenc, ott volt még Ruff Péter a maga huszonhárom évével, szőke bebodorított, égnek álló sörényével. A tegnapiak közül csak Kiss Gábor, a tizenkilenc éves kopasz srác hiányzott, akit Kiss vezeték nevére Colosnak becézett mindenki, mert méretes alakja meghaladta a 190 centit. Vali ült még ott, ez a szőke bombázó, mert formás alakját nem lehetett eltéveszteni. Vezetéknevét ellenben nem tudta senki, ő csak a Vali volt. Egy új fiúval voltak többen. – Téged még nem ismerlek – mondta Seres és kezet nyújtott. – Fülöp! – mutatkozott be a fiú. Huszonöt éves lehetett, kigyúrt felső testtel, rajta egy fekete bőrdzseki, fényesre bokszolva, kefével. Nyeglén nyújtotta oda a kezét, mit sem törődve Seressel. – Seres Lajos! – válaszolta és erősen megszorította a feléje nyújtott kezet.

Fülöp felszisszent és szúrón nézett Seresre, aki leült, mint aki jól végezte dolgát és a társaság többi tagjaihoz fordult. – Irén? Nincs itt? – kérdezte, mert számára ez volt a legfontosabb kérdés. – De itt van, csak elment valahová – válaszolta Vali. – Ideges volt egy kicsit. Furcsának is találtam. Nem szokott ilyen lenni. – Megígértem, hogy eljövök, de olyan fáradt voltam – magyarázkodott Seres és egy kicsit feszélyezve érezte magát a késés miatt.

Sört ittak. Az asztalon úgy álltak az üvegek, mint a kugli fabábúi. – Ma sörnapot tartotok? – kérdezte Tóbitól. – Az egyhangúság nem jó, kell egy kis változatosság! – összegezte a fiú. Seres nem akart ünneprontó lenni, ő is sört ivott, pedig valamilyen tömény italt szívesebben látott volna a gyomra. Öntötte magába ezt az árpalevet, ízét nem érezte, csak a mennyiségét.

Mire Irén visszajött, már a hangulat magasra emelkedett. Helyet szorítottak neki Seres mellett. – Soká jöttél! – mondta a lány. – Egy kicsit elaludtam, de siettem. – Már úgy volt, hogy elmegyek.

Seres nézte a lányt, ezt a csinos húszéves, igazán szépnek mondható, barnahajú teremtést. Szemük találkozott és érezte, hogy valamilyen borzongás fut át rajta. – A fajfenntartás ösztöne! – így nevezte magában.

A társaság Fülöpre figyelt. Legjobb sztoriját mesélte el. – Ezt még nem is mondtam el nektek. Állati egy balhé volt. Már napok óta nem történt semmi. Azt hinné az ember, megdöglik az unalomtól. Egyszer csak

beállít hozzám a Colos. Azt mondja: - Megütöttem a főnyereményt! – Mi történt veled? - kérdeztem. – Lottón nyertem, és kidobott az asztalra vagy négy köteg húszezrest.

- Haláli! – vetette közbe Tóbi ámulva.

- Ez még semmi! – folytatta Fülöp. – Gyere velem! – mondta Colos. – A srácok lent várnak. Fogom magam, lemegyünk, nem látok senkit, az utca üres. Colos észrevette, hogy nézelődök, erre mondja: - Mit képzelsz te a haverodról, milyen ember az? Nem gyalog jár, taxin! Elgondolkodtam, tényleg ott állt egy behemót nagy kocsi. Beszálltunk. Hirtelen, ahogy megszámoltam, voltunk vagy hatan.

Ivott egy pohár sört és folytatta.

- Persze hatan voltunk, mert az egyik srác még mondta is, annyian vagyunk, mint a gonoszok! – Ki a gonosz itt, hiszen hatan vagyunk? – kérdezte a bent ülők közül valaki. – Hetedik a sofőr! – vágta rá többen is.

- Nem volt érte mérges a pilóta? – kérdezte Tóbi.

- Miért? – csodálkozott Fülöp.

- A megjegyzésért, hogy ő lett a gonosz!

- Nem. A Colos azt mondta a taxisnak, ne törődj apuskám semmivel, vigyél bennünket a Ráday Kupolába. Nyomott neki bőven.

- Jó helyet választottatok! – mondta Seres.

- A Colos ebben specialista – folytatta Fülöp. Bementünk, leültünk, jön a pincér. – Tessék uraim! – Egy vödör unikumot! – rendelt Colos. – Kérem, így nem szolgálhatok fel, csak kimérve! – válaszolta a kopasz pincér. – Úgy is jó! – mondta Colos bele egyezően. – Tehát hat fél unikum? – összegezte kérdés formájában a megrendelést. – Nem! Hozza addig, amíg nem mondjuk, hogy elég! – rendelkezett Colos. A többiek harsány röhögésbe törtek ki. A pincér értetlenül bámult ránk, de azért feltalálta magát és megkérdezte: - De uraim, a fizetés körül nem merülnek fel majd esetleges nehézségek? – Tessék! – mondta erre Colos és zsebéből egy köteg pénzt tett óvatosan az asztalra. – Elég lesz? – kérdezte. – Elnézést! – mondta a pincér. Láttátok volna az arcát. Még a szeme is felakadt.

- Marha jó! Mondta Ruff és nevetett. A nevetése átterjedt az egész társaságra.

### 3.

Már hosszú ideje mentek szótlánul egymás mellett, mikor Seres megkérdezte a lánytól. – Ez a Fülöp sokszor van veletek? – Nem igen. Miért? – Süket polgár! – szögezte le a fiú. – Nekem unszimpatikus, hülye dumája van! – Ezért szeretik a többiek – igazította ki Irén. – Mindig mesél valamit. Ez a mai még nem is volt rémes. Szokott olyanokat mondani, hogy... főleg a nőkről. Házibulikról, anyaszülte meztelen az egész társaság és egyéb nyalánkságok...

- A többiek elhiszik? – kérdezte Seres. – Nem hazudik! – mondta a lány egyszerűen. – Már volt, aki meggyőződött róla? – Persze! Tóbi is volt, meg a Vali. Ő mesélt róla. Seres Lajos egy kis idő után megkérdezte: - Neki tetszett? – Valinak? – Igen! – Felszedett egy menő fejet ott. Valami fogorvos volt. Járt vele egy darabig, aztán az is kifutotta magát. – Miért csinálja ezt Vali? – Ő sem tudja! Szórakozásból talán. A lépések kettőjük között összehangolt volt. Mentek egymás mellett.

- Ez a hobbyja? – kérdezte tovább a fiú. – Úgy látszik – válaszolta a lány. – Különös... - csóválta a fejét. Mentek szótlánul a házak között, az utcán. Messziről zenei hangok szűrődtek feléjük. – Erről a zenéről jut eszembe – mondta Seres. – Feljöhetnél pár CD-t meghallgatni. – Most? – kérdezte döbbenet Irén. – Miért? Késő van? – csodálkozva mondta a fiú. – Majd máskor! – felelte a lány. – Nem olyan sürgős!

A fiú erősködött. – A zene hallgatása szerintem hangulat kérdése. – És most milyen zenét hallgatnál legszívesebben? – kérdezte Irén. – Jazzt, lassú számokat. – Egyedül laksz? – érdeklődött a lány. – Igen, albérletben, egy öreg néninél. Nem zavarja a zene. Nagyothall!

A lány maga elé nézett. Lassan lépegetett. Nézte fehér cipőjét, amint lépésről-lépésre maga elé tette. Ahogyan az egyik cipő elhagyta a másikat, majd ismét utolérte és most a másik hagyta el az előbbit. Arra gondolt, hogy ez a két cipő egy pár, egymáshoz tartoznak, és mégis külön-külön járnak. – Mi emberek is így vagyunk. Itt ez a fiú. Együtt járunk, úgy érezzük, összetartozunk, és mégis külön-külön világot alkotunk, ahol az összeköttetés időleges. Miért nem állandó? Miért nem tudom, mire gondol most? Rám? Vagy csak

arra, hogy felvigyen a lakására?

- Szomorú vagy? – kérdezte Seres és megállította a lányt.

Maga felé fordította. – Nem! – válaszolta tömören, de kissé lehangolva. – Akkor mi a bajod? – a kérdés kissé keményen hatott.

Az éjszakába hirtelen autótükkölés vágott bele. Az úttesten erős reflektorral egy autó száguldott el, utána méterekre egy motoros rohant. A lányt megijesztette ez a szokatlan lárma, amely amilyen hirtelen támadt, olyan gyorsan el is múlt. Seres figyelmét is elvonta egy pillanatra. – Üldöznek valakit! – gondolta egyszerűen. Ahogy felocsúdott a látványból, újból sötét lett, a fény után még erősebb. Aztán hirtelen a lány karjait érezte a nyakán és fejét a mellén. Csendesen sírt.

- Megijedtél? – kérdezte Seres. A lány nem válaszolt, csak tovább sírt. – Nem kell félned, itt vagyok! – nyugtatta. – Félek... félek... - szipogta a lány. – Mitől? – Nem tudom – válasza bizonytalan volt. – Csak úgy nem fél az ember. Indok nélkül sohasem. Vagy eszedbe jutott valami?

A lány igent intett a fejével.

- Micsoda? – Irén nem válaszolt, lehajtotta a fejét. – Titok? Sohasem mondhatod el? – firtatta a fiú nyugalommal. – De... - Mikor? – Ha akarod most is... - Akarom!

Irén Seres szemébe nézett. Úgy érezte, hogy különös tűz ég ezekben a sötétbarna szemekben. Karját újból a fiú nyakára fonta. – Rossz volna nélküled... egyedül érzem magam... itt biztonságban vagyok! Seres nem szólt, az utcai lámpákat nézte. Az egyik lassan himbálódzott. A fénye időnként a szemébe csapódott. Ha a másik oldalra billent a sötétben is egy fényes csík maradt a szeme előtt. Ha lecsukta akkor is látta.

A lépcsőházban élesen kopogott a lány cipőjének sarka. Nehezen tudta kinyitni a lakás ajtaját. Az előszobában kétszer is nekiment a falnak, pedig máskor sohasem fordult vele elő, a sötétben is tudta az utat. Nem akart villanyt gyújtani, nehogy meglássa a háziasszonya.

Úgy érezte olyan, mint a tolvaj. A szobában azonban éles volt a fény.

Irén félszegen állt az ajtóban. Seres nem tudta mit tegyen most. – Gyere, ne félj... - becsukta az ajtót. Megkönnyebbült, most már biztonságban érezte magát. – Iszol? – kérdezte Iréntől. – Igen! – a hangja egy kicsit remegett. – De csak pálinkám van. Egy kicsit bűdös. Nem baj? – Nem! – egyezett bele.

Töltött. Ittak. Bekapcsolta a lejátszót. A zene halkán szólt. Nézte a lányt. Úgy érezte, már évek óta ismeri. A lány arcán mosoly futott át. Seres újból töltött. Nagy kortyokban nyelte a szeszt. Érezte, ahogy égeti a torkát, meg a gyomrát. Ez az égés percekig tartott. A zenére figyelt, meg a lányra. Utána az is megszűnt, csak a lányt látta. Nem úgy, ahogyan most ült előtte a félhomályban, mosolyogva. Hanem úgy, ahogy pár nappal ezelőtt, délelőtt a strandon, bikiniben. Érezte a lány hátának selymességét. Teste súlytalan lett. Üres zuhanást maga körül. – Szeretlek... - hallotta Irén hangját. – Ugye nem vetsz meg ezért... - újból a lány hangját. – Itt maradhatok nálad reggelig? – kérdezte kedves, selymes hangon. Seres nem válaszolt, tudta, háziasszonya minden reggel hét után lemegy a csarnokba. Kilencig biztonságban, egyedül lehetnek a lakásban.





**Faragott fatálak**



# BOZGOR ELIAN

Meg?-van

)megvan?(

## „Mikor ez a rozmaringszál...”\*

(példának: épp O. mért)

“... kikerülésre való szerencsétlenségnek nevezem azt.” - mi ez? Egy mondat Jókay Móricz Szegény gazdagok-jában.

És az mi?

„... valami hálózatos terv bogait szedegeti...” (Jókai. U. o.)

- litterári nyomozás -

Mindegy, hogy Hídvár vagy nem Hídvár. Legalábbis erre ment az út: Pestről – rajta is keresztül – Satrakovics Gerzson-úr birtokán, majd kastélyos Kengyelesyék “pusztáján” (uradalmán?) átal, ugye?... azután: Kengyelesy (volt, az-éjszakai kártyán veszett) birodalmán által teljes napig mentek – teljes napig “az eszmelankasztó síkon végig”. S Hídvárig - - - ahová ez út harmadnapa éjszakáján (?) értek...

“Azok a hegyek, azok az erdők” – (nem nagyon lehetünk alföldön) – “elfelejtetik a gondot”, de ez a végzetlen róna... Melynek nézésébe “a lélek hamar belefárad”. Hintón (ugyan?). S kifogásolatlan lovakkal is.

“Hanem a felhők jöttek...” (estefele) – s azok rossz szokása, hogy hozzák a zivatart, a róna utasának óhajtatlan utitársát. A város tornya (?) “még a messze láthatáron...”, rendesen is sötéten érkeztek volna, s amire navigálták volna maguk (át se jutottak még “városunkon”!): a holdvilág most kiszenvedett, s világnak ott tekergett a dörgő fergeteg, mely messziről fúta rájuk otromba lehelletét, hajtva magával porfelleget, amiben aztán bömbölés születik, templomi orgonaszere komponált rettenet-szimfónia.

Össze is kever bennünket Jókai ezzel a “jégesős” jégviharral... De ő is eltévedt. De hiszen még Sekszpír is eltévedt; meg még a görögök is eltévedtek; saját utaikon is. A keletiek is. (Itt említve lenne ez, s amott feledve a dolog. És hasonlók...)

Ilyennek kivédésére pl. valami “széleset” mondani? de ez se alkalmazható. Valami tágasat, amibe belefér. Persze, Jókai is fölemlíti, hogy Hátszegi-báró birtokai: egészen Pesttől: végesen is, s végig, le, Erdélyig, és ki tudja... (majd – s Jókaiival).

Vagy mégse? Egyelőre maradjon az irány...

“Nem kell semmitől tartani.” Vigasztal. Hátszegi Lénárd “ügyes kocsis: megtalálja az utat ott is, ahol semmi út sincs.”

Pestről tart – hídvári várkastélyába? – friss feleséggel; kis báróasszonnyal. “Egy negyedórányi távolban látszik valami kútgém, azon túl fehérlik egy kis, hosszúkás tanya; oda kell menekülni a viheder útjából. Mi lehet ott? Pusztai csárda talán, vagy laktalan szállás, talán szegénylegények tanyája. (-----) Éppen csak akkorra érnek az udvarra be, midőn az első jégmogyorók koppannak meg a hintók ablakain. (----) Az érkező kocsidőreje előjött a konyhából a házi menyecske, piros kendővel a feje, pálmavirágossal a dereka átkötve; nem fiatal már, de piros, egészséges, villámszerű, gyors szava és tevés-vevése...”

Ne feledjük: itt fordul majd az egész regény – legalábbban abból a szemszögből, hogy (majd-majd s már Pest felé “jövet”: a kis báró-asszony leszedi álarcát Fatia Negrának...) De előbb még Hídvárra kell jutni! Vajon merre lehetünk? Járt-e itten Jókai? Nem feltétlen.

Meg az akkori uti-viszonyok: vasút semmi, utak se nagyon (vásárikat levéve); s pusztánál is pusztább a vidék erre, de még nedves is. Még nedvesnél is mocsikabb, sásasabb-nádasabb, zombosabb, madarasabb, halasabb, brekegősebb...

És vajon ki tudta százöven vagy kétszáz éve, hogy hol lehet ez az O...? És ki tudja most, hogy hol lehet az az O... legfeljebb mint támaszhely, mint a regénybeni Arad. Valamit csak el kell pottyantani, hogy segítse az olvasót... valahogy visszatenni a “valóság”-ba; amivel mindjárt majdnem minden is – minden netán-képzelt is: való lehet. Hasonlatos avval. Olybá tűnhet; mintha... igen; valami Határozatlan!

Bár tudatja velünk Jókai, hogy e csárda is, de meg ez az O.-vidéke (nem így, néven, még nem ám): e pusztaság is: mind a báró-úr: „hogy attól igen mérsékelt haszonbért fizetnek, s hogy a nagyságos úr nem a haszonért tartja azt, hanem a pompás nádas tavak miatt, amikben minden évben nagyszerű vadászatokat szokott tartani vízimadarakra, vidrákra és farkasokra, s hogy ezentúl már egészen hazáig, ami pedig kétnapi járás még idáig, mindenütt, ahol délre vagy estére be fognak szállni, azok mind a nagyságos úr jószágain levő házak és vendégfogadók. A nagyságos úr olyan módon utazhatja végig ez egész országot, ...hogy mindenütt otthon van, s csak egyik házából a másikba megy által.”

“Másnap véget ért a magyarországi róna, mindig közelebb jöttek az erdélyi havasok,...” „Harmadnapra korán reggel volt még, mikor átlépték az erdélyi határt.”

Tehát egy “kétnapi járás”, meg harmadnap... Pihentek. S hintóval; noha az is lehet – kora-szóhasználatban – “járas”...

Meg aztán a regénynek nem az “dolga”, hogy kérdezősködnék “utazónál”, hogy skrupulusokkal bajlódják, hanem a képzelet szenvedélye... az, hogy élveztesse az “utat”, s komponáljon hozzá az utas, ha tud, maga is. Nem úgy, mint költészetben; ahol – szövegnél – irányítóbbak a szavak. De ott is nem hiányozhat olvasó...

“Henriette minden mérföldnél jobban érzé, hogy mennyire egyedül van ebben az idegen világban, melynek óriás hegyei még a kilátást is elrejtik szemei előtt azon táj felől, ahonnan jött, hogy oda vissza ne találjon,...”

Késő éjjel utaztak tovább. “Hídvár nem messze volt már; amint egy szűk völgykatlannál a táj kétfelé nyílt, a két sötét bükkerdővel ruházott hegyhát között, egyszerre mint valami sötét keretbe foglalt kép, tűnt elő a hídvári kastély...”

Mennél haladóbb történetével Jókai – s hozza egybe, közelebb pl. báró-Hátszegit és Satrakovics Gerzsonurat majd (már Pestfelé vivő útra: aradi kaszinóban futnak össze), antól szűkebb leend a tér: egybeközelednek birtokok, s Hátszegi hídvári kastélya-vára (?) főhadiszállása Aradon horgonyoz már, ha nem is vesszük annyira szigorún azt, hogy – akkori útviszonyokat tekintve – nem feltétlen nagy az eltérés: kocsin tett s gyalogosan “járt” út között... pontosan ott leend dolga.

E napokig tartó utat – Pest s Hídvár köztit – visszafelé is lejátszotta nekünk “gyorsított játékban”. Szinte szomszédságra. Akár napi jobb gyalogjárásnyira; s attól a csárdától, melybe iménten (Pestről jövet): zivatar előtt bújtak friss házások... nem lényeg, hogy hány hónap, hány félév telt...

De mégse tűnik fel az olvasónak; nem is panaszol... legfeljebb annak tűnt fel, aki ismerőbb ezen a vidéken, s hirtelen kapott “adatokra” – kíváncsi arra, hogy pl. miként festett e táj akkoron, mennyire volt ki- s beépített, haszonba-vett, hogyan éltek vele-belőle, rajta, stb., stb. Tovább keres, de nem azért, hogy “tesztelje” Jókai tájékozottságát, módszere módját, még tévedését is (rövid vagy hosszabb alkotóemlékezetét).

Forgassuk vissza az utat, most Erdély (?) mintha-Hídvár felől menet, s haladjunk Pest felé; mely ezidőt aligha tágasabb, mint ötvenezres (majd századközépen már kétszázat is felülmúlhatta) vidéki portánya



(párbaj, egy s még egy színház, házi „kultúr“-mozgalom, volt-angyalbandis „vidékiség”... Monte Cristo, vagyis Dumas – németre fordítva, s így olvasva, majd kontra-nációnem: Jenki-Coopernek Mohikán-könyve: 1846 –) de a korabeli Pesten már tucatin vannak kávézók, újságokból-lapokból annyi, hogy csoda, hogy veszik-viszik azokat; s ha nem is Petőfik, de azért Bordánok, Kerényik, Irinyik, Emődyk, Xantusok, stb. Vagy – egyszer még – olyan is, mint Berzsenyi...

Az ipar némelyes ocsudón, s lármás külhoni s főnen belpiacai-vásárai... mondjuk nyugodtan, hogy már Nagyobban-O. azért. Bár kevesebben, bizony, mint Kolozsvár. Semmire-város: se hivatalai, se intézményei, kulturális-művészeti „mozdulatok“-ról nem is nagyon szólva.

Mintha cepelnék örök hátrányai. A beszéd még felében se magyar, valamivel ezzel szemben a német, a héber. Hamar lesz máshogy is... hamar.

S az is úgy legyen, hogy Jókai (visszakullogván majd Satrakovics Gerzson-uramnak Aradra) – csak „szállását” mondja Hátszeginek. S hogy a pesti út előtt meg így tart beszédet Henriette-ről, hogy: „A szegény nő néha naphosszat eljárált a hídvári kastély szobáiban...” (A Szépirodalmi 1978-as kiadásában ez a 202. oldalon olvasható), aztán meg ilyent: „Hanem amíg azután hazáig ért --- “ mármint Lénárd-úr. (208. oldal) Vendégségben járt Kengyelesy-grófnénál (mármint Aradon lakva...). Ahonnan egyetlen nap: s Hídváron is lehet levele Kengyelesynénak: eredeti s Hátszegitől kicsalt váltóval, kis báróné kezéinél... legalábbis “Másnap kellett azt kapni Henriette-nek.” (Ilyen gyors volt a posta? Csak bízhatatlan...) S harmadnap nyakába is repül feleség - Hátszeginek; abban az aradi szállásban... s a nagyságos-úr “... szerette volna összetépni mind a kettőt”. Mármint: mindkét nőt; azt, aki bolondul járatta, s azt, amelyik meg semmiért hálálkodik itten...

Hajnalban indultak – háromtájt. A lovak mind kiesnek alóluk; s délidőre jutnak – hova?

Dombegyházán (“amerre különösen jól feldűlni való utak vannak”) ezen keresztül – s nem Szegednek, hanem Csongrádnak tartanak, s úgy aztán föl, Pestre... hogy a kis báróné szólhasson Sipos ügyész-ügyvéd úrral a kis testvérke-Kálmán sora felől...

A posta már akkor is nagyjából ilyen volt. Mint a mostani “szolgálat”. Hátszegi ál-indítványára, hogy ti. mért nem postán intézi asszonykája az ügyet, Jókai is ironizál. S milyen modernül! Mondjuk: milyen main! Sajnos. “Vajon fordult-e meg a gentleman eszébe olyanforma gondolat, hogy postára adott leveleknek a beléjük rekesztett váltóval együtt könnyűszer nem találni rendeltetésük helyére...” (209. oldal.)

Hátszegi Lénártnak eszébe se járt ilyen bizalom. Kérdi (úttal kapcsolatban, s Gerzson-urat):

„Tehát csakugyan kísérsz akarod nőmet Pestig?” “A legnagyobb örömmel.” “Jól van. Akkor hát legalább gondoskodom elébb az úti készületekről, hogy idején bevergődhessek valami állomásra (*lovasra* – kiemelés tőlünk); merre szeretsz inkább járni? Csongrádnak vagy Szegednek?” “Csongrádnak.” “Arra rövidebb; hanem a mostani időjárással...”

Mennek, mendegélnek; órákat, s akkorra szinte kilencet. Kilenc órákat. Már látszottak – ha aligan is – O. tornyai. Milyen éles szemek. Milyen tiszta levegő. Tiszta fényesség. Kilenc óra alatt ekkora utat tettek meg. (Tűrhető-tempós bicikliment. Bátrak lennének, ha saccolnánk nekik 100 vagy még több kilométereket?)

Mind a négy ló oda. Mind sánta már, mint a készséges Gerzson-úr.

A kovács megnyilalta őket: sánta a rudas, a nyerges, a gyepőlős és az ostorhegyes is. Műértő-nyelven azt jelenti: megnyilal... hogy a ló patáját irhára vágta a kovács, aztán olyan lábat már “lehet vasalni”...

O.-ra - ilyen lovakkal - legfeljebb éjszakára vergődnének. (Három mérföldről? Délidőtájról?) Három mérföldre teszik az előtűki utat; megettükre negyedfelet mond Gerzson-úr.

Érdekes, hogy eszükbe se jut – szóval, harmadszor is: dél fele – eszükbe se, hogy cca. hat kilométert gyalogosan is megjár az ember sántán is (próbáltuk, s nem egyszer; tudjuk): egy-két óra alatt. Méghogy ilyen lovakkal nem hihető, hogy éjfélre beérnének!

Jókai: még egyszer láttatni óhajtotta velünk e pusztacsárdát? (“visszafelé” is?). Vajon miért?

A kis báróné „a” csárdát javasolja: az ő *viaszvirága okán* (?) – rozmaringvirágot..., ahová mehetnének... Mégpedig így. Mint a mesében... S ott (az úton) Gerzson-úr átad tíz forintot a kocsisnak, hogy ballagon O.-ra (hoppá?), szerezzen előfogatot (Csongrád nagyobb volt, mint O., ott lovakat vehettek is volna akár), “s még az éjjel” (?) siessen vele ki “a csárdához, hogy másnap délelőtt tovamehessenek.” (Hát, kicsit zavaró, indokolatlan...) Maga pedig – a kis bárónéval – az ismert csárdára fordult, mely “ép lovakkal legfeljebb egy óra”, de amit sántákkal csak estére értek el. (“Hihető történet...” – mondja is ezt így, látva,



hogy mint ügyködöm, s vállamra szállva épp: egy szigorkás kis angyal...)

Kardoskút? Talán. Leginkább. Noha... Akkor vissza kellett volna lépni utitervben, s Dombegyháztól délebbre kerülni (minek?): aztán föl, egy takaros nyugatibb-déli íveléssel: Mezőhegyes, Tótkomlós... Ha pedig Pusztaszőlős és Pusztaföldvár földjein akadtak fenn, akkor, hová mentek volna "abba a csárdába"? Még ha pusztában is volt volna az akácok mögött fehérlő (gemeskútjával, hosszú itatóvályújával), amit elérni – bevánszorogni oda - egész alkonyatba tellett...

Hallhattuk volna a csaplárné pusztulását O.-n is: egy fogadóban, idegenektől, szegénylegények asztalkompaniájától. Vagy országúti pihenőben: eperfalomb alatt üldögélve, arra járó paraszttól, rác kupectől-asszonytól, vagy vándorteátristáktól (ládd: az utánai fejezetet), cigányoktól, vándormuzsikástól, szerb disznóhajcsároktól... mesterembertől.

S hogy, s hogyan nem: Pest most-felé tartva ez úton – s vissza is csak ez lenne a járás, nem? ha módosan is – a bárónécskát itt is épp ő: vén Ripa köszönti majd (s már Gerzson-urat vele).

S hogy eshetett (?) halása (!)... csárdásnének? (Ezt is Ripával beszélteti. De mintha ott hagyná a képzeletnek is; azt, hogy talán nem is maga veszejtette magát, hanem "feketepofa" művelte *azt* vele...)

„Sok vizet ivott.“ Mondja a vén pusztai. „Hol?“ (kérdi Satrakovics Gerzson-úr.) „A csordakútban.“ „Miért?“ „Mert a lába nem érte a kút fenekét.“ „Beleugrott?“ „Bizony aligha bele nem ugrott.“ „Miért tette azt?“ „Sokat búsult a szeretője miatt.“ „Tán elhagyta?“ „El ám, elvette a köteles leányát. (Érté alatta, hogy felakasztották.)”

Kardosné, a csárdásné... hüssösön; „örzi a vakondokokat“ – vagyis halott. Ezért a szerelmes asszonyért „jött vissza“ Jókai ide? S ilyen „sürgősen“ érkezik a csárdába, hogy elmesélje – helyszínen (?) – hogy mi lett következménye idejövet-“ismertetett” betyárakasztásnak: a csárdásné szerelmének...

Merthogy az a Csendes Marci, két társa helyett mint nem-családos: magára vette bűnöket; hogy ezt a tehetséges népi muzsikust, énekest – olvasóval együtt – búcsúztathassa, ha már nem is (előbben) Hátszegi jelenlétében. S nem is maga a báró: és Straduario-ján szólongatva a nép zene-émlékezetét (s nem is marokentokba dugva a pompás jószág...). A háttér is szegényítve; de mutatja Jókai, hogy "A nagy rozmaringszál földje egészen ki volt már száradva." (Vagyis? "ittthon" lennének; tényleg...)

Olyan visszafogott s fölemelő, mint egy temetés; s szavakban is az: "megvert a két szeme". Marci híres dalos volt; csak úgy folyt a nóta az ajkáról; nem lehetett azt elképzelni, hogy hol veszi azokat. Tíz esztendeje a "szemmel vert"-nek írhatta: "Mikor ez a rozmaringszál kivirít, akkor leszek kedves rózsám a tiéd!"

Hogy ne menjen félbe a dolog, Csendes Marci adott neki – kalapjáról – egy rozmaringszálat, amit a csárdásné cserépbén gondozott-ápolat-nevelt, mint egy kisgyereket: (el)ültetett. Nyilván, tudta a szót – tán azért is ment valamikor, jópár évvel rá Kardoshoz (?) feleségnek – tudta, hogy milyen csalafinta "virítású" az a rozmaring...

Meg még ezért is lehetett ez a kitérés: a kis báróné-Henriette miatt. Aki annyira szerette volna látni – ha már így esett a lovakkal. De nem holtan... Tehát az a nő, akinek "gyermeteg öröme annyira számított, megölte magát." Így melázott a „gyerek báróasszony“, a csaplárné szobájában állva. Kitekintve egy „kised ablakon.“

Feledjük, emlékezzünk. Tegyük túl magunkat ezen. Az ilyen kutakat nem keresik már szomjas emberek, hanem az ilyen kutat betemetik. Mint Gerzson úrral tudatja...

Mindenesetre ha nem is O.-n, de ezen a tájon látta a kis báróné, hogy ki is az a Fatia Negra. Ezt itt előlegezi neki Jókai, s egyben – ezzel – ha olvasóját még kétségekben is tartja – sejteti, hogy ezen az alföldvidéken fordulat állott be regényében. S így nyújtja ajándokát. Ugyanis – ismerve okosságát Hátszeginek – senki se gondolja azt, hogy – ha Jókai nem akarja: ha Hátszegi Lénárd nem akarja? – hogy Jókai ellenében: ki is derülhetne, hogy az kicsoda. A báró-úr helyett egyik szolgája is kivehette volna azt a váltót, abból a vállpánti lemezkéből (bár érdekes lenne az...) – de Jókai úgy dönt, hogy *Fatia Negra álljon* kis feleség elé, ott, és akkor...

Mégiscsak híres hely ez az O. És környéke híres vidék...

Az már nem számít, hogy indultukban becsapta Gerzson-urat azzal a kulacs "jó hegyaljaival", amibe álomport adhatott. De ennek így kellett kiömlölni, kijönni. S ki is jött. El is aludt Satrakovics Gerzson-úr; Hátszegi be is tört, és emberei be is zúdultak a szobába. S a többit - tudjuk...

Se az író nem fontos, se a szereplők nem annyira fontosak; de még a szegény (gazdag?) olvasó sem

fontos. Úgy látni. S mi meg ezt kérdezzük csak:

Merre járunk, Móricz-apó? Mégis... vagy csak álmodunk?

Ha én aztatát tunnám es, édes ecsém...!

De legalább jón szórakodtunk.

Nem is haragszunk, amikor összegezzük. Akkor se, ha ilyen alapon már O.-n is megszállhattak volna; és akkor most egy “irodalmi neveléssel” többje lenne a legnagyobb “alföldi telepnek”. De hát, mindent a mű kedvéért. A képzeletért. Mely a regény – s nem csak a “romantikus regény” – lelke...

A szárnyakért; melyek nem engedik, hogy megtörjék őket...

\* (Szegény szegények...). A szerző *Piszkozati (vegyes) füzetek*-jei közül (ismeretlen változat).



**Faragott fatálak**





# VASVÁRI ZOLTÁN

## Szokolya község és határának helynevei

Szokolya hazánk egyik legszebb természeti táján, a Börzsöny hegységben, a *Morgó patak* völgyében fekszik. A falut hegyek ölelik körül, s a Morgó patak szeli ketté. A helyi lakosok a patak faluban folyó szakaszát *Nagypatak* néven emlegetik.

A Börzsöny az Északi-középhegység legnyugatibb tagja a Kárpátok belső vulkanikus övezetében. Főként andezit, kisebb részben egyéb eruptív kőzetek alkotják. Három oldalról víz határolja: északról és nyugatról az Ipoly, délről a Duna. A községek az Ipoly és a Duna völgyében települtek.

Szokolya a Dunától kb. 5 km-re, *Királyrét* alatt található. A Börzsöny mintegy 800 négyzetkilométer területe három hegycsoportra tagozódik. A központi tömbhöz, a Magas-Börzsönyhöz délen a Dunáig húzódó előhegyek csatlakoznak. Ezek veszik körül Szokolyát. A Börzsöny megjelenésében nagy szerepe van a víznek. Belsejében több mint 300 forrás indít csermelyeket, patakokat, amelyek a hegység aránylag kis terjedelme miatt rövidek, kis vízhozamúak, csak a hóolvadás és a nyári záporok idején duzzadnak meg. Ezek közé tartozik a Királyrét alatt eredő Morgó patak. Szokolya határában több vízfolyást és forrást is találunk (pl. *Nacsagromi patak*, *Fűtőházi-forrás*, *Hártó-kút*). Az éghajlat hegyvidéki, atlanti-óceáni és földközi-tengeri (mediterrán) jellegű hatásokat visel magán. A szokolyai rész a legdélibb, kellemes, napsütötte, szélsőséges hőmérsékleti ingadozásoktól mentes terület. Nem véletlen, hogy a múltban itt jelentős szőlőművelés folyt, amelyet helynevek máig őriznek (*Szőlő-hegy*). Az évi csapadékmennyiség a faluban 600 mm körül alakul, a falu feletti erdőkben, a magasabb részeken a 800 mm-t is eléri.

Ősszel a hegység valóban megfelel nevének, mikor is a bükkösök, tölgyesek, cseresek a börzsönyszín ezer árnyalatában pompáznak.

Szokolya helyneveinek felgyűjtését 1990-ben végeztem. 1990 és 1994 között hosszabb terepmunkán vettem részt a faluban, amelynek során Szokolya népi kultúrájának, gazdálkodásának és folklórájának több szeletét, számos aspektusát vizsgálhattam. Terepmunkám eredményeit néhány tanulmányban publikáltam is: Szokolya erdőgazdálkodása. In: Börzsönyvidék. Történeti és néprajzi tanulmányok. Szerk.: Hála József. Szob, 1993. 166-178. Kártyajáték Szokolyán. In: Börzsönyvidék 2. Szerk.: Hála József és Mándli Gyula. Szob, 1994. 251-266. Tromfot tromffal. A kártyázó Szokolya. Börzsönysi Helikon, VIII. évf. (2013), 5. szám 24-30.

A helynévanyag felgyűjtésében rendkívüli segítséget nyújtottak adatközlőim, a helyi lakosok. Mindannyiuk segítségét ezúttal is megköszönöm. Megkülönböztetett tisztelettel köszönöm Magyar László (szül.: 1928, Szokolya, Fő út 91.) felbecsülhetetlen értékű adatait, segítségét.

A helyi lakosok adatait a katonai felmérések (XVIII-XIX. század), a MÉM Erdőrendezési Szolgálat Szokolya környéke erdőgazdasági térképei és napjaink turistatérképeinek adataival vettem egybe és egészítettem ki.

A gyűjtött anyag a XX. századra vonatkozik. Eredetük, korábbi használatuk tisztázása, nyelvészeti vizsgálatuk további kutatásokat igényelnek.

## ADATTÁR

Ábrahámkert  
Agyigásó (Hagyigásó)  
Ajhaberek (Sajhaberek)

Akasztóhegy  
Alsórét  
Alsótax



Árokköze

**B**agolybükki-völgy

Bajdázó

Bikarét

Bikkiárok (Bükkjárok)

Bikkirét (Bükkirét)

Bíróvölgye

Boglyakő

Bóna (Bonna)

Borókásrét

Börzsönyliget (Gálmuc)

Büdöstó

Bükkfőle

Bükkmelléke

Bükkoldal

**C**aciny (Cacing)

Cacimárok

Cigányház

**C**salomirtás

Csapás

Cseresznyefa rakodó

Cseresznyés

Csömölye-völgy

Csurgó

**D**arabos

Deszkametsző

Disznóárok

Dobogó

Dobosrét

Dobostó

Dohánytábla

**E**gyházbükk

**F**áskert

Fatelep

Feketehegy

Felső-Kákástó

Felső-rét(ek)

Fleck Ernő tér

Fölöstököm oldal

Fűtőházi-forrás

**G**abi halála

Gálhegy

Gálmuc (Börzsönyliget)

Gimpli patak

Gránátdomb

Guruntyi

**H**agyigásó (Agyigásó)

Halastó

Hársas

Hársfa

Hártó-kút

Hegyesföld

Hegypó

Hegypói-rét

Hideghegy

Hinter

Hízlalda

Hosszú

Hosszúbérc

Hosszúkaszáló

Hózig

Hozigrán

Hullafa

**I**stenlejt-hegy (266 m)

**J**anka-gödör

**K**akashegy

Kakasrét

Kálló oldal

Kálmán-kaszáló

Kanászgödör

Kanászház

Kántordomb

Kata Misa-kaszáló

Kecskehát

Kenderes

Kerekerdő

Kertekalja (Kertalja)

Királykőfőle

Királykői-dűlő

Királyrét

Kis-tábla

Kis-Kenderes

Kisrét

Kis-Tax

Klöki

Klöki köze

Klökidomb

Klökihegy (Klekihegy) (330 m)

Kockaerdő

Koderi-rét

Kovácsok

Kovácsok földje

Kőhegy

Kövesdomb

Közép-dűlő

Lágyas

Lakidomb

Lapostábla

Lósi patak

Lukácsszállás

Madaras

Madarasfa

Magashegy

Magas-Tax (737 m)

Magyarárka

Magyarma

Magyaroslapos (Mogyoróslapos)

Magyarrét

Méhes

Meleghegy

Mélyárok

Morgó (Kis-Morgó, Nagy-Morgó)

Nacsagromi patak

Nacsapéreg

Nagypatak

Ól-hegy (Öl-hegy) (378 m)

Ollikert

Ökrészkaszáló

Padányi fa

Palotaikút

Pap-hegy (474 m)

Petőfi-forrás

Pintéroidal

Plankert (az 1990-es években futballpálya volt)

Ponikligödre

Prücskös

Punc

Punc-árok

Rizner-forrás

Róka-hegy (259 m)

Rózsás

Sajtaberek (Ajtaberek)

Sajtkút-hegy (626 m)

Saskörtélyes

Somos (233 m)

Somos-tábla

Soroserdő

Sutaberek

Szabó János-gödör

Szalajka

Szalatnya

Szállásbérc

Szállások

Szárzafák

Szárzapatok

Szarvaspallag

Szekeresirtás

Szélesmező

Szénpatak

Szilágyi-tisztás

Szimpataki-völgy

Szokolya-Huta

Szómásföldek (Szalmásföldek)

Szórádirét

Szöllőhegy

Szurdok

Szutton

Tábla

Tamási

Tamási-hegy (281 m)

Tar Péter-kaszáló

Tar Péter-rét

Társa (Kis-Társ)

Társahegy

Tax

Telkek

Testvér-forrás

Topolyos

Tovik

Törökpatok

Tyúkfias

Újtárs

Úszató patak

Vargarét

Várhegy

Vasbánya

Vasbánya-hegy (367 m)

Vasfazék

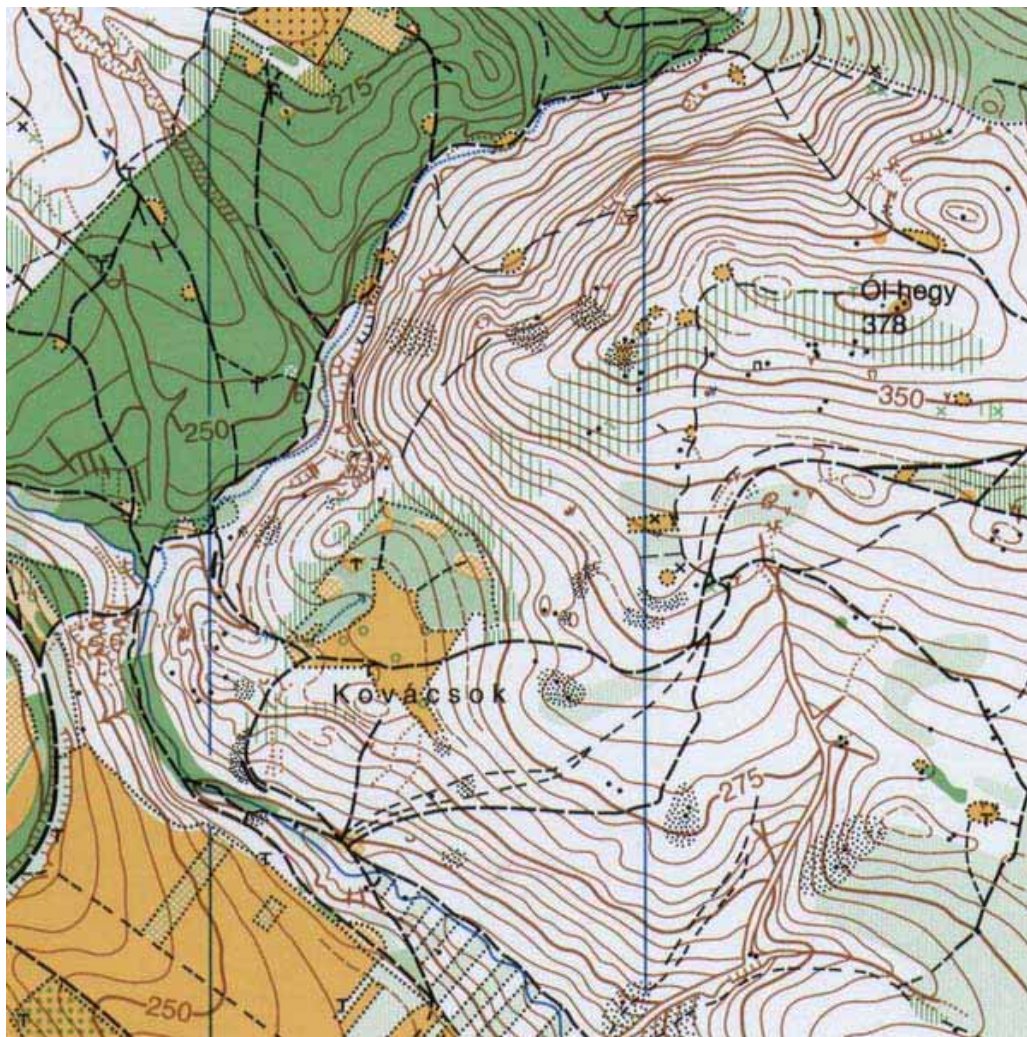
Verőci-Társ

Völgymelléke

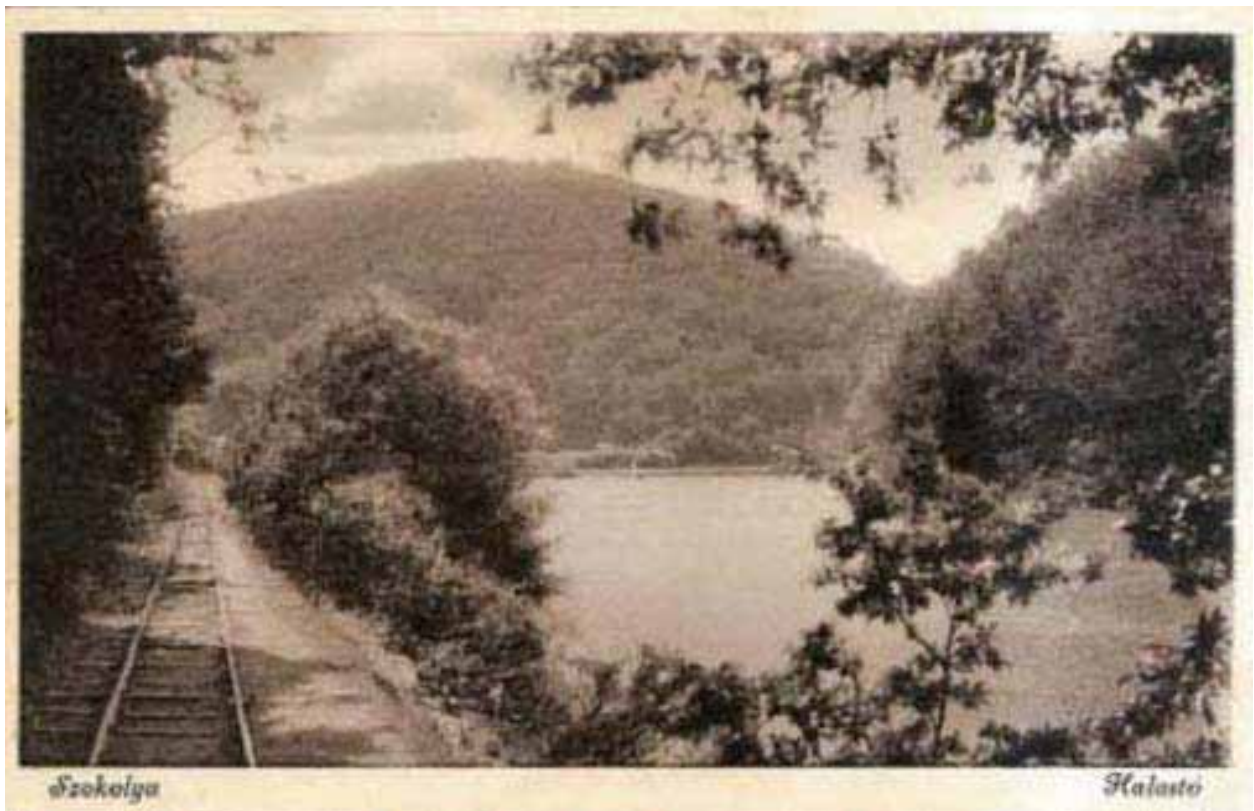
Vörösbérc

Vöröshegy-forrás

Vörösoldal

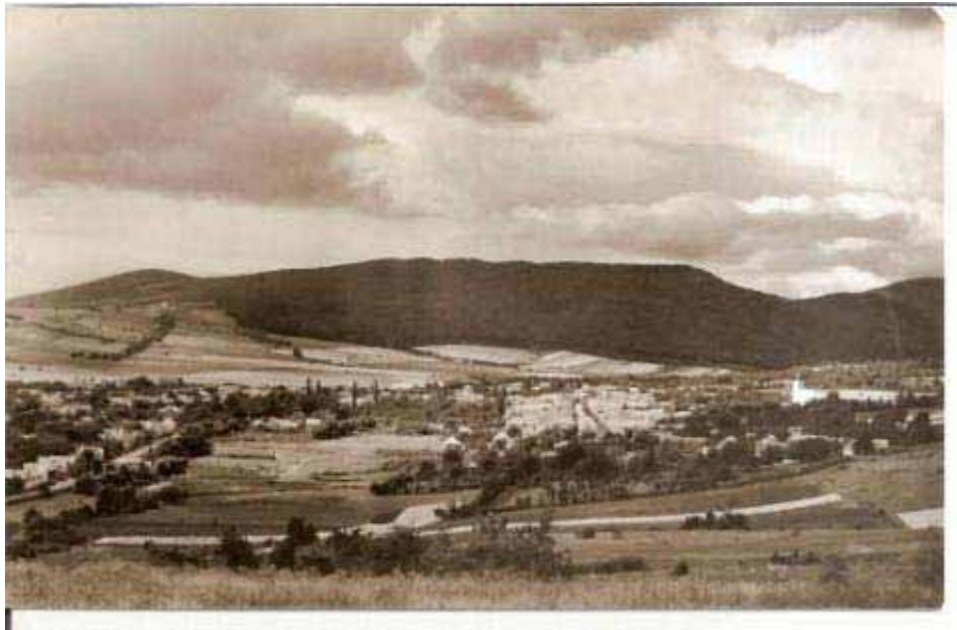


A Kovácsok és az Ól-hegy Szokolya határában

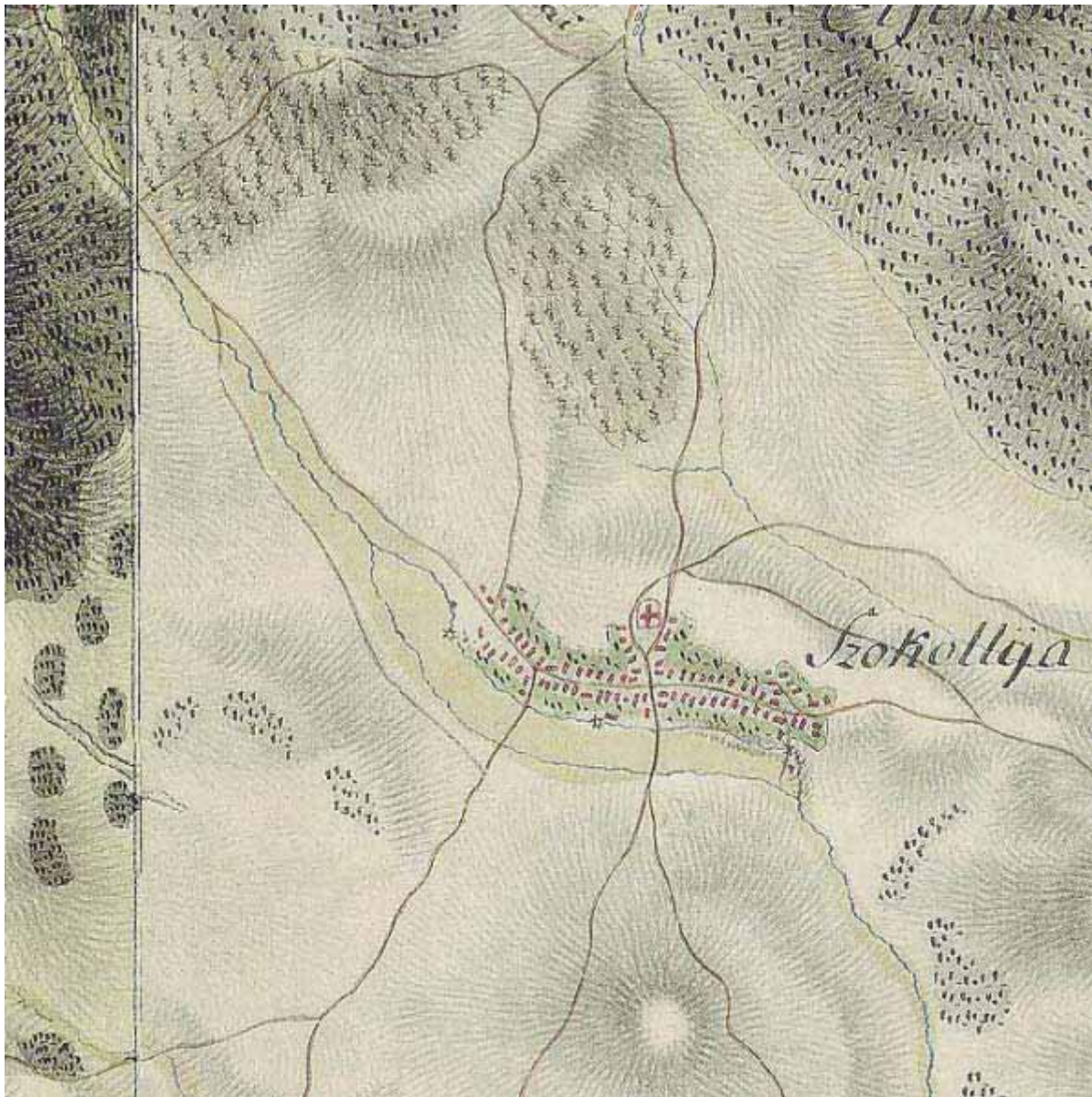


Szokolya, Halastó (1937)



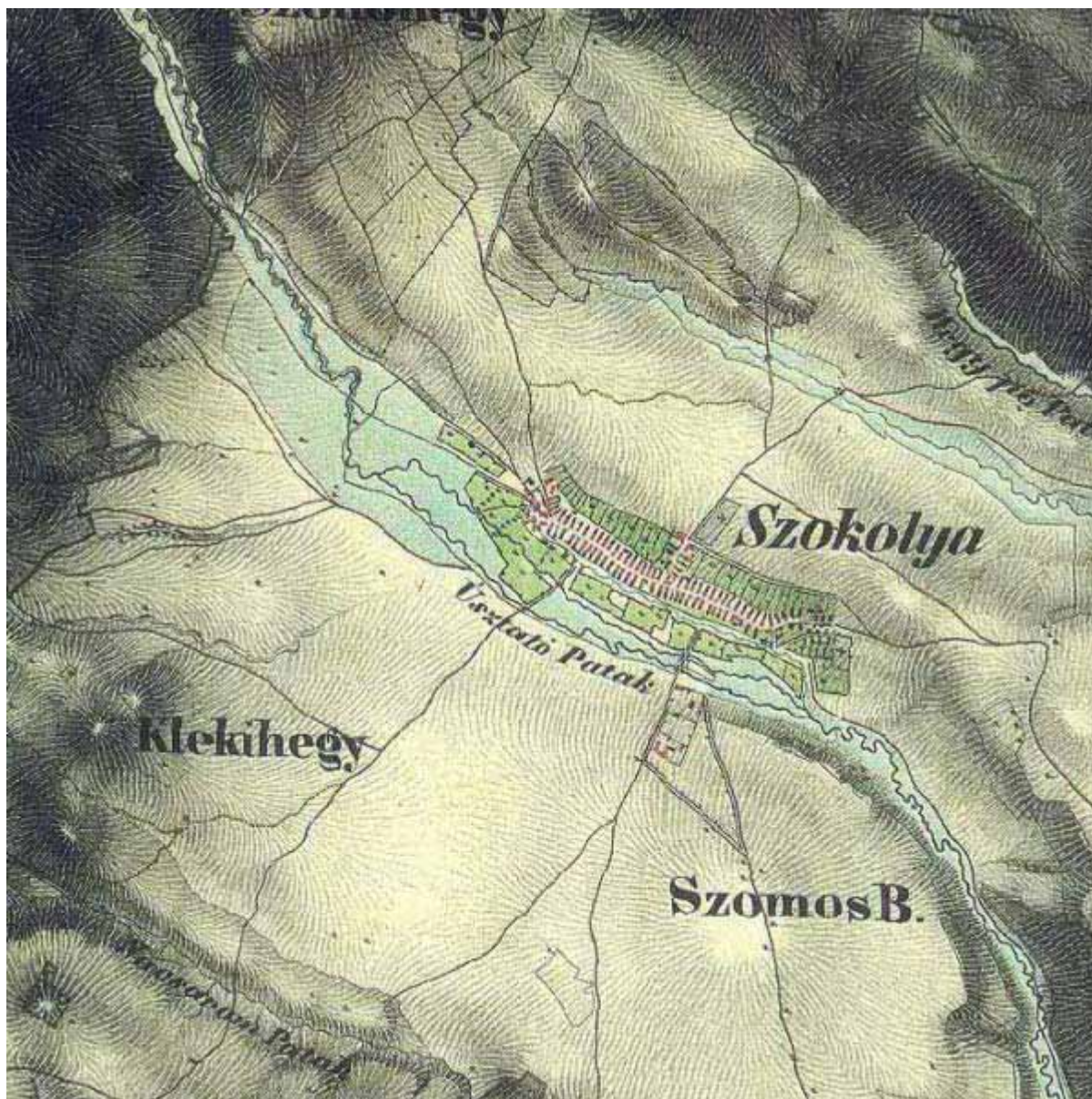


Szokolya látképe



Szokolya – I. katonai felmérés térképe (1763-1785)



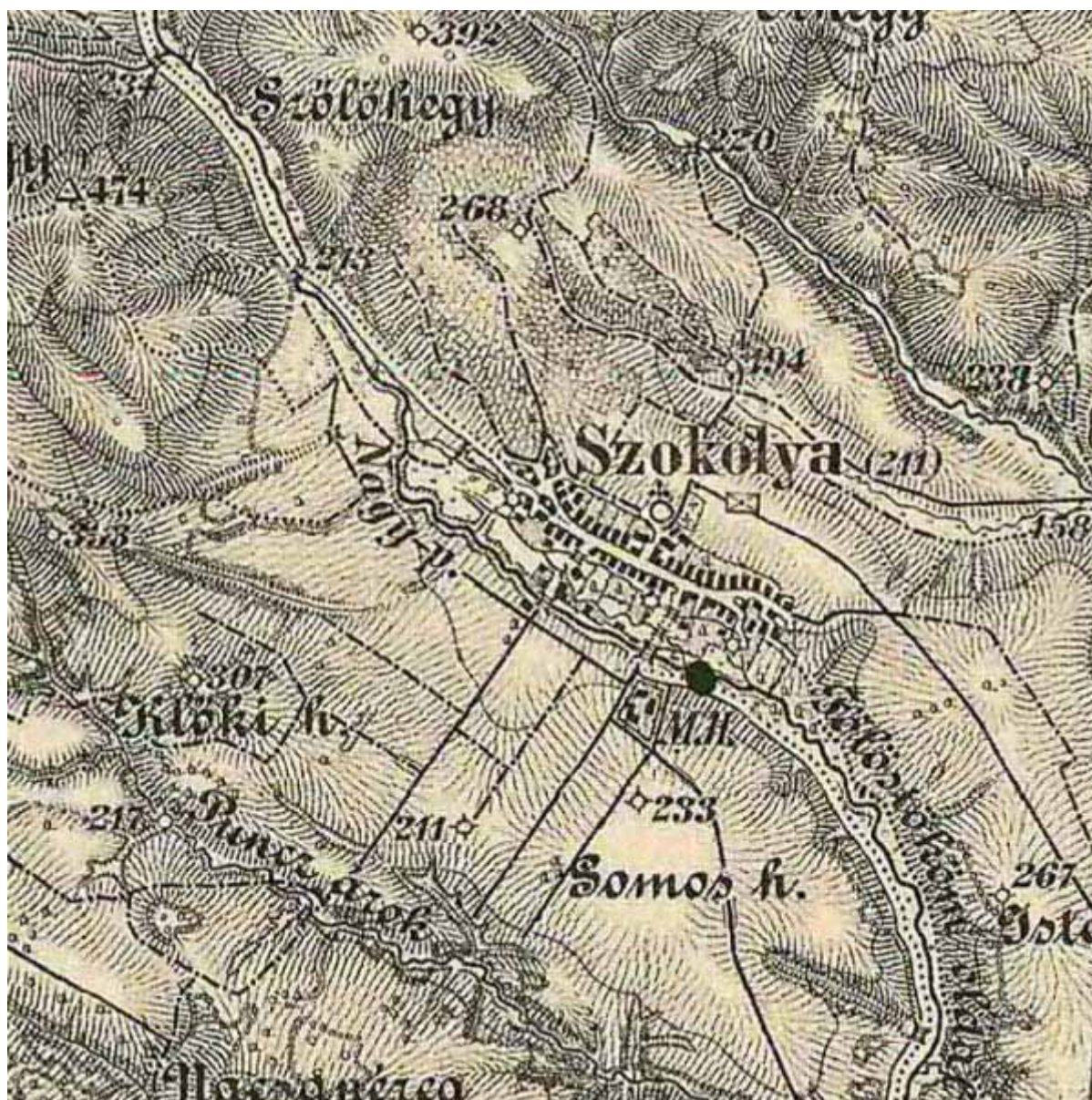


Szokolya – II. katonai felmérés térképe (1806-1869)



Szokolyai utcaszínel a két világháború között





Szokolya – III. katonai felmérés térképe (1869-1887)

**Szerzőnk könyveit ajánlom figyelmükbe A Szerk.:**

**Vasvári Zoltán: Rónay György Szárszó-verseinek bibliográfiája**

<http://www.balatonszabadi.polgarinfo.hu/modules.php?name=News&file=article&sid=787>

**Vasvári Zoltán: Balatoni versbibliográfia nyaralóhelyek szerint**

<http://www.balatonszabadi.polgarinfo.hu/modules.php?name=News&file=article&sid=795>

**Vasvári Zoltán: Balatoni versbibliográfia költők szerint**

<http://www.balatonszabadi.polgarinfo.hu/modules.php?name=News&file=article&sid=794>

<https://docs.google.com/file/d/0B4ME9YOcpZcoUkdyTzRhWW9nNGc/edit?usp=sharing>

<https://docs.google.com/file/d/0B4ME9YOcpZcoSXNhSEg4T1FtcDQ/edit>





**Faragott fatálak**



# FARMOSI LÁSZLÓ

## Szent Imre

A teret lélekkel felruházó kőben bronzban fényben álló  
Esőben hóban sem elesett ha összekulcsolod kezedet  
Nem a semmi van benne hanem mintha újra teremne  
A rügy a szírom az ág felragyog a másvilág

Imre ... Szent Imre picic szőke ártatlan szentem  
Földbe égbe eltemettem  
Könny-szivárványba hamvaiddat  
Harmatot fűből felitta a Nap

Örök gyermek s az összes angyalok  
Ha árva ha egyedül vagyok  
Vigasztaljatok meg szépen mondjam köszönetképpen  
Él bennem az Ő csendje  
Az ősz-csillag arany selyme  
Érinthető glória fényszikra szárnyaira

Bújócskás herceg fura keresztség  
Dajkál egy születés előtti emlék  
Anyaméh előtti hazám oxigénszülő óceán  
Partján szívem odaül  
Titkát én tudom egyedül

Szent Imre a Szent Jobbal  
Porig sújtva a fájdalommal megértheted a szíveket  
A gyász mélyén a szeretet gyémánt lesz üstökös fényű  
Poklot is megjárta menny-hűségű

Micsoda csendes ünnep íme mind asztalodnál ülhet  
Ki ölelt kit ölelhettem én is  
Együtt az idők végezetéig hol pillanat az örökkévaló  
Mosolyunkban a megható a fényből jött áldás  
A Teremtőhöz visszatalálás

Imre .. Szent Imre legenda  
Nem számít a kidőlt fejfa  
A kard a corpus semmi  
Szeretni kell szeretni szeretni  
A ragyogó Napot az örök ereklyét  
Minden fölemelkedhessék

2011. Szent András hava Óhatvan





**Fakereszt**

# CSÁKY KÁROLY

## Emlékezések és vallomások II.

(Barátok, íróársak, akik már elmentek)

### *Elment a szép fehér öregember*

(Emlékeim Csontos Vilmosról)

Nem sokkal 92. születésnapja előtt elhunyt Csontos Vilmos (1906-2000), a szlovákiai magyar líra legidősebb képviselője. Különös lét volt az övé: háborúkkal, történelmi fordulókcal, jogfosztottsággal megtüzdelt lét; a szegénység mélyéről induló, a szülőföldre kötött élet; reménnyel és reménytelenséggel, sikerrel és sikertelenséggel teli sors. Csontos a paraszti világból jött, közben iparossá vált, de a földtől soha el nem szakadt, autodidakta módon, öt elemivel lett költő. Mert érezte: a szó erejével is hatnia kell környezetére. Mert vállalta sorsát: tudott szenvedni és csendesen lobogni, fájni és gyógyulni egyazon időben. Mert lelke mélyén sok minden kavargott, de a vers széppé szülte a keserűséget is.

Bár vallomásos lírájában legtöbbször önmagáról és szűkebb környezetéről szól a költő, megnyilatkozása mégis kedves színfoltja a szlovákiai magyar irodalomnak. S bár sokan a tematikai egyhangúságot olvasták a fejére, versei mégsem szürkültek el. Egyszerűségükben is kedvesek, mint a nép ajkáról fakadt dalok. Bennük az egyszerű ember szól az idő múlásáról, a szülőföldről, a faluról és a dél-honti tájról, a néphez fűződő érzelmeiről. A hűséget, a szelidséget, a ragaszkodást, a földszeretetet és a szolgálatot jelzik az egyes kötetcímek is (*Magyar ugaron*, 1932; *Üzentek értem*, 1936; *Kell itt a szó*, 1956; *Hiszek az emberben*, 1961; *Csendes lobogással*, 1968; *Gyalogút*, 1972; *Dalol a föld*, 1977; *Istéli ének*, 1982; *Veletek vagyok*, 1987).

Asors a hosszú életet illetően ugyan kegyes volt Csontos Vilmoshoz, a költő mégis sokszor érezte a kitasztottságot, a magára hagyatottságot. Ez a vidéki létből is adódhatott. *Szeberényi Zoltán* irodalomkritikus írja egyhelyütt az alábbiakat: „*elszomorító hogy a politikai fordulat óta csak egy magyarországi kiadó méltatta figyelemre, Pacsirtaszó (1995) címen jelent meg verseinek válogatott gyűjteménye kapcsán*”.

Jómagam — szintén Hont megyei ember lévén — régtől ismertem Csontos Vilmost. A volt barátságra büszke vagyok, s végtelenül örülök annak, hogy tehettem valami jót a költőért életében. A hetvenes évek közepe táján Csontos lelki hullámvölgybe került. Már-már úgy érezte, nincs rá szükség, s tán az írás is egyre ritkult, a szó is egyre halkult. Akkor történt, hogy verseiből irodalmi színpadi összeállítást készítettem, *Bodonyi András* pedig megzenésített közülük néhányat. *Dalol a föld* című műsorunkkal bejutottunk a Jókai-napok országos rendezvényre Komáromba. Erről hírt szerezve, 1975.V. 15-én többek közt ezt írta nekem a költő: “*Második ízben jut hozzám a hír a sajtón keresztül, hogy a komáromi Jókai-napokra a Madách Imre Irodalmi Színpad Csontos-versekre, tehát verseimre építette műsorát. Szeretném, ha Bodonyi Andrásnak is eljutna köszönetem a bátorságért, s Önhöz, mindnyájukhoz, akik nagy hálára köteleznek, amikor a szép elhatározást valóra váltják, s a nagy nyilvánosság előtt bizonyítják verseim jogosultságát.*”

Műsorunknak nagy sikere volt, s ez bizonyára a költőnek is nagy lelki erőt adott. Közvetlen a bemutató után *Szilvássy József* így írt az Új Szóban: „*Az idén az egyik legkellemesebb meglepetést a szécsénkei irodalmi színpad tagjai szereztek. A vidéki ember sorsáról, érzéseiről és gondolatairól, a falu sajátos légköréről vallottak a színpadon szuggesztív erővel. A legmeghatottabb és legboldogabb Csontos Vilmos volt, akinek a verseiből állították össze ezt a műsort. As előadás után sokáig nem lehetett őt szóra bírni. Később is csak nehezen talált szavakat. Leírhatatlan érzés — ezt ismételte.*” Csontos Vilmos ezután megkapta az Írószövetség „Nemzetiségi díját” is, melynek kapcsán így írt nekem 1975.XII. 23-ikí levelében: “*Úgy gondolom, ehhez a díjhoz nem kis köze van a szécsénkei*

irodalmi szípadnak is. A komáromi hír, illetve siker jókor jött, s ezért örök hálával tartozom az irodalmi színpad szereplő gárdájának, de főképpen rendezőinek. “

Még inkább boldoggá tett engem, hogy 1977-ben kiadták Csontos Vilmos válogatott verseit. Ennek címe is *Dalol a föld* lett, s a kötet javarészt azokat a verseket tartalmazta, melyeket én is szerepeltettem összeállításomban. Aköltő most sem felejtette el azt, amit érte tettünk a komáromi fellépéssel. 1977. III. 10-én írta ezeket a sorokat: *”Bizonyítanunk kell! Önök tudják a legjobban, hogy a Csontos-versekben is van érték! S nem fogadhatjuk el az ötszázás kiadást! Bodonyi és ön volt az, akik a Jókai-napokon verseimmel ki mert állni. — Azt a napot sohasem fogom elfelejteni! S a kötet címe is; >Dalol a föld< lesz.”*

A költő mindig nehezen mozdult ki otthonról, bár író-olvasó találkozókra szívesen járt. 1977 nyarán meghívtak a verseiből összeállított műsorral a magyarországi *Lakitelekre, Lezsák Sándor* működési helyére. Az akkor már hetvenedik éve felé közeledő költőt is magunkkal vittük, bár csak hosszú rábeszélés után mondott igent. Ezt írta 1977. aug. 3-án: *„Az ajánlat csábító, mégis latolgatnom kellett: hogyan határozzak. Családi körülményeim eléggé bonyolultak. Feleségem egyedül marad öt napra, stb. Mégis úgy döntöttem, hogy nem mulaszthatom el ezt az alkalmat, s önökkel megyek, ha lesznek olyan kedvesek hogy társukká fogadnak. Czine Mihály régi ismerősöm, jó lenne vele ismét beszélgetni./.../ Eddig eléggé távol tartottam magam a nyilvánosságtól, kivéve persze az író-olvasó találkozókat./.../ Magyarországon egyszer voltam a háború óta — s írókkal akkor sem találkoztam, csupán Szombathy Viktorral.”*

A költő tehát új erőre kapott. Úgy látta ismét, van értelme a versnek. Írt és bizakodott, hangulata ismét jóra fordult. 70. születésnapjára ünnepségéről így tudósított engem: *“Okt. 14-én volt a születésnapjára ünnepség — itthon. Az írószövetség küldöttjei közt voltak: Turczel barátom, Duba Gy., Ozsvald, Ordódy, Tóth Elemér, aki autójával hozta őket./.../ Születésnapomon pedig az Új Szó küldöttjei futottak be: Szilvássy és Bodnár. Ugyanezen a napon (X.II.) az itteni HNB (Helyi Nemzeti Bizottság – Cs.K. megj.) rendezett számomra a kisölvedi közös szertartásteremben bensőséges ünnepséget./.../ Mindezt azért írtam le számodra: tudd, aki tollat vesz a kezébe, úgy használja, hogy élete egy-egy fordulóján emlékeztesse: érdemes! Érdemes neked is: Fiatal vagy, fáradhatatlan maradj és azt a tollat ne tedd félre soha többé! Megismétlem: érdemes! (1978. X. 20.)*

Ismét megszapordtak az író-olvasó találkozók. Gyakran jött az Ipoly mentére: *Ipolybalogra, Ipolynyékre, Szécsénkére, Hídvégre, Ipolyságra* stb. Egyszer-kétszer nálunk is aludt, s az akkor még 4-5 éves gyermekeink igen csodálták őt. Mellé nyomultak, s mikor elment, folyton azt kérdezték, mikor jön megint az a szép fehér öregember. Vilmos bácsi ősz haja és bajusza tetszett nekik nagyon. Valami mesebeli jó öreg emberre emlékeztethette őket.

Aztán egyre ritkultak a találkozások, de a levelezés folytatódott. Vilmos bácsi mindenre reagált, mindenre kíváncsi volt. Leveleiből, melyekből néhány részletet még közzéteszek itt, a falusi költő lelkivilágára derül fény. Egy körön kívüli ember érzékenységre, másokhoz való ragaszkodására stb.

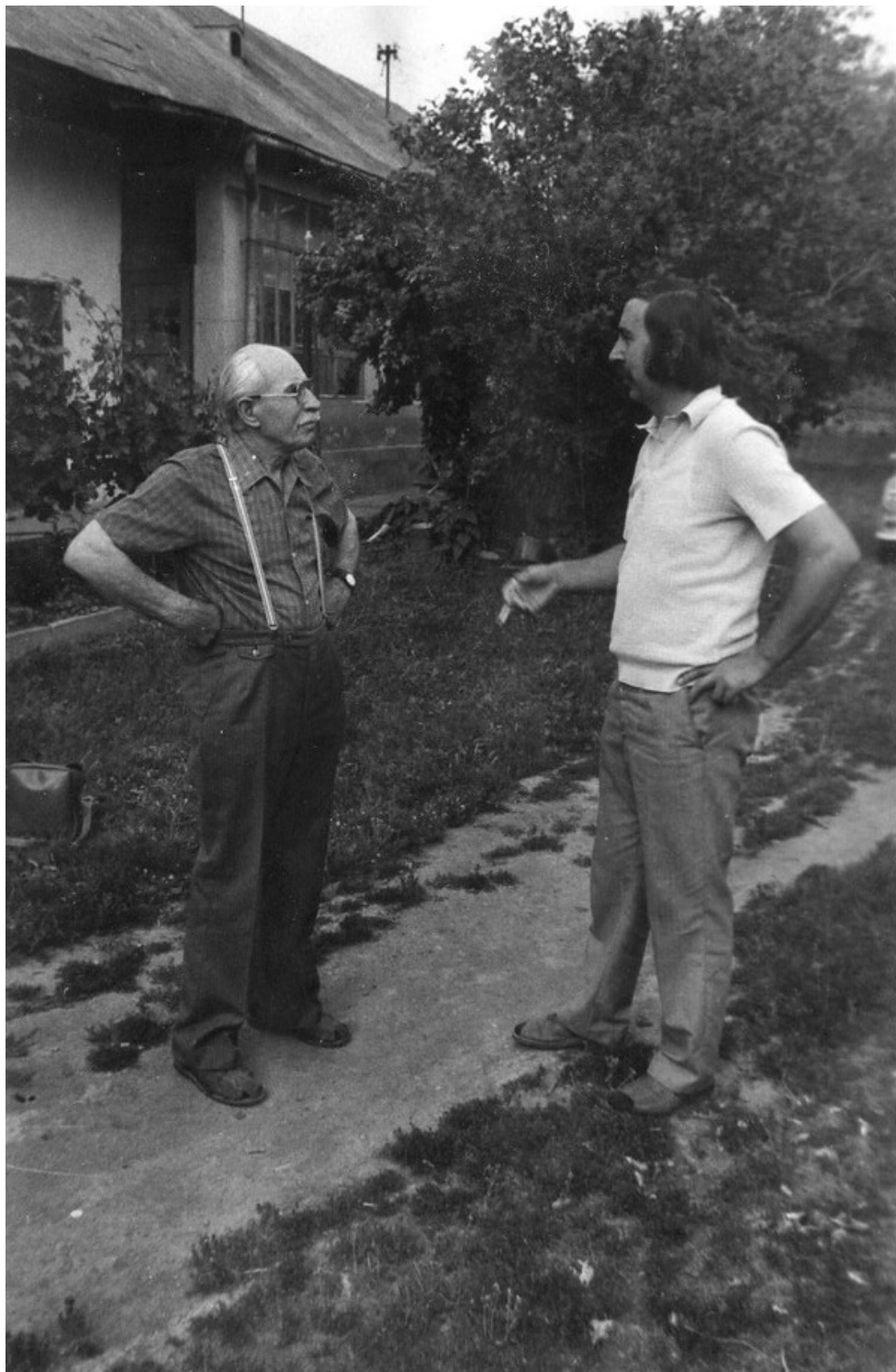
*„ Kedves Barátom! Megkaptam a Csemadok JB-től a nyári művelődési tábor műsorát, készültem is, azonban sehogyse tudok elutazni. Pedig a csütörtöki és a szombati előadások igen érdekelnének. Légy szíves, ha jelen leszel, figyelj oda, Turczel és Zalabai csütörtökön érintik-e nevemet? S mit mondanak? A szombati Tőzsér előadás különösebben érdekel. Itt is jegyezd fel a személyemmel kapcsolatos megjegyzéseket, ha ugyan megemlítenek egyáltalán. (...) Pénteken este utazik a feleségem Peröcsénybe, lakodalomba, s a lakást nem hagyhatjuk el mind a ketten! Vasárnap estig egyedül vagyok. Ha tudod, add át Turczel Lajosnak meghívásomat: látogasson meg, érik a jó körte!!! Nagyon meleg baráti szeretettel köszöntelek: Csontos Vilmos.” (1982. VIII. II.)*

*“Kedves Barátom! Merem remélni, hogy a zalabai találkozóóról nem távoztál kellemetlen emlékekkel. Itt jó visszhangja maradt ittélédnek. Mellékelve küldöm az egyik felvételt, fogadd szeretettel. Különös újság nincs: a Madách hallgat... Gondolhatod, hogy lehangolt vagyok. Remélem: számodra ösztönzően hatnak a találkozók, dolgozz, amíg erődből telik, amíg fiatal vagy! Kívánom, hogy e téren minden*



*vágyad teljesüljön az elkövetkező években! Kellemes karácsonyt és békés, boldog újesztendőt kívánok kedves Mindnyájátoknak, s jó egészséget! Szívélyes üdvözlettel: Csontos Vilmos.. (1985. XII. II.)*

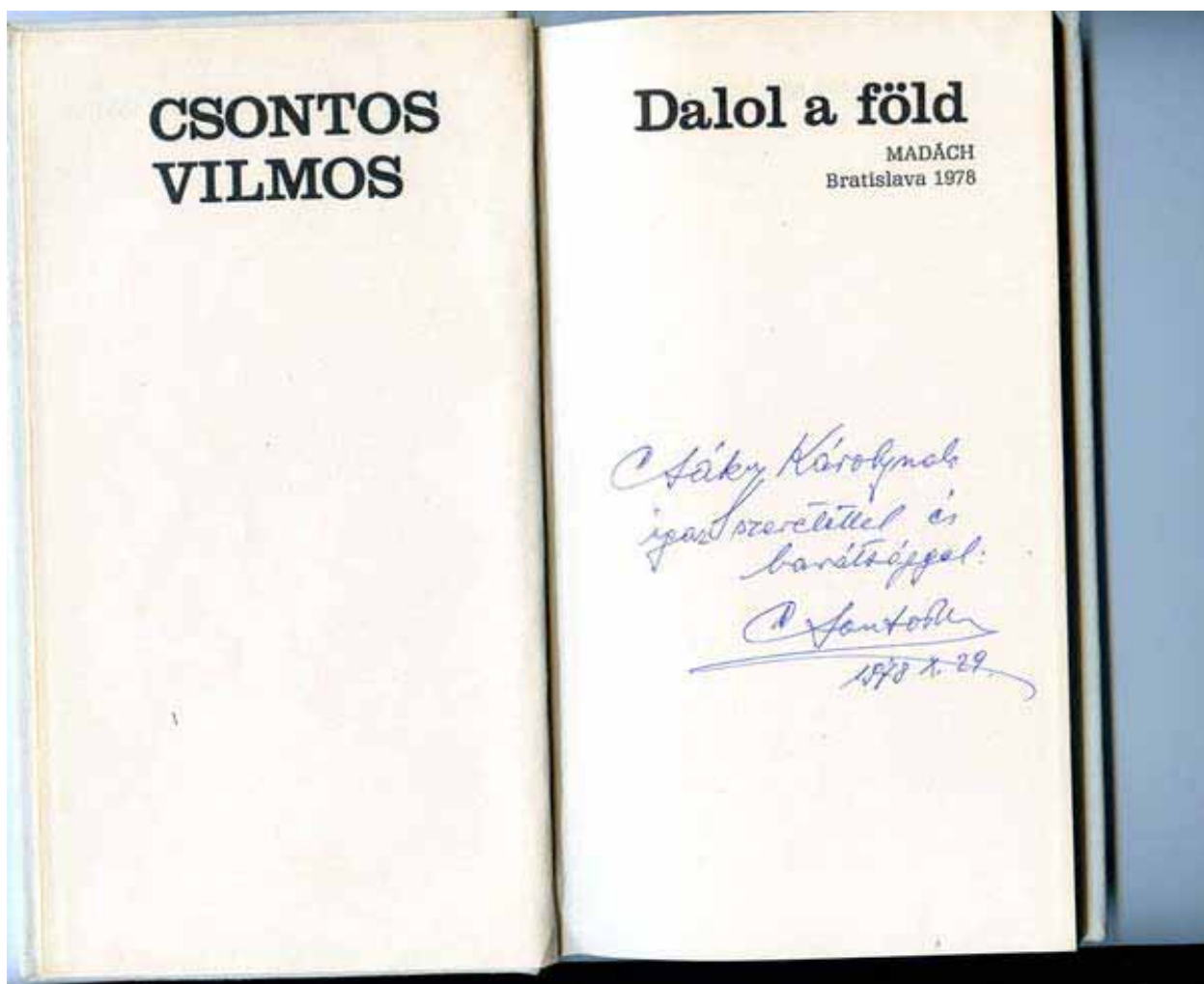
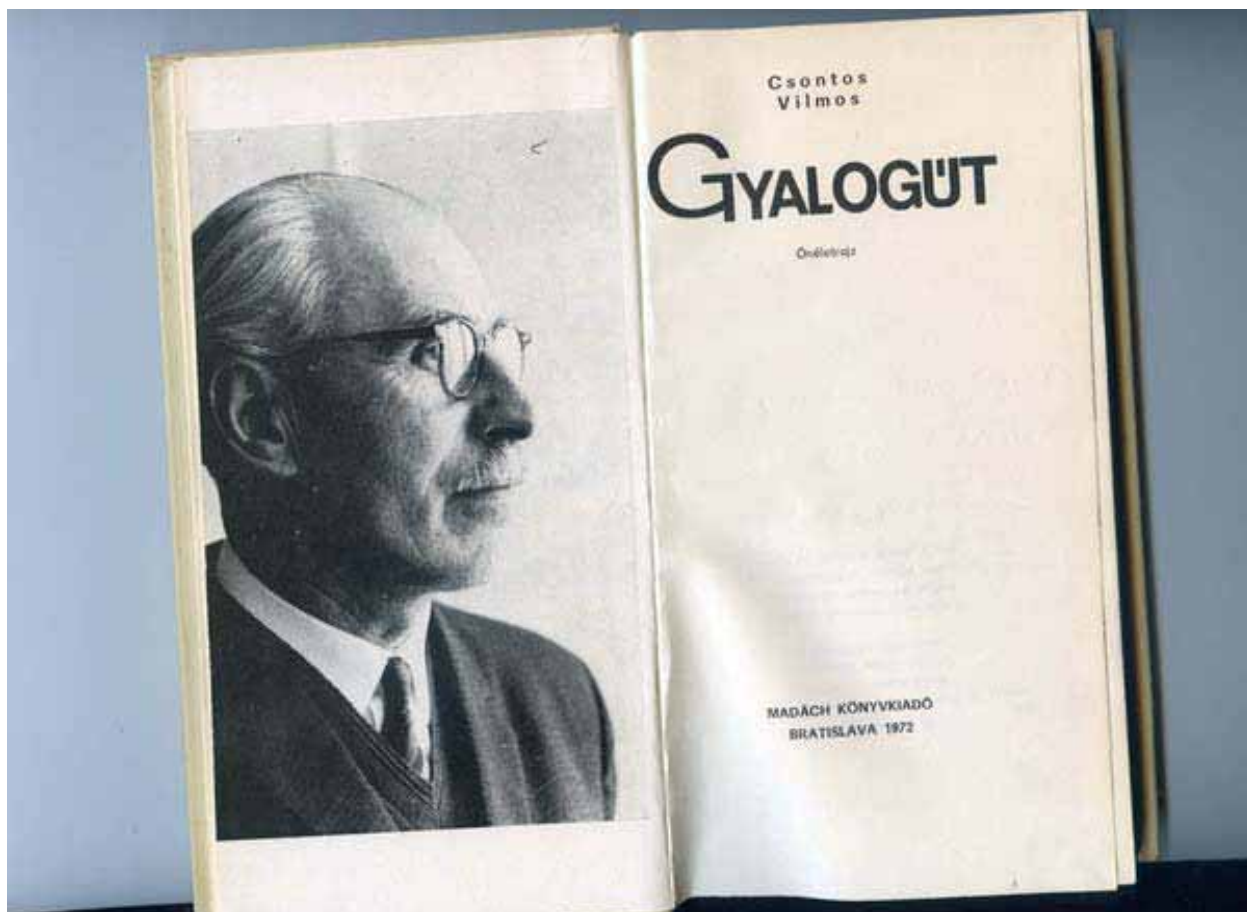
A szép fehér öregember tehát elment. Mindig szerette a pontos érkezést és a visszatérést. Most az utolsó nagy út is eljött, ahonnan már nem lehet visszatérni, de ahol örökké valóvá válhat a lélek. Itt pedig csak az emlék marad. Pedig oly jó volt megállni mindig a zalabai portán. Nézni az életet: Vilmos bácsi méheinek nyüzsgését, galambjainak röpködését, libáinak fücsipegetését, szebbnél szebb rózsáinak és gyümölcsseinek pompázását. Most már csak a temető maradt, meg le nem rótt adósságunk Vilmos bácsival szemben. S persze a költő művei, melyek a polcokon sorakozva várják, hogy olykor-olykor kézbe vegyük őket. Ígérjük, megtesszük, hogy könnyebb legyen szerzőjük hosszú álma.



**Csáky Károly Csontos Vilmossal zalabai házának udvarán (Móser Zoltán**

**felvétele)**





## Megint kidőlt egy tölgy (Búcsú Zalabai Zsigmondtól)

Ismét gazdagabb lett szellemi panteonunk. S ez önmagában tán nem is lenne baj. A keserűséget csak az okozza, hogy túl korán jött a gyarapodás, ismét egy fiatal foglalt helyet a kiváló emberek emlékének szentelt díszcsarnokban.

Zalabai Zsigmondot a nem éppen hosszú életpálya (1948-2003) is feljogosítja arra, hogy méltó helyet kapjon a szellem s a lelkek templomában. Ötvenhatodik életévét már nem töltötte be, az Ur 2003. esztendejének utolsó napján vettünk tőle végső búcsút a *somorjai* temetőben. Barátok, rokonok, ismerősök és tanítványok százai kísérték őt a nagy útra.

Zsiga bár korán távozott, de nagy-nagy örökséget hagyott hátra. Hisz tevékeny és termékeny ember volt, értékmentő és értékteremtő tudós, lebilincselő előadó, megbízható kritikus, amolyan mindenese és lángoszlopa a felvidéki magyarságnak. Kiváló helytörténész és szociográfus, fáradhatatlan szervezője az irodalmi életnek, meghatározó alakja az egyetemes magyar irodalomtudománynak.

Költőként, illetve az „*egyszemű éjszaka*” fiatal írónemzedék kritikusaként indult. Korán publikálta nagy körültekintéssel megírt köteteit, irodalmunk termékeit elemző tanulmányait, melyek *A vers túloldalán* (1974) és *Mérlegpróba* (1978) címmel jelentek meg. Nemzetközi viszonylatban is nagy feltűnést keltett, s a magyar tanszékeken alapkönyvként használt monográfiája, a *Tűnődés a trópukokon* 1981-ben jelent meg először, s azóta három kiadást megélt.

Zalabai szülőföldhöz való hűségét példázza a szlovákiai magyar helytörténeti-szociográfiai irodalom két kiemelkedő alkotása, a *Mindenekről számot adok* (1984) és a *Hazahív a harangszó* (1985) című kötet. Ez a két könyv minden tekintetben mestermunka: kiemelkedő szociográfiai alkotás, lírai vallomás, szépírói kvalitásokat felvillantó mű, hiteles korrajz, történelmi, társadalmi tabló, tökéletes falunéprajz.

Nem szándékozom itt Zalabai munkásságának teljes keresztmetszetét adni. Hisz akkor hosszan kellene még szólni arról a szerkesztői tevékenységről, melyet a *Madách Kiadóban* végzett. Arról a rengeteg könyvről, melyet gondosan szerkesztett, a számtalan antológiáról, amit nagy-nagy odafigyeléssel állított össze. Beszelnünk kellene további kötetéről, tankönyveiről, félben maradt terveiről. S akkor még mindig nem említettük kutatói munkásságát, könyvtáralapító tevékenységét, irodalmi színpadi munkálkodását stb. Zalabai munkásságának értékelését egyébként 50. születésnapja alkalmából elvégezte *Filep Tamás Gusztáv*, aki 1998-ban megjelentette a Nap Kiadó Műhely-sorozatában kismonográfiáját.

Az alábbiakban inkább személyes kapcsolatunkról szeretnék még szót ejteni. Hisz nekem földim s jó barátom volt Zalabai Zsiga. *Hontnak* csaknem azonos szövegéből indultunk, mindkettőnknek ugyanaz volt az alma materünk *Ipolyságon*. Zsiga később is gyakran hazajárt falujába, szülőföldjére, s ilyenkor általában engem is felkeresett. De egyébként is sokat leveleztünk, telefonálgattunk. Hisz ő szerkesztette első kötetemet (*Honti barangolások*); szögről-végről közös volt kutatási területünk is. Forrásközléseket, fotókat, könyveket cseréltünk gyakran egymással stb.

Most bizonyos értelemben magamra maradtam az Ipoly mentén. Nem jön már hozzám többet Zsiga, nem kopogtat ajtómon, nem vitatkozunk hosszú órákon át, s nem jön érte Teca, kedves felesége, hogy indulhassanak vissza Somorjára. Most már csak Zsiga dedikált köteteit lapozgatom, leveleit olvasgatom újra. Az utolsót november 4-én írta, így hangzik:

“Kedves Karcsi, a korrektúrád, sajnos, a betegségem miatt nem tudtam vállalni visszaadtam Sz.A-nak (nem okoz gondot, mondta). Az előszót kinyögtem magamból; 5-én faxolom Árpinak. Neked is küldök egy példányt. Faktográfia helyett jellem- és alkatrajz; remélem, a >hontológus< minősítés (neológus is volnék?) tetszeni fog. Hívj fel, írv!”

Üdvözlettel: Zsiga. P.s. Küldök egy füzetkét — nem tudom, adtam-e már? Jobb kétszer, mint egyszer sem.”

Felhívtam Zsigát, s megköszöntem neki *A Dunától a Szitnyáig* című könyvemhez írt előszót. Ugyanezt levélben is megtettem, ám a könyvet — melynek korrektúráját igen szerette volna, de nem tudta elvégezni — már nem kellett neki küldenem. A másvilágról meg úgy is látja, remélem, örül is neki. Mert Zsiga mindenre odafigyelt, földijeinek tevékenységére különösen. Tudtam, hogy beteg, de

nem hittem, hogy ilyen gyorsan eltávozik. A halálról sosem beszélt, inkább terveiről szólt. Annak viszont voltak jelzései, hogy sok minden bosszantja, aggasztja, bántja őt. Roppant teher nehezedett rá, s ezt talán nem vettük, nem vehettük komolyan. A depresszió nem hagyott neki békét. Talán korábban megkönyvékezte őt, mint gondoltuk, de erre nem figyeltünk idejében oda. Mert azt hittük, Zsiga elnyúhatetlen, bírja a terheket, állja a sarat. Most, hogy leveleit újraolvasom, egy 1981. szept. 10-én keltezett írás néhány sorára figyeltem fel.

*„Kedves Karcsi! Jól hallod: valóban megváltam a kiadótól. Hogy miért, arról kis esszét lehetne írni, ezért csak ennyit: nem voltam hajlandó belülről nézni azt a romlást, amely ott (különböző okok és személyek miatt) megindult. Belefolyni nem voltam hajlandó, ellene tenni (bár megpróbáltam) nem tudtam semmi érdemlegeset. S ha az önmagunknak és önmagunkért elkötelezett szellemi műhelyből ócska kenyérkereseti forrássá degradálódik egy intézmény, akkor abból, úgy gondolom, nem szükségszerűen kell részt vállalnom.”*

Aztán egy 1986. aug. 20-án keltezett levele is felvillant valamit a keservekből: *„Hallgatásomnak voltak objektív (rendkívül keményen objektív) s velük összefüggő szubjektív okai; az utóbbiak a hallgatásban, a depresszióban, a minden-mindegy hangulatban csúcsosodtak ki.”*

S hogy a publikáció se ment simán, az az 1985. jan. 15-én írt leveléből is kiderül:

*“Én december végére leadtam a falukönyv 2. részét— egyelőre folyik róla a (nem is kis)vita.”*

Egy újabb levélben a könyvterjesztés körüli tehetetlenség miatt bosszankodik.

*“Okos dolgokat mondasz a terjesztésről, hazai és magyarországi példányszámokról, csak hogy ez az egész ügy — hidd el, tizenöt esztendeje csinálom — egy kicsit elátkozott kör. Számunkra a könyv: esztétikai vagy tudományos érték, gondolat; a könyvterjesztő számára: áru, éppúgy, mint egy darab téglá, aminek csupán pénzértéke van, s ami a raktárkészletet nyomja. A mo.-i könyvszakma válsága: közhely; milliós raktárkészleteik vannak — óvatosan rendelnek hát a Madách kínálatából. Ezért állhat elő, hogy könyvedből 400 darabot vesznek át, aztán persze nem kapható, hisz ennyi a Börzsöny-vidéken sem elég. Ezért van az, hogy az én Trópuskönyvemből 1000 darabot mertek csak kérni, s ugyanúgy írt a példányszámról Voigt Vilmos, mint a te könyvedről Gál János. Soroljam tovább? S mondjam a hazai panaszkodásokat? Hogy pl. Szeberényi legutóbbi könyvéből 400 (!) került a hazai piacra — mert a piackutatás alapján — a Slovenská kniha mindössze 160-ra (!) tartott igényt?! Hosszú téma ez, nyúlik, mint a rétestészta; meditálni erről csak szóban lehet, ha lesz rá módunk egyszer (s remélem, lesz). “ — írta 1987. március 12-én.*

Zsigának gyakran kellett hát adózni harcra vívnia egy-egy könyv megjelenéséért, a magasabb példányszámmért. 1982. febr. 2-án írta az alábbiakat:

*„A 2. negyedévben újra megjelenik (kibővítve) A hűség nyelve. Közös könyv, sokunk sikere. Mindannyiunk nevében kérlek hát, hogy járulj hozzá a könyvterjesztéshez. Előzményként két dolgot hadd említsek. 1. a könyv — mert a téma „félelemre” adott okot, nagyon nehéz viták, harcok után érte meg, hogy újra megejelenhessen; 2. bizonyos „magyarok” szándékosan kis példányszámban akarják megjelentetni, ugyancsak bizonyos aggodalmak okán.”*

Zsiga mindenre odafigyelő szerkesztő volt, aki a szerzővel is együttértett, aki tudott örülni a mások sikereinek. Első kötetem megjelenésekor ezt a néhány jóleső sort írta nekem.

*“Kedves Karcsi! Végre! — megjelent a könyved, — s én gratulációm mellékletében igaz örömmel és azon melegében küldöm is. Baráti üdvözlettel Zalabai Zsigmond.”*

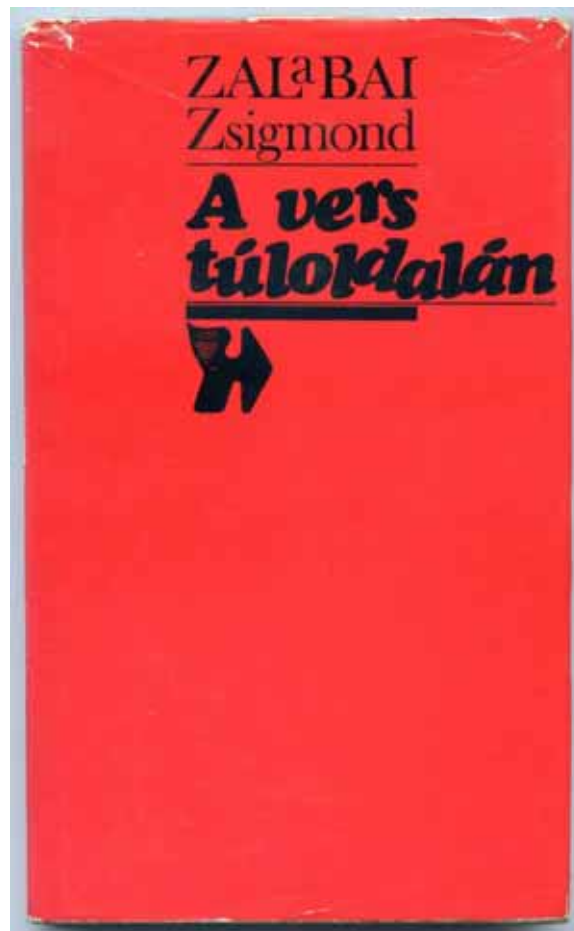
Mit is mondhatna most, nem sokkal a távozás után a barát? Azt, hogy nagyon fog hiányozni Zalabai Zsigmond. Nekem s mindnyájunknak, akik számára nem közömbös a sorsunk, örökségünk, nemzetiségi létünk alakulása. Zalabai emberi kvalitásai is hiányoznak majd innen, s nehéz lesz belenyugodnunk a valóságba. Zsiga, segíts ebben nekünk, s mi majd fohánykodunk érted!

(Gömörország, 2004. tavasz. V. évf. I. szám. 80-81.p.)



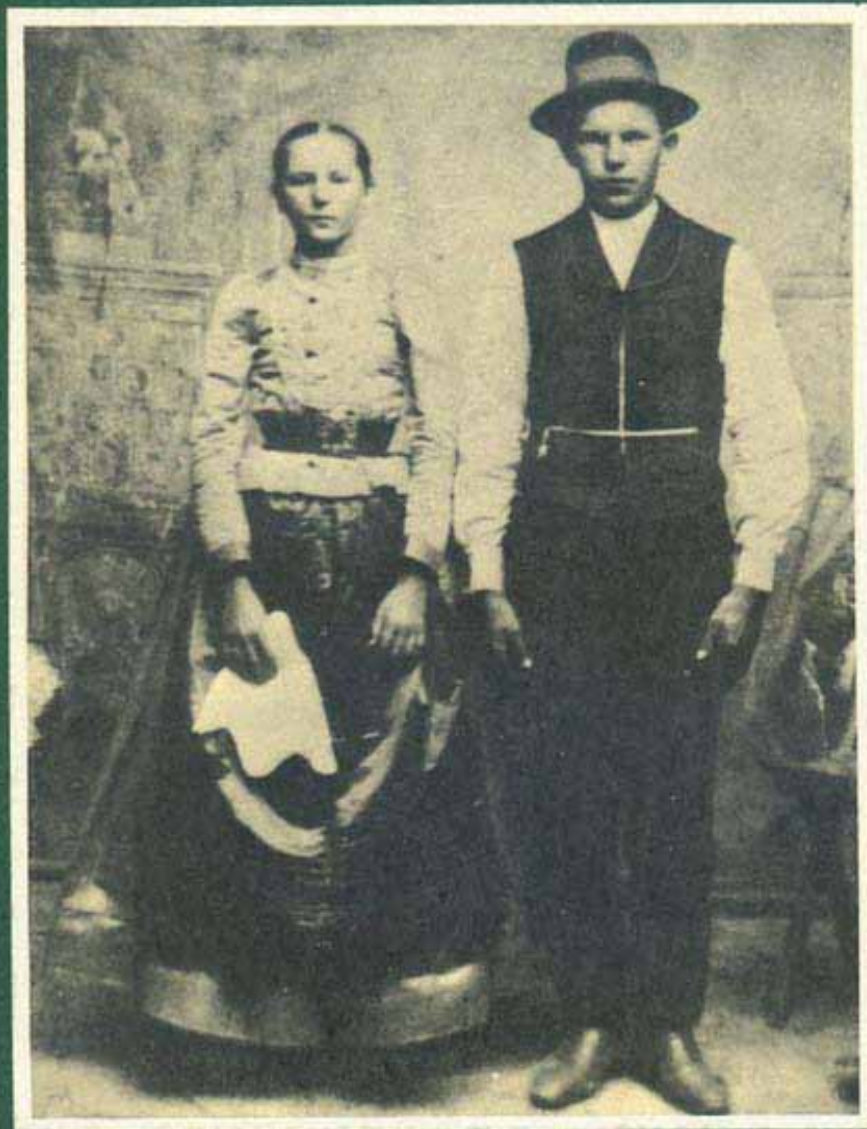


Zalabai Zsigmond szülőháza Ipolypásztón (Csáky Károly felv.)



Zalabai Zsigmond

HAZAHÍV  
A HARANGSZÓ



Madách

Zalabai falukönyvének második kötete



Zalabai Zsigmond.  
MINDENEKRŐL  
SZÁMOT ADOK

Csáky Karesinak  
„elől-hátul” könyvvel  
és jó barátsággal

Zsigmond

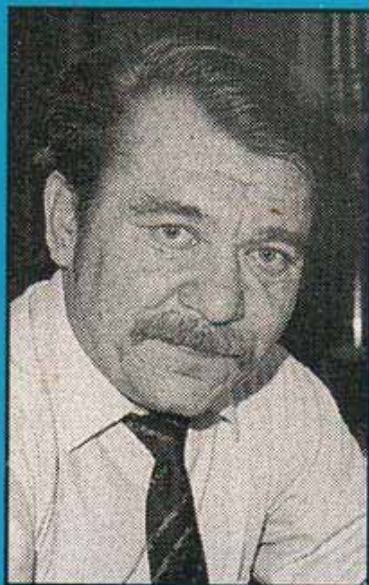
Jprézsg, 1984. okt. 15.

Madách

Csáky Károlynak dedikálva



MŰHELY



FILEP  
TAMÁS  
GUSZTÁV

ZALABAI  
ZSIGMOND

NAP Kiadó

## Elhunyt Ozsvald Árpai bátyánk

Ozsvald Árpád alig egy nemzedékkel járt előttünk, alig töltötte be hetvenedik életévét, máris eltávozott. A halkszavú, szerényen szóló és csendes lobogású, aprócska, hajlott ember hiányát sokáig érezni fogjuk. Mert a költő, a szerkesztő, a régiségbúvár, a múlt szerelmese, az igazi barát s a nagybetűs Ember örökre egy más világba röppent. Hogy a testet magára hagyva, csak a szellemet éltesse valahol az Örökmécses fényénél, de itt lennt, a mulandó földi valóságban is. Életművét már halála előtt összegezték, így tán szerencsésnek is mondható. Pozitívan írt róla *Fábry Zoltán*, *Görömbei András*, *Szeberényi Zoltán* és mások. Elmondták, hogy „*a meditációra hajlamos, halk szavú Ozsvald Árpád is a sematizmus jegyében kezdte pályáját*”. Az ő elkötelezettsége azonban a szép képek által, a szándék tisztasága révén kiemelte költészetét a szürkeségből. A szülőföldélménytől, a forrásoktól sosem tudott szabadulni, aminek később is hangot adott. A *Júdása én nem lehetnék* című versében például így írt:

„Júdása én nem lehetnék, / mert szívós szálak ide kötnek, / s visszatérek,  
mint a fecskék, / halk szavára a barna rögnek.”

Az Ozsvald Árpád művelte líra lényegét *Szeberényi Zoltán* találóan summázta egyik portréesszéjében: „*Kulturált verselő, finom és selymes hangulatok megérezője, megformálója, kinek népszerűségét az élményközlés ereje és közvetlensége, a látványfestés áttetsző, tiszta képei, a drámaivá színezett vallomásosság, az elégiába, szomorkás hangulatokba hajló lírai reflexiók, könnyen felfejthető, jobbitó szándékú erkölcsi és morális intelmei, a nembeliség szintjén megfogalmazódó kérdései és válaszai magyarázzák*”.

Verseit olvasva magam is ráéreztem költészetének lényegére, meg arra, hogy valahol rokonlelkek vagyunk, közös a sorsunk, bár térben és időben kicsit eltávolodtunk egymástól. Mindig élmény volt számomra egy-egy Ozsvald-kötet megjelenése, melyeket ő általában csak „*baráti nevetéssel*” ajánlott nekem dedikációjában. Mondom, szerettem költőnk verseit: ezért vettem fel közülük többet is „*Föld, ember, idő*” című irodalmi kisszínepadi összeállításomban, 1975-ben, mellyel a komáromi Jókai- napokon is sikert arattunk. Ezért hívtam meg a költőt többször is író-olvasó találkozóra akkori iskolámba, *Ipolybalogra*, egykori lakóhelyemre, *Ipolyhídvégre* s az általam irányított *Honti Közművelődési Klubba*, *Ipolyságra*. A találkozókhoz szerkesztett keretmúsortokban magam is elmondtam, hogy Ozsvald legtöbb verse elsődleges élményből fakad, s ez az élményforrás maradandó értéket ad verseinek, az élményhűség pedig emberséget, erényt a költőnek. S a költő, akarva-akaratlanul bár, de maga is a civilizáció modern korszakában, a technika és az űrhajózás századában él, de nem önmaga és ősei múltja nélkül. A költőt tehát egy megváltozott világ, egy rohanó századvég vette körül, melyből olykor kétségbeesetten, elkeseredetten menekült a magányba, a nyugodt falusi csöndbe, hogy ismét átélje gyermekkorát, s újra friss erővel vágjon neki a mindenségnek.

Most, nem sokkal a halál után azonban nem is a költőt akarom értékelni. Hisz, amint fentebb is említettem, megtették ezt arra érdemesebb emberek már. Külön öröm számomra, hogy másik atyai jóbarátom, *Szeberényi Zoltán* 2000-ben monográfiát jelentetett meg Ozsvald Árpádról. Én tehát barátságunk tükörcserepeiből szeretnék most néhányat elővenni, s a nagybetűs Barátról és Emberről szólni valamit.

Nem tudom pontosan, mikor is kezdődött kapcsolatom és barátságom Ozsvald Árpáddal. Azt viszont tudom, hogy nagyon sokat találkoztunk, s mindig jól éreztem magam társaságában. Ő volt számomra az első igazi költő, akinek közelébe férközhettem, ő volt az atyáskodó szerkesztő, a tájékozott és nagy tudású ember, a szerény és szemérmes társalkodó, az alázat és az őszinteség megtestesítője. Ha Pozsonyban jártam, sosem mulasztottam el a vele való találkozást. Szerkesztőségi szobájában igen jólesett elbeszélgetni versekről és cikkekről, kultúrpolitikáról és nemzetiségi kérdésekről, régi könyvekről és pénzekekről, vagy éppen a *Hét* tájszámairól, az általa indított sorozatokról.

De ott volt Ozsvald Árpád a *Jókai-napokon Komáromban*, a *Duna Menti Tavaszon Dunaszerdahelyen*, a *Kazinczy- és Fábry-napokon Kassán*. Ilyenkor mindig társaságába fogadott, éjszakákat átbeszélünk, bemutatott újabbnál újabb embereknek. Örülök, hogy a róla szóló monográfia képanyagába egy olyan fotót is beválasztott, mely Kassán készült 1981-ben a Kazinczy-napokon, s együtt vagyok vele *Gál Sándor* és *Batta György* társaságában. Aztán sok-sok író-olvasó találkozót

követett közös borozgatás a hídvégi pincéknél és a sági éjszakában. Nem meddő órák voltak ezek, hanem tartalmas beszélgetések. Múltról és jelenről, korlátokról és lehetőségekről, sorsokról és helyzetekről. Újabb tervek születtek itt, álmok és emlékek idéződtek. Az apró és törekeny ember gyakran fájlalta a derekát, nyomkodta epéje tájékát, de sosem panaszkodott különösebben. Életkedve, szolid mosolya mindig jót tett társaságának.

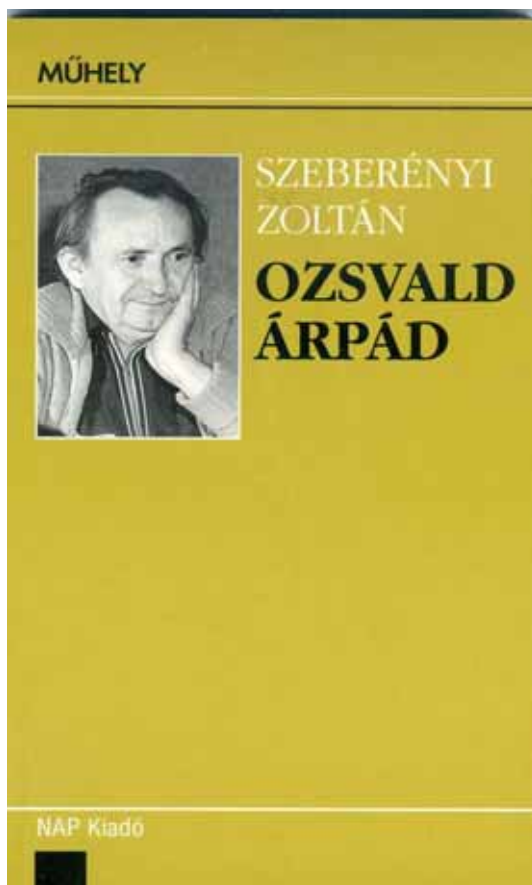
Utoljára Pozsonyban találkoztam vele az írószövetség egyik rendezvényén. A hetvenéveseket köszöntötték épp — *Dobos Lászlót, Fónod Zoltánt, Szeberényi Zoltánt és Török Elemért* —, s halkán mondta, hogy két év múlva ő is ennyi lesz. Idéztük röviden az általa évtizedekig szerkesztett folyóirat lezárult fejezeteit, az együtt átélte „kalandokat” stb. Ebből az időből megannyi levelet őrzök tőle. A Hét fejléces lapjain szinte mindenre válaszolt. Nem tudom, neki hogy volt erre ideje. Az első megmaradt levelét 1978. november 8-án keltezte. Arról ír benne, hogy a *Farkas Istvánról* szóló jegyzetemet visszaküldi, mert nem tudja elhelyezni a lapban, de a karácsonyi számban hozzák a „*Szokások és hiedelmek*” című írásomat.

S csak jöttek sűrűn az Ozsvald-levelek. Tájékoztattott bennük minden beküldött írásom, tanulmányom, versem sorsáról, írt terveikről, kért recenziót s egyéb anyagot. Tájékoztattott sorsutakról, problémáikról, sikereikről és kudarcaikról. Érdeklődött rólam, az ismerősök felől stb.

Elment hát sokunk Árpi bátyája is. Közös emlékeink közt lapozva nézegetem az ajánlott köteteket, olvasgatom leveleit, előveszem a régi fotókat, s az egyik író-olvasó találkozó után írt emléksorait másolom ide: „*Ilyen izgalmas és vitával teli író-olvasó találkozókat kívánok még többet magamnak és az ipolyságiaknak is. Örülök a kellemes, sziporkázó szép estének. A műsor izléses volt és azt hiszem, hogy a közönségnek is tetszett.*”

Árpi bátyám, üzenem — immár odaát — minden tetszett. Főleg a verseidből összeállt műsor, emberségből mutatott példád, tiszta jellemed és szavahihetőséged. S aki ilyen ember volt e gonoszságoktól is terhelt világban, nyugodtan pihenhet odaát. Isten őrkdjön tovább álmaid felett!

(Gömörország, 2003. ősz. IV. évf. 3. szám, 85-86.p.)



Szeberényi Zoltán monográfiája





Kassán a Kazinczy-napokon 1981-ben. Mellettem elől Gál Sándor, bal oldalon Batta György és Csúky Károly



Duba Gyulával író-olvasó találkozón Búcsón, 1982-ben

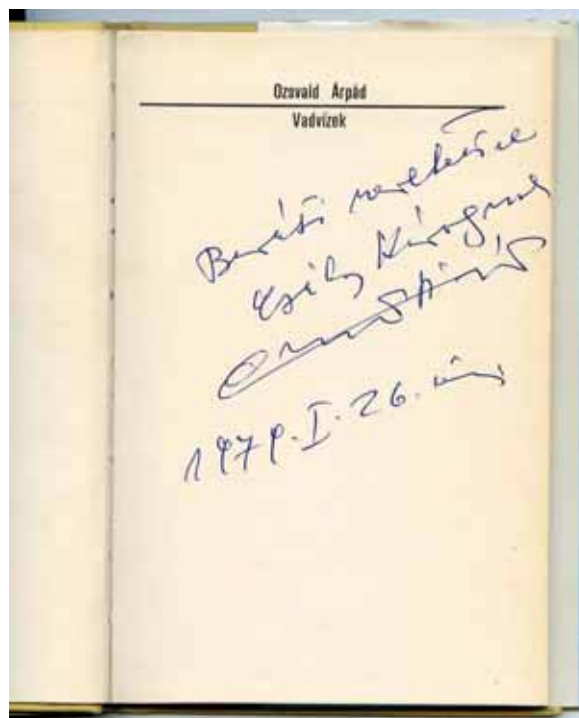


Rómában a Vatikáni Múzeumban, 1983-ban



Dedikálás a Jókai Napokon, 1985-ben

### Képek a monográfiából



A dedikált Vadvizek című könyv

REDAKCIA

**hét**

SZERKESZTŐSÉGE

890 44 Bratislava

Obchodná 7

Telefón: 328-65, 341-34

T.

Csáky Károly

Okružná 20.

936 01 Šahy

Vec:

Bratislava 1981.I.30-án

Tárgy:

Kedves Csáky Károly !

Leveledet megkaptam, már vártam, mert kíváncsi voltam, hogy Ballekról írsz-e? A régi kismesterségeken még gondolkodom, mert például az olajütő és a kosárfonás vagy a lekvárfőzés jó lenne, de most a 6. számtól kezdve a hátsó oldalon indítunk egy újabb sorozatot: Tárgyak és történelem címmel, melyben a dél-szlovákiai múzeumok és tájházak néprajzi és használati tárgyait ismertetjük színes felvételekkel. Itt szerepel majd a kenyérsütés és a szakajtók stb. persze nem ilyen részletesen, ahogy Te írod le, mindössze 2 gépelt oldalon. Gondolom, hogy esetleg közbe-közbe hozhatnánk az anyagokból is, de sorozatba most nem - talán később.

A tájszámokat most újra meg kell beszélnünk, mert Zs.Nagy Lajos kórházban van és sajnos hosszabb ideig otthüsz /a gégején van egy gümőkóros daganat/. Így az összegyűlt anyagot más szerkesztőre kell bízni és a fő riport /a járás jellemző városáról, falujáról/ is másra vár. Most döntjük majd el, hogy ki csinálja, de ez csak a kongresszusok után jöhet szóba.

A statisztikai eszmefuttatásodat /a főszerkesztőnél van/, nem tudjuk közölni, mert egyelőre nem javasolja. Talán majd vissza-küldjük.

Ennyit dióhéjban! Írd meg, hogy a tájszámokból mi a "romlandó anyag", vagyis az olyan amely aktualitását vesz tené. Ezt esetleg hamarabb hoznánk.

Addig is jó munkát és jó egészséget!

Baráti üdvözlettel:

O z s v a l d Árpád

Egy Ozsvald levél a sok közül

## Megkésett levél - immár a másvilágra

( Dusza Istvánnak )

Kedves Pista!

Nem szoktunk levelezni, telefonálni is csak ritkán. Azelőtt viszont sűrűbben összefutottunk országos rendezvényeken, művelődési táborokban, klubokban, irodalmi szemináriumokon. Ilyenkor mindig nagy viták kerekedtek, vélemények ütköztek. Aztán ritkultak az ilyen találkozások is. Te maradtál továbbra is országjárónak, s ha utaid errefelé vezettek, nem mellőztél el engem. Utoljára *Gömörből* jövet múlt év februárjában álltál meg nálam a palásti iskola könyvtárában. Aztán hazahoztál autóddal, s lakásomon beszélgettünk vagy két-három óra hosszat. Először arról faggattál, milyen érzés ötvenen túlinak lenni. Majd a közös sorsfordulókat, generációnk buktatóit, szerencsétlen csillagzatainkat idéztük.

Pista, te azon kevesek közé tartoztál, akik szemmel tartották embertársaikat, figyelték sorsukat s a közösség ügyeinek alakulását. Akik felemelték szavukat, ha érezték a bajt, észlelték a vészt. Borzasztóan fel tudott ingerelni téged az igazságtalanság, bántott a meg nem értés, a kishitűség, az emberi alávalóság. De dühített a dilettantizmus, az ízlésesen tált semmi. Idegesített a csörtetők siserehadának nyüzsgése, a dörzsölődés és a talpnyalás. Nehezen viselted, ha kitetsző polcra ültek a senkik, emelkedtek a vigécek, s az új kor "lovagjai". Ezért is lettél olykor nem kívánatos, magányos és elhagyatott. Csak a terhek neheztedek rád egyre: saját gondjaidon-bajaidon kívül a kisebbség idegromcsoló állapotai is. S mindez azért ártott nagyon, mert semmit sem tudtál komolytalanul venni, mindenért aggódtál, s a legjobbat kívántad közösségednek. Hogy mennyire fontos volt számodra a legkisebb jó ügy is, azt többször megtapasztalhattam. Hisz jöttél hozzám már kezdő tanító koromban az *ipolybalogi iskolába*, hogy tanulóimat a magyarságtudatról, a szülőföldszeretetről faggasd. Mert nem volt közömbös számodra közösségünk sorsának alakulása. Akkor beszéltél lényeges dolgokról, amikor az még nem volt divat és politikai pártprogram. És jöttél *Ipolyhídvégre* a kis falu irodalmi színpadához, hoztad a bátorítást s a biztatást. Csatlakoztál hozzánk a *Jókai Napokon* is, hogy együtt elemezzünk műsorokat, összeállításokat. Jöttél *művelődési táborok* hajnalig lobogó tüzei köré népdalt dúdolni, verset idézni és együtt gondolkodni. Te írtad az első riportot a forradalom után induló egyházi iskolánkról. S nem arról meditáltál, miért nem lesz az jó, hanem arról beszélgettünk, hogyan lehetne a születendő gyermeket jobb útra terelgetni. Szememre is vetették a konkurensok akkor, hogy megvettem az Új Szót, te pedig eladtad magad. Ez viszont csak kis tüske volt a sebek tájékán. S akkor sem féltél felkeresni, mikor lemondtam igazgatói tisztemről. Egyedül Te kérdezted, mi is történt valójában, miért következett be, amire nem számítottál.

A februári beszélgetésből kikerekedett írásod a tanévzáró napján jelent meg. A *Katedra* decemberi számában közzétett "elfogult" riportodban is visszacsengett utolsó beszélgetésünk pár mondata. Utódaim felháborodva függesztették ki volt iskolám hirdetőtáblájára a kifénymásolt írást. Önmagukat keresték félve a sorok közt, s talán mindkettőnkre haragudtak. Neked már megbocsátani sem tudnak, de mindketten mondhatunk talán "véteik" miatt egy fohászt. Látod, ilyen bárgyúak lettek itt lent az emberek. Talán a sok-sok kicsinyesség és ravaszság is taszított téged a sír felé. Vajon onnan fentről most hogyan látod ezt? Pista! Több kötetemről is írtál recenziót, pedig erre sem kértelek soha. Arra meg különösen nem, hogy valami jót is elmondjál rólam. Az igazat megvallva viszont, nem esett rosszul odafigyelő munkálkodásod. Azért küldtem szeretettel utolsó könyvemet is, melybe az alábbiakat írtam: "*Dusza Pistának az elmaradt kézszorítások, a hosszabb interjúk helyett igaz szeretettel, szép karácsonykívánva: Csáky Károly. Ipolyság, 2001. advent 2. vasárnapja.*" Képzeld, a könyv visszajött címemre azzal az eligazítással, hogy a címzett nem jelentkezett. Valami rossz érzésem támadt, s nyomban hívtalak. De senki nem vette fel a telefont. Aztán a Katedrába hívtam, s Nagy Attila közölte velem halálhíredet. A történeteket *Kulcsár Feri* erősítette meg. Szörnyű dolog ez! Vagy talán mégsem? Pista, tudom, hogy mi többek közt *Istenben is hittünk és hiszünk*, s ki tudjuk mondani: Isten velünk. Így talán a halál sem annyira fájdalmas. Mert hisszük azt is: van folytatás és öröklét. Így lehetsz most Te is velünk, velem. Szellemed, lelked termékenyítően munkálkodik tovább. Megkönnyebbülve bár, de aggódva figyelsz most is, csak fel kell tekintenünk az égbe, hogy észrevegyünk. Te már ott többet tudsz, mint mi ideleinn.



Pista, most vettem kézbe újra *Mikes Kelemen Törökországi leveleinek* első kiadását. Féltem őrzöm, mert több mint kétszáz éves, de még ma is tanulságos. Amikor Mikesék mindennapjairól olvasok, gyakran jut eszembe a Te földi szenvedésed. Befejezésül, vigasztalásunkra, itt maradt szeretteid megnyugvására idézek néhány sort: „*Az is valóságos vigasztalás, mellyet az igaz szív ad; mert itt egynehányok vigasztalnak olyanok engem, akik belsőképpen örülnek szomorúságomon, és annak még megszaporodását is akarnák: de az Isten, akiben kell bízunk, kívánságokat bé nem tölti, erőt és értelmet ad annak a keresztnek a hordozására, mellyet reám adott.*“

Ipolyság, 2002. február 11-én

A régi barátsággal: Csáky Károly

(Gömörország, 2002. tavasz. III. évf. I. szám, 80-81. p.)



**Dusza István (Gömörhorka, 1951):**  
színikritikus, publicista.  
A budapesti Eötvös Loránd  
Tudományegyetemen szerzett diplomát.  
A pozsonyi Új Szó főmunkatársa.

„E naplónak gyárt zsrnálkritika-füzért a benne olvasható gondolatok érvényességének a reményében adom közre. Lehetséges azonban, hogy gondolataim helyett csupán az írásban rögzített színházi pillanatok metszeteit találja az olvasó. Ezekben egy olyan kulturális diktatúra nyomorító hatása követhető nyomon, amely irtotta a színpadon a szabad gondolatot, s ellehetetlenítette az ezeket számon kérő kritikát. Természetesen ez az állapot sem a színház, sem a kritikus számára nem adhatott felmentést. Ki-ki egyéni meghatározottságai szerint vállalta vagy nem vállalta a sokszor sziszifuszinak érzett szembefordulást. Nem háritom át a felelősséget a sokszor fellengzősen »a kor«-nak mondott létezésre” – írja a szerző könyvének utószavában, mintegy behatárolva azt a mozgásteret, amely a csehszlovákiai magyar színházi élet és színikritika számára adott volt a nyolcvanas években.

Az ismert színikritikus az elmúlt évtizedben a komáromi Magyar Területi Színház és a kassai Thália Színpad csaknem valamennyi bemutatójáról írt, ám ezek leggyakrabban csak cenzúrázva jelenhettek meg. Ezek a színházi bemutatók emlékezetes sikereket, de nagy bukásokat is hoztak a két színtársulat számára. Az ezekről írt, immár cenzúrázatlan kritikáin kívül a kötetben kitűnő portrékat is közöl a Matesz és a Thália kiemelkedő személyiségeiről. Dusza István könyve egyfajta színháztörténetként is felfogható, hiszen benne a csehszlovákiai magyar színjátszás minden gondjáról, bajjáról, törekvéséről izgalmas, átfogó képet kap az érdeklődő olvasó.

59,- Kčs

ISBN 80-7149-004-0

150,- Ft

Dusza István *Nézőtéri napló* című kötetének hátsó borítója

MŰHELY

---

DUSZA  
ISTVÁN

**ZS. NAGY  
LAJOS**

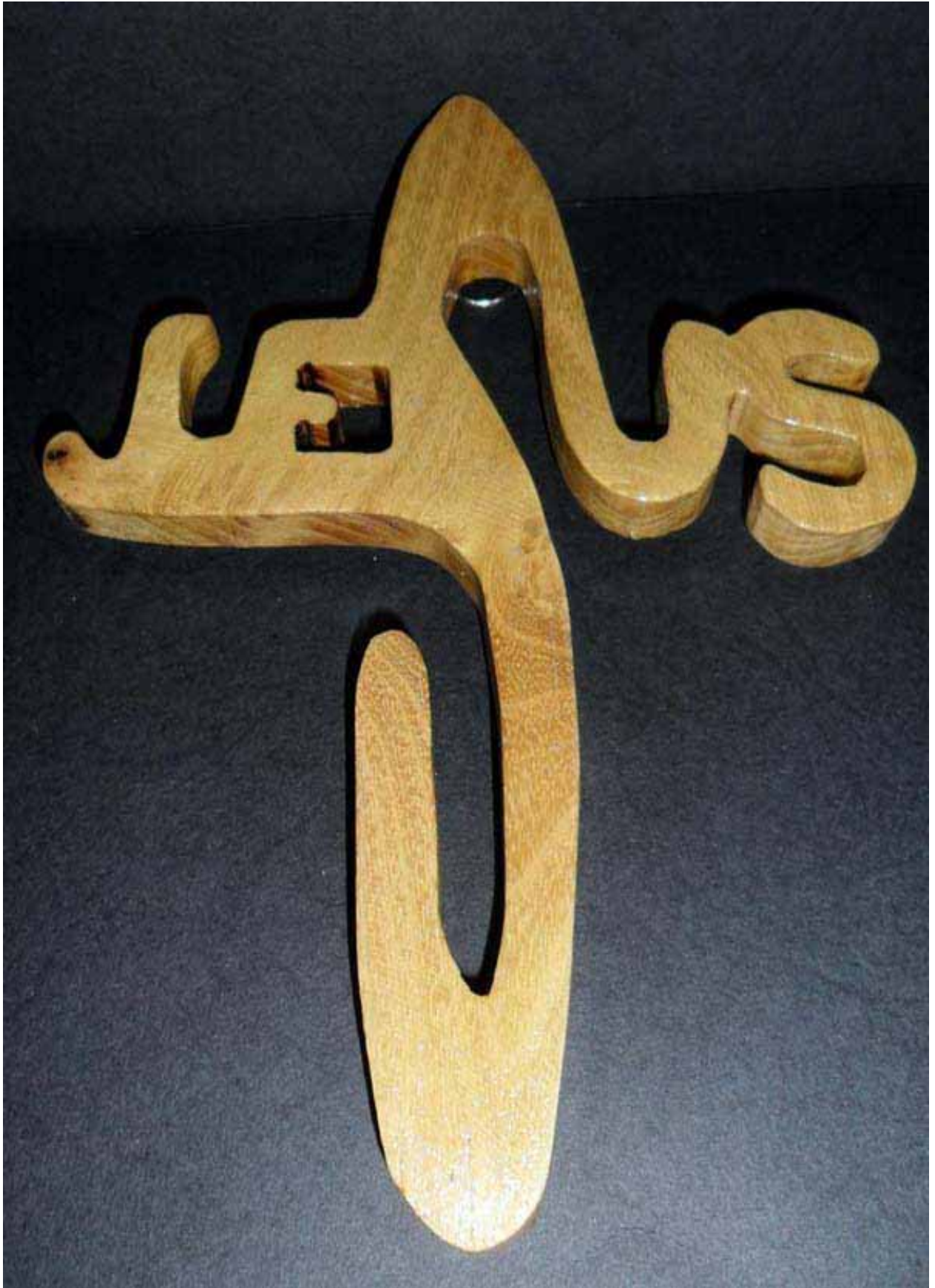
Az ötvenéves Karcsi  
barátomnak, köszö-  
nettel, szeretettel min-  
deért, amik a  
könyvvel tett

Borsnyó, 2001. 02. 13. Dusza István

NAP KIADÓ  
DUNASZERDAHELY 2000

Zs. Nagy Lajosról írott, dedikált monográfiája





**Kegytárgy**



# *SZÉKÁCS LÁSZLÓ*

## *versei*

### **Nem keresett pontok**

képtelenség

küszöböl ver falat alattunk a zaj,  
zsígerét csapdossa

ne keress,  
szavadat vesztetted,  
úgy sincs igazad, héjad eretnek

refréned mély, vijjog,  
alámossa kurgánod, képed foszlatja,  
mondataid a magasban,  
nincs mire szállniuk,  
karmukban elejtett kettőspontok

- északi szél jégcsapot tör,  
utoljára, korszaka zár -

keletről örvény,  
törzsét keveri minden dzsinn,  
nyakban tört szelencék,  
kiszabadultak,  
titkolnak hálós energiákat

vasalt percegés a karokban  
visszeres bámulat

képtelen vesszők közöttük

## Paprikás búsongó

kárál a menthetetlen, kárál,  
szárnycsökött ugra lesi szerencsáját,  
nyakát ne csavarja nokedlizabáló,  
paprikás bajszerű zsírosbödön bőfűgő

ha már csak sunnyog kakasa,  
pedig védelmi pénzét triplán ledugja,  
más meg tojja, tojja, tojja, ... ő meg csak  
álom kacskaringó tollait borzongatva  
taréjos ércesedéssel a csúcsra:  
... kukurikú, enyém a vár, tiéd a lekvár

ez meg csak szemez, csak kárál:  
... tojok rád, tojok rád,  
csak sült kakastaréj az arszpoetikád

# KOVÁCS T. ISTVÁN

## Fapapucs

Táncoltak a parketten.

-Na végre, hogy már mosolyogni is látlak- mondta a felesége. Ezzel fel is oldotta azt a szótlan csendbe zárt feszültséget, amely már órák óta tartott közöttük.

A vendéglőbe jövet már majdnem otthagyták egymást az úton. A férje közben megszomjazott. Azt mondta, inna egy pohár sört valahol. Ez a hely útjukba esett. Máskülönben, mind a ketten a kibékülést keresték volna, de várták, hogy a másik kezdje.

Este fél tízkor már minden kocsmá bezárt a kisvárosban. A lezárt ajtók mögül fény-nyalábok villantak ki, az utcai villanygökök körül lepkék raja csapongott. Az utcán néhány részeg támolygott.

-Gyerünk haza- ajánlotta az asszony. -Ilyenkor már sehol sem lehet sört kapni.

-Akkor itt van Kolombusz étterem- erősködött a férfi- Nagyon kívánom a sört.

Így kerültek oda, ahol később már táncoltak is, pedig egy fél óránnyival előbb fagyos arccal léptek be a helyiségbe.

A zenekar élén harsogott a gitár, hangosan felelt rá a villanyorgona, s fölötte érthetetlen szöveget énekelt a billentyűs.

Amikor beléptek, a vendégek figyelme rájuk irányult. Egy lakótársuk is ott ült a bejáráshoz közel, és rájuk köszönt. A poharát is megemelte.

Csak egy kisüveg sört rendeltek, mert nem vettek magukhoz elég pénzt, mikor a férfi szüleihez indultak látogatóba. A pincér mosolytalan faképpel tette eléjük az italt.

Az asszonyt zavarta jobban, hogy máskor kiöltöznek, ha ilyen helyre mennek be. Most viszont a férje szándálban, ingben, ő meg egyszerű utcai ruhában telepedett le. Noha úgy vélte és zavarta, hogy ide választékosabb öltözet illenék.

A férfi kitöltötte a sört. A két kis pohár éppen megtelt. Az övét odakoppintotta az asztalhoz. Azt mondta, egészségedre.

-A tiédre is - felelte szárazan az asszony, s mindketten kiitták az ital felét.

-Jössz táncolni?- kérdezte váratlanul a férfi.

-Így? -célzott az öltözékükre az asszony.

A férfi ajkai megrándultak, de még próbálta visszafogni nevetését.

-Így. Na és?- vont vállat. -Így.

-Nem bánom - egyezett bele az asszony, mert ő is békülni akart..

Tánc közben a férfinak úgy tűnt, mintha a dob hangja a gyerekkorában mindig sokat csodált traktorok zakatolását utánozná. Para-para-para-pum, para-para-para-pum. Ezen elmosolyodott.

Később meg arra gondolt, hogy a vendégek az ő viseltes szándálját mustrálják. Hát, csak mustrálják. Fityiszt nekik!- gondolta dacosan és félhangosan azt kezdte maga elé dúdolgatni, hogy : Fapa-papa-fapapucs, fapa-papa-fapapucs. Ami az ő számára azt jelentette, hogy neki mindegy, mit gondolnak most róluk a többiek.

-Mit motyogsz itt magad elé? -nézett az arcába csodálkozva a felesége és ő maga is elmosolyodott.

-Hát, csak úgy- felelte röviden és tovább lejtette a táncot. Nem magyarázta el, hogy néha képtelen fegyelmelni a humorát. Előfordult már, hogy a főnöke addig fejtegette előtte az ostoba koncepcióját, hogy végül az arcába vigyorgott.

-Mit nevezsz?- kérdezte az meg gyanakodva.

-Semmi. Csak nem tudok szabadulni fogva tart egy tegnapi poén-hazudta.

-Na, meséld el, ha már rám nem tudsz figyelni. Legalább pihenünk addig-monda a főnök és ő meg kénytelen volt egy régi viccet elmondani.



-És te ezen tudsz nevetni? –csodálkozott értetlenül a főnöke és tovább taglalta az elképzeléseit, miközben ő meg arra gondolt; szabad-e még neki tovább is itt maradni ebben a kikapátázott "Van, de minek" intézetben, ahol a pénz is kevés, értéket sem lehet teremteni.

Ezen vitatkoztak már az asszonnyal is hetek óta, aki marasztalná. Mert szerinte minek mindig vándorolni. A világot úgysem lehet megváltani. Maradjon ott, ahol van és igyekezzen haladni a számlátrán.

-És ezt még te mondod nekem? - kérdezte ilyenkor csodálkozással vegyes indulattal a férje, mert volt oka, hogy ezt kérdezze.

A fal melletti asztaltól újabb ismerős, a nej egyik kolléganője mosolygott feléjük. A zene elhallgatott. Asztalhoz hívták a pincért és fizettek.

- Mehetünk? - kérdezte a táncról kipirult asszony.

- Mehetünk-mondta a férj és indultak.

Odakint kellemesen hűvös volt a nyári este. Az utcán már alig járt valaki.

-Hülyeség volt ma este ez a veszekedés- vélte az asszony.

-Én nem veszekedtem, csak a véleményemet mondtam el, de nem akarsz megérteni.

-Megértenélek, ha te is megértenél. Ám én neked csak egy nagyra nőtt makacs gyerek vagyok. Te sem veszed tudomásul, hogy tíz év óta körmölök abban a koszos kis irodában fillérekért. Te sem akarod, hogy változtassak, pedig most van egy jó alkalom, de te azt mondod, hogy az nem komoly állás.

-Azt mondom, persze. A mai világban annak örülj, ha öreg bútornak tartanak valahol. Amit most akarsz választani, az közel van a politikához. Pártok jönnek, pártok mennek. A változások után következik a változás, új szereplőkkel. Régi mondás, hogy új kupler...

-Na, na, na! Ezt nehogy folytasd! -az asszony a tenyerével tapasztotta be a férje száját.

Az meg ismét nevetett.

-Na, jól van-mondta neje. Akkor maradjunk mind a ketten régi bútornak. -Az a biztos.

-Az, az-sóhajtott most a férfi. -Csak tudod, nem bírom elviselni az állóvizet. Engem minden izgat, ami ebben az országban történik, vagy nem, mert itt élek és én is osztozom a felelősségben.

-Nagy szavak. Nade akkor én? Mondd, nem vagy te kicsit féltékeny?

-Ami azt illeti, jóképű pasas csalogat téged. A múlt héten még vacsorára is meghívtad hozzánk. Ezt únom.

-Jók az összeköttetései.

-Az nem érdekel.

-Akkor soha nem viszed semmire. Lehet neked diplomád, meg tudásod, akkor se.

-Nem baj. Akkor is kenyeret fogok enni. Lehet az, akár másnapos is.

-Erről jut az eszembe, hogy délután nem mentem le a boltba.

-Akkor most tényleg másnaposat eszünk-nevette el magát a férfi.

-Mindegy az, csak ne veszekedjünk-ajánlotta az asszony.

-Igazad van. A veszekedés öl, butít, és minek?

Ballagtak. Közeledtek már az otthonukhoz.

-Akkor feljetsd el azt a pasast.

-Többé nem hívom vacsorázni-jelentette ki engedékenyen az asszony.

-És nem fogadod el az állásajánlatát?

-Nem. Majd csak lesz valahogy. Élünk, ahogy tudunk.

-És ideje már, hogy gyerekeink is legyenek.

-Te!-suttogta váratlanul a feleség olyan sejtelmes hangon, mint egy szerelmes nagylány.- Álljunk be a fák alá, hogy senki ne lásson minket.

-Micsoda ötlet! Miért?

-Hát, hogy csókolózzunk. Úgy, mint amikor még udvaroltál nekem.

-Jó- újjongott a férfi és belement a játékba. A sűrű lombú fák alatt elkapta a felesége derekát és szájon csókolta hosszan, sokáig. Az asszony teste az övéhez feszült.

-Késő van - igyekezzünk haza- sügta a nej, mikor kibontakozott a férje karjai közül.- Azt mondtad, hogy gyereket szeretnél. Kisfiút, vagy kislányt?

A férfi keze ottmaradt az asszony derekán. Úgy andalogtak hazáig, mint a kezdő szerelmesek.

# KEREKES TAMÁS

## A barackba zárt szellem

Holt Költők Társulata  
interjúk holt írókkal II.rész

### Hunther Thompson

A kiscseti főtérré úgy érkezett, hogy máját babakocsiban toltá.

Az akasztott költő- Hunther Thomson beszéde a kiscseti főtéren.

Roy Beant 1882 augusztusában nevezték ki Texas nyugati része, a Pecos- folyó mentén lévő területek békebírójának. Nyaka körül ott őrizte hajdani mozgalmas múltjának emlékét, a kötél nyomát, amellyel majdnem felakasztották. Miután bíró lett, irodáját egy kocsmában rendezte be, ott hozta meg ítéleteit és árulta ihatatlan pálinkáját. A nagy tiszteletnek örvendő bíró szavajárása az angol Hear ye! Hear ye!- Figyelem! Figyelem!- volt, ezt kiáltotta mindig, mielőtt felolvasott volna egy idézetet a Bibliából vagy az 1857-ben megjelent Revised Statutes of Texas-ból, a szokások és törvények gyűjteményéből, amelyet kénye-kedve szerint értelmezett. A legenda szerint igazi költő veszett el benne, ítéleteit roppant módon kiszínezett stílusban adta elő. Így ítélt például kötél általi halálra egy mexikóit:” Az idő múlik, évszakok jönnek, évszakok tovatűnnek; lesz illatos virágba tobzódó tavasz, a szikrázó égboltot forró lepellel bevonó nyár, aranyos fényben tündöklő ősz, és végül szomorú, borzongató széllel érkező tél. De, Te, Carlos Robles, már semmit nem láthatsz mindebből, te nem leszel már itt, mert ez a bíróság úgy ítélkezett, hogy kísérjünk el téged a legelső fáig, és ott nyakadnál fogva akasszunk fel, ott lógi halálo, halálo pillanatáig, te mocskos, penészszerű sáralak.”

- Ki az írói alteregó? Egyáltalán szükség van ilyenre, hisz emblemikus jelenség vagy Magad is.

- Igen, van, a Rumnaplóban, Moberg:

„Utálta a rum ízét, mégis tíz perc alatt kivégzett egy üveget, hogy aztán összehányja magát, és szétcsúszson. Kizárólag cukrozott kiflit és spagettit zabált, amit abban a pillanatban felöklendezett, amint berúgott. Minden pénzét kurvákra költötte, és ha valami különlegesre vágyott, elment egy-egy alkalmi homokossal is. Pénzért mindenre hajlandó volt. Ő vezette a lap bűnügyi rovatát. Sokszor napokra nyoma veszett. Ilyenkor a La Perla legmocskosabb lebujaiban kellett felhajtani, azon a környéken, amely annyira borzalmas volt, hogy még a térképeken sem tüntették fel”. Csak a lerobbant kocsmaiban érezte otthon magát. Eredetileg Svédországban élt, nehéz volt őt elképzelni a skandináv tájban, ahogyan a szánkón vagy sítalpon siklik és boldogan él egy hideg, hegyi faluban.

Két évig volt a New York University hallgatója, egyszer a Hatodik sugárúton tartóztatták le, amint kutyát utánozva lehugyozott egy tűzcsapot. Ezért tíz napra ítélték a new york-i városi börtönben. Elmenekült, egy Ázsiába tartó teherszállító hajón kapott melót, aztán kötött ki csak az újságírásnál.

Húsz évvel nézett ki öregebbnek koránál, piától felpuffadt a teste, és bármilyen laphoz szegődött is, mindenhol kirúgták.

Egy könyvön dolgozott, aminek az Egy furcsa világ szükségszerűsége címet adta, melynek főhőse egy papnak öltözött kannibál. Egyébként is lenyűgözte a kannibalizmus, egyszer mesélte, hogy a börtönben nagyon megverték egy szerencsétlen piást és ő arra kérte a börtönőrt, hogy kanyarítson ki a lábából egy darab húst, mielőtt agyonverik.”

- Beszelnél egy kicsit a kannibalizmusról?

- Igen. Az emberi történelemmel való valóságos szembenézés eredménye ez a monumentális, de annál izgalmasabb munka, mely az emberi történelemről szól, benne a feledés és emlékezés központba állításával. Tabukat döntögető munka, mely rávilágít a holocaust történelmi eredőire. Tudnunk kell ugyanis, hogy először a búr háborúban zárták az angolok kollektíve a búr népet koncentrációs táborokba-politikai okokból. Tegyük mindjárt hozzá, hogy a cheyenne nép és ceherokee törzs átköltöztetése a rezervátumokba egy tál rizs nélkül, mindkét indián törzs kollektív megsemmisülésével járt a hosszú éhínség és a fagy által. A British Múzeumban járva különös dísz tárgyat láttam egy cheyenne törzs által az isteneknek emelt díszkápolnában: egy üres bourbon üveget. Így adtak hálát az isteneiknek, hogy a fehér nép megajándékozta őket a tüzes vízzel. Szomorú erekllye volt nekem. De hát nincs vidámabb, mint egy Vlad Tepes névre kiállított magyarságigazolvány, s ha a Drakula legendára gondolunk, akkor rögtön tudatunk kell, hogy hét magyar törzs vérszerződése megelőzte az időben a román vérvívó bajnokot, de mindjárt meg is nyugodhatunk, ugyanis kiderült, hogy Drakula gróf francia leszármazottja Franciaországban vérbankot üzemeltet, akkor föl is derülhet képünk: vér nem vált vízzé. A kannibalizmust, melyet Sztálin a szovjet alkotmányban csak az ötvenes években tiltott meg, ősrégi előzményekre mutat vissza. Jelene is van, melyet éltet Hannibal Lecter példája, de a tavalyi év történetéhez tartozik az a két német férfi, akik az interneten vették fel a kapcsolatot és egyeztek meg abban, hogy az egyik megöli és felfalja a másikat. Vannak olyan törzsek, melyeknek tagjai önként ajánlják fel magukat vezetőiknek, isteneiknek. Arról tudunk, hogy a kínaiak előszeretettel vágják ki még élő tibetiekből a májat, s szívószállal szürcsölik még élő tibetiek fejéből az értékes agyvelőt. Értékes testrész az emberi hasnyálmirigy. És ki nem hallotta az Andokban lezuhant sportcsapat tragédiájáról, melyet a túlélők csak úgy úszhattak meg, hogy elfogyasztották meghalt társaik tetemét. És mélyen vallásosak voltak. Nagy úr a kényszer.

Egy Lopes nevű utazó számolt be az anzigos nevű népről, melyek huszonnyolcnál is több nyílvesztőt képesek sorozatban kilőni nyilaikból, mielőtt az első visszahullana. Őróluk írja Lopes úr, hogy emberi testrészeket tartanak mérszárszékjein, de arra is akad példa, hogy egyesek belefáradva az életbe, nagylelkűségből, vagy erényeiket fitogtatva, kiváltságnak tartják, hogy magukat felajánlhatják uralkodóiknak, akik jóízűen elfogyasztják alattvalóikat. (Idi Amin hűtőszekrényére sem lennék kíváncsi.)-Kerekes Tamás .:”Nyugodtan(vagy éppen nyugtalanul, ki-ki vérmérséklete szerint) eltöprenghetünk azon, hogy mármost melyek azok a legfőbb erények egy későközépkori igaz európai keresztény szemében, melyek leghívebben szolgálják hitének megerősítését a pogányokkal szemben. Elgondolkozhatunk azon is, hogy Lopes úr ekképp kivetített értékrendje szórványjelenség volt-e, vagy tökéletesen beilleszkedett korának hagyományos kulturális rendszerébe, miként az anzigos nép kultúrájába a humánmészárszék. Végére is, amibe belenövünk, az a természetes a számunkra. természetes, hogy a rabszolgákat szállító hajóinkat szentjeinkről nevezzük el, mint ahogy egy téesz csak Arany Kalász, Petőfi, vagy Dózsa, természetes, hogy a nagymama lekvárt főz, a gyári ételkészítés teli van E-vel, a diplomata úgy megy át a közlekedési dugón, mint Mózes a Vörös-tengeren, Madonna magához nyúl éneklés közben, magyar ember hepi bördéjt énekel születésnapkor, a tévéhíradó időjárásjelentéssel zárul, a miniszoknya télen jön divatba. Bianka nem néz bokszmeccset, Gerzson bableves után kitörli kenyérével a tányért, mert utána tészta következik, természetes, hogy a Nap kering a Föld körül, és völgyet keres a patak, nem a magas dombot.”

- Szereztél-e igaz barátot a Pokol Angyalai közt?

- Igen. Bobo Pretam volt a neve.

“A Pokol Angyalai felhírmzett emblémája, amit “színeknek” hívnak, egy szárnyas koponyát jelenít meg, mely bukósisakot visel.

Kevéssel a szárnyak alatt az MC betűket figyelhetjük meg, mely felett egy szalagon a Pokol Angyalai felirat látható. Ez alatt az alapszerv száma és földrajzi fekvése, mely legtöbbször a bázis nevének rövidítéséből áll. Mind e jeleket általában egy ujj nélküli denimdzseki hátára hímzik.

Mindemellett megfigyeltek delikvenseket, akik különböző Luftvaffe jelzéseket és a német Vaskereszt reprodukcióit hordják.

Sokuk szakállas, és hosszú, általában gondozatlan hajviselettel rendelkeznek.

A Pokol Angyalai jól megfigyelhetően a terjedelmes, nagy teljesítményű, amerikai gyártású



motorkerékpárokat (elsősorban a Harley-Davidson) kedvelik. A klubtagok általában beceneveket használnak, körön belül ez a "hivatalos" nevük, és a klub listáin e neveken szerepelnek. Némely alapszerv azt javasolja, hogy a belépőket tetoválják, ennek ára benne van a felavatási díjban.

Feltehetően az önmeghatározás szempontjából a legjelentősebb közös nevező a Pokol Angyalainak általános érvénnyel említhető közös mocskossága. A velük kapcsolatba kerülő nyomozótisztek folyamatosan arról tudósítanak, hogy ezek az emberek és társnőik, olybá tűnnek, mint akiknek azonnali folyóvízre, ill. forró fürdőre van igen nagy szüksége.

A belső keletkezésű (az író a csoporttal élt egy darabig) szociográfia írója én vagyok (Hunther Thompson), akit gonzó újságírás nagy öregjének titulálnak - a mai magyar sajtónyelv a kajakbaszás és feka csávó kifejezéseket köszönheti nekem.

A csapat: Láncokat, napszemüveget és zsíros Levi'-seket viselő horda, az őket körüllegő izmos bűz a keményen kopogó egyenruhából szivárgó régi zsír illata.

Minden frissen bezupált Angyal azzal érkezik, hogy vadonatúj famert hoz a beavatásra, házilag ujjatlanítva, s a hátán pedig címet.

A beavatási szertartás rituáléja páholyról páholyra változik, de a fő attrakció mindenhol a regruta új egyenruhájának bemocskítása. Lavórnyi húgyot és kutyaszart gyűjtenek az összejövetel előtt, hogy aztán az új fiú fejére öntsék pogány-profán keresztelésként. Vagy leveszi az összes ruháját, és pucéran vigyázza, hogy a genny-lavórt a ruhájára öntik, és a többiek gondosan beletapossák. Ezt pedig addig kell hordania, míg le nem rohad róla."

-Mit jelent számodra a tisztaság? Erkölcsi értelemben is, de úgyis, hogy vagy Te véle?

-Egy süketnéma Angyalt megállított a rendőr Santa Cruz közelében a tengerparton vasárnap délután, a motoros büszkén viselte cuccát. "Vegye ezt le", írta a rendőr nagy udvariasan a Némának egy noteszbe, s ő levette farmerdzsekijét, ám ezzel láthatóvá vált a másik Hell's Angel jel a bőrdzsekije hátán. "Vegye le azt is", parancsolta a már bosszús járőr, persze ezúttal is a noteszbe skribált. És a bőrjakó alatt pamuting volt, de azon is a klub színei. „Le vele” kiabált idegesen a zsaru, az ing alatt alsóing, erre tollal rajzolva a jel... "Oké, Okostojás, de most már vedd le azt is" írta a közlekedési rendőr a hisztéria határán. Gúnyos vigyorral a Néma levette az alsóinget, jól felszívta magát, hogy tündökölhessen a mellkasára tetovált jel, A járőr őrvongva elhúzott. A Néma csak vigyorgott, mert az alsónadrágja alatt is ott figyelt a szárnyas halálfej. Néhány név a csapatból:

Kisjézus, Gnóm, Súlyomfasz, Zorro, Csülökcsont, Csavargó Terry, Piszkos Ed, Kacsa Chuck, Mocsok Phil, Aggregátor Charley, Bolondkereszt, Puff, s az Állat...

A vezetők:

Terry: 190 centi, 95 kiló, gyúrt karok, kendermagos szakáll, vad, vibratív viselkedés, mely nem számolt azzal, hogy enyhületet hoz bármely személyzetis szakember lelkiületére. Életének 27 éve alatt elborzasztó rendőrségi adatbázist halmozott fel, szerepelt benne a szemérem elleni erőszak is, noha ez a nyilvános és többrendbeli kinyalás delictuma volt.

Bobo Pretam: Úgy nyerte el az alelnökséget, hogy három Angyallal verekedett meg egy éjszaka. Pótolhatatlan tömegoszlató, a rakpart irodalmi kávéházainak rozsmárja. "Nem volt túl kényelmes bebaszni vele", mondja Hunter.

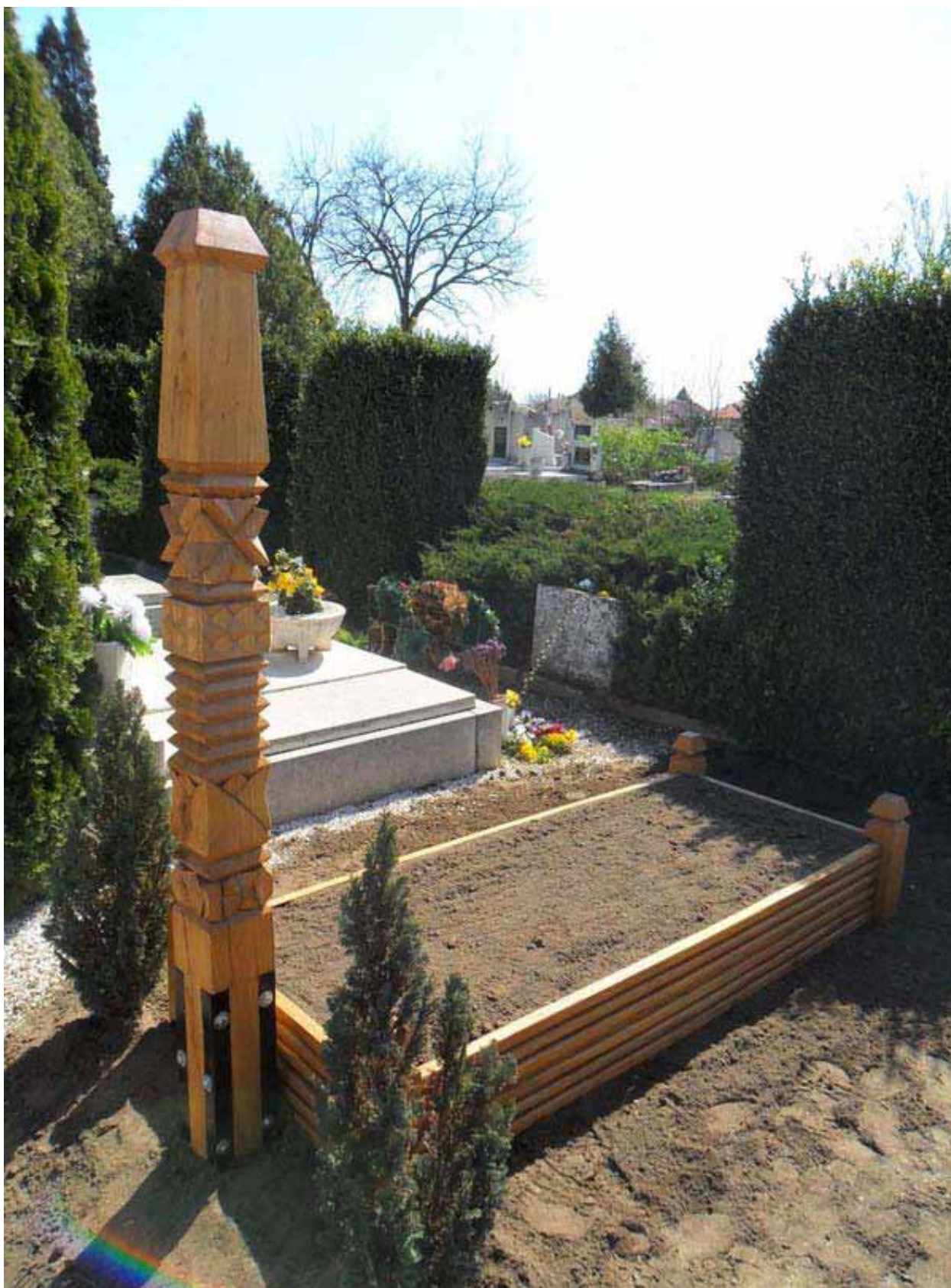
Egyszer úgy érezte, hogy folt esett a becsületén, kicsúszott a smaszerek karmai közül és egy karateütéssel szétcsapott egy tizenöt centis márványpadot az Igazságügyi palotában, amikor tárgyalásra vezették.

"Még a rendőrség is csak ördögi vággyal nézegette, melybe vegyült egy kis respekt."

Törvényen kívülieknek ábrázoltam őket, veszteseknek, ám erről a bandatagok azt mondták később: Lehet, hogy vesztesek vagyunk, de oltári zríit csinálunk a kifelé vezető úton."

- Mi a jó mű titka?

- Egy mozgó rendőrségi labor felszereltsége: néhány zacskó fű, hernyó bőven (heroin) kokain, meszkalin, lsd., éter és tequila, amil-nitrit. Az írástechnika mellékes.



**Sírkeret kopjafával**

# *KISS - SIMON MIKLÓS*

## **Egy nyáresti pillanat**

Az a pillanat tehető felelőssé mindenért.  
Egyetlen pillanat, leheletnyi idő.  
Rövidebb a másodpercnél.  
Emlékszel? Én sosem felejttem el.

Nyár este volt. Lágy, meleg szellő simogatott.  
A fákon néhány madár dalolt.  
Te ott álltál az úton. Magányosan.  
Kerestél valamit a táskádban.  
Ahogyan csak nők tudnak  
keresni a táskájukban valamit.  
Körötted emberek jöttek- mentek,  
de Te ebből semmit sem vettél észre.  
Én azonban felfedeztelek!  
És azonnal tudtam, hogy TE-VAGY-AZ!

A pillanat gyémánttá változott ott  
és fénye beragyogta a tájat.  
E nyár esti pillanatba sűrűsödött a lét.  
Mert minden abban a pillanatban született meg.  
Egy másodpercnél rövidebb, leheletnyi időben.  
Te ott álltál. És én néztelek Téged.

A szem, ez a bonyolult szerkezet,  
elvégezte feladatát: Rád tekintett.  
A kötőhártyára sóvár fátyol ereszkedett,  
s csírája fakadt e pillanat szülte magnak,  
mélyen, bensőmben, a zsigerek alatt.  
A szem, molekuláris idegpályák útján  
tovább küldte üzenetét az agynak,  
s e legmagasabb intelligenciát hordozó szerv,  
analizálta azt. Majd parancsot adott.  
A testben kémiai folyamatok keletkeztek.  
Vihar tört ki, erek áradtak, hullámszórt a vér,  
s a szívet elöntötte valami különös érzés:  
ős-robbanás, -fény-remegés-fájdalom-  
felismerés-örömhullám, s gátak szakadtak fel.  
S közben oly egyszerű lett minden. Tiszta. Csak a vágy maradt,  
S lelkemben a legszebb Symphonia szólt.  
Mindez egyszerre terhelte a szívet,  
adrenalin szabadult fel, s én... én,  
a védtelen férfi-lény, e pillanat legutolján  
tiszta tudattal fogadtam a felismerést:  
azt, hogy egyetlen pillanat alatt-  
szerelmes lettem beléd.



Te közben csak álltál, magányosan,  
s mindebből semmit sem vettél észre.  
Csak valamit kerestél a táskádban  
fejed lehajtva, csendesen.  
Én néztelek tovább, már szerelmesen.  
Megvilágosodva, hogy létem céljához ért.  
Nyár este volt. Emberek jöttek, mentek.  
Lágy esti szellő simogatott.  
Valahol néhány madár dalolt.

Egy pillanat gyémánttá változott.  
Ennyi történt.  
Megtaláltalak.....

## B. TÓTH KLÁRA

### Masa utolsó lázadása

Évek óta megszokhattuk éjszakai ámokfutását, örvöngését, sípoló hörgéseit.

- Mi volt ez a kísérteties zaj? - Kérdezik az átvirrasztott éjszaka után idegileg megviselt hálóvendégeink, de lecsillapítjuk indulataikat. Elvégre Masa – a maga masamódján – mégiscsak sok terhet levesz a vállunkról. Nagycsaládosoknál a mosás alapkérdés.

A „mit vegyek föl, nincs egy vacak rongyom” című kifakadás szinte mindennapos kamaszlányaimnál randi előtt, holott csak ki kell nyitni szobájuk ajtaját, (ami kizárólag azért lehetséges, mert kifelé nyílik) és úgy folyik ki a sok ruha, mint a láva egy kiadós vulkánkitörés után. Mármost, ha a kitörés epicentruma egy közeli szoba, akkor a lávafolyás elvileg elérheti a szennyestartót, bár a lejtés nem megfelelő, ja, és a küszöbök...

Egyszóval Masa nem felelős azért, hogy a lakás különböző részein elpotyogatott szennyes ruhát nem mindig van szerencséje kimosni, csak ha az véletlenül – vagy a rendesebb családtagok közreműködésével – betalál a szennyestartóba.

Szóval Masa immáron húsz éve szolgál nálunk hűségesen. Zsémbes, lázadó természete mögött aranyszív húzódik meg.

Néha úgy hozza a sors, hogy háromszor kezdi előlről a mosást, nem tud megválni kedves ruháitól. Hja, az öregkori érzelmek... Mintha csak a gyerekei lennének, nem akarja elengedni őket, nehogy bepiszkítsák magukat.

Időnként elfelejti használni a mosóport. Legrosszabb, mikor kimos szépen, de elfelejt öblíteni. A hosszú, idegtépő centrifugálás után, teregetéskor veszem észre, hogy a ruhák szerkezetébe egyenletesen eloszolva csillogó, apró szemcsék, mint megannyi kristály, eggyé válva az illető textiliával, diadalmasan csillognak a napfényjárta szárítókötélen.

Ennek ellenére Masa családtag. Morgolódásain, zsémbelődésein csak mosolygunk, szinte a családi idill részei. Memóriaproblémái az ő korában mondhatni, természetesek.

Epilepsziás is szegényke, néha egész ijesztő, mikor rázkódik, és habzik a szája. Ilyenkor erősen lefogjuk, nehogy kárt tegyen magában.

Ma viszont nagy hibát követtem el. Pulóvereket bíztram rá. Na, ez a gyengéje. Nem gondoltam, hogy így zokon veszi. Próbált tiltakozni szegény a maga módján.

Hol a mosószert, hol az öblítést felejtette el, összevissza gyötörtem szerencsétlent.

Épp a konyhában tettem-vettem, mikor örült kattogásra, sivitó, dübörgő égzengésre figyeltem fel. Aztán határozott galoppozás, mintha harcba vágató paripák patáinak dübörgése keveredne a csata hevében.

A lódobogás - lakáson belül – határozott kérdéseket vetett fel bennem, melyek sürgős választ vártak. Így hát berohantam a hangzavar színterére, a fürdőszobába.

Íme, a Muhi csata, rendhagyó történelemóra keretén belül. Szürreális változat a huszonegyedik század Budapestjére adaptálva.

A kádról röpködtek a csempék, a szennyestartóból szökőkútként szöktek föl az alsónadrágok, vad táncba kezdve a fennen szárnyaló melltartókkal.

Fél pár zoknik zokogva keresték párjukat, míg az agglegény-természetűek – kihasználva az égi forgatagot – csendesebb sarok felé vették az irányt. Elvégre nem mindenki viseli jól a párkapcsolatokat...

A szennyes kavargásból a műanyag lavór sem akart kimaradni, leszáguldott a hokedliről, és sajátos piruettek kíséretében hajjigálta ki magából a beázott szennyes ruhát.

A gyanús levek keveredése, hömpölygő áradata visszavezette a rendhagyó történelemórát a középkorból

az ókori amfiteátrumok vízi csatajelenetéig, a római Colosseum zseniális, vízzel elárasztható színpadáig. Itt van a csatahajó, száguld át a viharzó tengeren, már-már átér a túlsó partra, de jaj, törött lábával beakad a szétzúzott összefolyó fedelébe, így fogságba kerülve, ide-oda sasszézva tombol tovább, de legalább megmenekül a mosdókagyló és a WC csésze. Mögötte levert samponok, testápolók, szétnyomott kézkrémek édeskés illata keveredik a kiömlő hypo maró szagával, sárban vonagló, hajdan szépreményű törülközők lényegülnek át ebben a drámai pillanatban felmosóronggyá. . .

- Elvégre a piszkos munkát is el kell végezni valakinek - sóhajtják megadóan.

Berohanva rávetem magam az őrző nőszemélyre, leszorítom teljes erőmből, és rázkódunk, rázkódunk együtt. A közösen eltöltött húsz év összes emléke ott kavargat körülöttünk. Küzdünk egymással, ahogy az ember csak önmagával tud küzdeni.

Összemosódik a jó és a rossz, öröm és a bánat, hűség és csalódás. Összekeveredik az ég és a föld, hol én vagyok fent, hol ő lent. Küzd minden erejével, én is küzdök. Meg kell fékezni, mielőtt széttöri a házat, de megértem őt. Húsz évig csak robotolt. Örömtelen egy élet.

Bár néha, fizetéskor akadt számára is valami. Néha egy új gyűrű, igaz, csak gumiból.

Máskor egy új nyaklánc, bár a rosszmájúak csak vezetéknek csúfolják, de mit számít mások véleménye!

A gesztus a fontos. Az örömszerzés. Néha márkás mosóport is kapott, ezzel aztán öröm volt mosni!

Volt neki egy igazi lovagja. Jóképű ember, jó humorú. Régebben ritkán látogatta, nem volt miért gyakrabban.

Ráérték a kapcsolattal. De ahogy telt az idő, egyre sűrűbben jött. Kedveskedett neki, dicsérte, hogy korához képest igazán, de még mennyit, a szíve, akár egy húszévesé. Csak néha szorul egy kis segítségre, de azt ő szívesen, csak hívjuk, máris jön. Múltkor is olyan jól elvoltak kettesben a fürdőszobában, hogy az úr otffelejtette a csavarhúzóját. . .

Eddig tartottam az elmélkedésben a féktelen rángatózás közepette, mikor hirtelen rángott egyet, aztán megállt. Nem moccan többet. Feladta. Csönd lett, mélységes, végleges csönd.

Mint mikor még fülünkbe cseng a csatazaj, a paripák nyerítése, a harci kiáltások, az emberi indulatok – táplálta aktivitás örökkévalósága – de a síkságon már csak a halottak százai fekszenek mozdulatlanul. A múlt még betolakszik a jelenbe, de a valóság, a látvány, a történés legyőzi őt.

Na, megyek teregetni.



# SZŰK BALÁZS

## KESERÉDES KÉTSOROSOK

### I. sorozat

Ne bízzál./ Hízzál.  
Ők szóltak./ Aztán szálltak.  
Ez történt velem./ Ez történelem.  
Muszáj./ No száj!  
Elmentek a mormonok./ Megjöttek a hormonok.  
Étkések közt cincog./ Aki léha.  
Csók (-)nyit./ Balta(-)zár!  
Rág a lom./ Rágalom!  
Elhülyülök, eldurvulok./ Mert körülvesz ezer tulok.  
Legyél fontos./ Ötven fontos!

### II. sorozat

Elvonulok, mint egy tulok./ Rám van írva: elpusztulok.  
Nem repül már felénk gólya./ Elfogyott az élet sója.  
Európa itt van./ Mi meg alatta.  
Azért vagyok szomorú./ Mert az agyam homorú.  
„A kocka el van vetve”./ „Kapaszkodj a fellegekbe”  
Nem vagyok én hagyományos./ Még a szívem sem szabályos.  
Kinek feje ovális./ Hamar lesz az lojális.  
A híd alatt szaporán./ Hullát fogtam tonnaszám!  
Semmi téma, semmi réma./ Állítsd magad takarékra!  
Évszázadok óta várok./ Alighanem bekrepálok!

### III. sorozat

A tehetség nem ér rá./ Átalakul trágává.  
Megettük a szent tehenet./ Felfordulunk, az is lehet.  
Nem tudtunk meg semmit róla./ Bezárkózott a tyúkólba.  
Hízok éjjel, hízok nappal./ Ennyi mindent ki tapasztal.  
Érted élek, érted halok./ Alighanem kinyiffanak.  
Este jött a Jóska dúlni./ Szép kertemet összetúrni.  
Elkészült a selymes karám./ Tiéd leszek édes arám.  
Aki gazdag akar lenni./ Egyszer kell csak semmit tenni.  
Fent is gyom, lent is gyom./ Ez a világ agyonnyom.  
Ez a világ csupa harag./ Az boldogul, aki harap.

#### **IV. sorozat**

Kötelező már,/A tavalyi nyár.  
Kevés a szó, dőzsöl a fecsegés,/Költő hallgass!—s ez nem is kevés.  
Készülgetünk, repülgetünk/Garázsaink zárt ajtajában.  
Kínlódj tinó, reszkess marha,/Így lesz minden megkavarva!  
Jobb lenne most félrelépni,/Eszméinktől sose félni!  
Aki engem befolyásol,/Nyakában áll meg a ráspoly.  
„Jöhet még itt hó!”-/Vijjog a sok tahó.  
Megnyíltak az ég csatornái./Hoztál magaddal lavort?  
Te vagy az ász, én meg az ész./Arcodon máz, enyémen mész.  
Én vagyok a nóta/Nyálkás lefolyóba.

#### **V. sorozat**

Hűvösödik, hazug a szám:/Befogad és kiköp hazám.  
Aki játszik tűzzel-vassal,/Gazdagabb lesz egy tapasszal.  
Azért ütlek gerebennel,/Mert az eszem tőled ment el.  
Évek után legtöbb ara/Kemény, mint a liba fara.  
Amit ma megeszel magad,/Holnap a torkodon akad.  
Hamar lettem én is bátor:/Megmentett az inkubátor.  
Elszálltak a madarak./Meghaltak a tanarak.  
Mondta tanár: marha vagy,/Akkor tanulsz, majd ha fagy.  
„Édesem, könyörgöm, egyél:/Nekem sovány ne legyél,  
Mert mi lesz akkor az ágyba,/Ha nem hozol egészen lázba?!

#### *Történelmi diskurzus*

-Merjünk nagyot álmodni.  
-Menj haza Győző, Tokajba puttonyt pakolni!

# HORVÁTH ÖDÖN

## versei

### Kísért a múlt

Múltunk elvihartzott, de befolyása  
még ott bujkál fájó zsigereinkben.  
Baj van a reménnyel, baj van a hittel.  
Összeroppantunk. Rácsok mögé zárva

mintha kéklő egünk sose lett volna,  
rémképeink között tengődve élünk.  
Minden gyanús, minden kétséges, félünk,  
reszketünk; kártyavárunk leomolva.

De összedőlt ismert valóságunk is.  
Semmi sincs a helyén. A régi rendet  
kutatjuk, de már nincs; valami bugris

pofátlankodott be szokott helyünkre.  
Ha tiltakozunk, még neki áll feljebb,  
fenyegetődzik: bunkósbottal üt le.

### Közös ebéden

A számhoz toltá édes-tejű mellét.  
Bevallom, jól esett, és szopni kezdtem.  
Lám, visszatért a pólyás kori emlék;  
mindkettőnknek boldogságot szereztem.

Lehunyt szemekkel, teljes átadással  
kortyoltam az anyatejet. Volt bőven.  
Igen, e percben nem törődtem mással,  
csak élvezetemmel és örömmel.

Míg teste illatai körbefogtak,  
forró tapintású bőre sugárzott,  
és a csodás élmény gyönyörűsége

járta át minden érzékszervem. Áldott  
másik mellén egy picurka majomnak  
volt hozzám hasonló mámorban része.

### Látszat és valóság

Ha túlterhelt emberarcokat látok,  
mindkét lábam sajog, s aranycipőmben  
rosszul érzem magam, de ne várd tőlem,  
hogy bögjek is! Ahhoz még nincsen könnyem.

Az okos tölgy alatt ülök. Ott várok  
kezemben filctollakkal és rajztömbbel  
az árnyékba húzódva. Délidőben  
mi mást tehetnék tompa agyvelővel.

Gömbölyű szappanbuborékok szállnak  
a szivárvány minden színében. Boldog  
napok játékosága forog bennük.

De ez látszat; létünk egyre ocsmányabb,  
elhibázott szerepünkben tetszelgünk,  
bőrünkön halványlila hullafoltok.

### Magasba szállva

Totyakos bánat és huzat  
kötözködik velem. Elölről  
kezdhetek mindent; lepedőmről  
magasba visz az indulat.

Magasba szállva az utat  
kutatom. A célt. Én, a földről  
származó lény. Talán öröklöm  
angyalhonom. Ma szárnyukat

öltöm magamra; kábulat  
környékez. Nyelvem is kiöltöm  
igyekezetemben, repülve.

Örök fényességbe kerülve  
nincs többé morcos hangulat,  
Isten tenyerében időzöm.



# *HÖRÖMPŐ GERGELY*

## **Szolgálat**

A nagy alkotó az Isten.  
Ő az igazi művész.  
Jókedvűből és szeretetéből  
alkotta azt, amiben élsz.

Mi bűnünk miatt fáradtsággal,  
gyűlölettel éljük életünk,  
mert nem művészet, csak rabszolgamunka  
amit csinál a két kezünk...

de minden szép nagy alkotásban  
az istenképűség benne van,  
- így lesz szakmából hivatás,  
és így szolgálhatsz boldogan.

## *BEMUTATJUK*

### **Zagyvai Árpád fafaragó**



A nevem Zagyvai Árpád, Kétfodonyban élek. Eredeti szakmám, bútorasztalos. Régebben intarziákat készítettem, ma már inkább fafaragással foglalkozom. Főleg fatálakat és kopjafákat faragok. A fatálakat gyógyszerári paraffinolajjal kezelem le, hogy étkezési célra alkalmasak legyenek. Ezenkívül még fakirakókat készítek a gyermekem, és remélem sok más gyermek nagy öröme, mert így mindig újabb kirakót tesztelhet le, és ezt Ő nagyon élvezi. A fa kirakók minőségét ellenőrzöm. Ezek festéséhez környezetbarát festéket használok, amelyeken megtalálható a Kék Angyal jelzés. (Blue Angel, German Ecolabel, Európa legrégebbi öko-címkéje, 80 termék- és szolgáltatási kategóriát fog át. Ezek négy területre tartoznak: egészség, éghajlat, víz és erőforrások. A logót a Német Szövetségi Környezeti Ügynökség és három további szervezet támogatja, ítéli oda és monitorozza. A papírok kategóriájában a Blue Angel-t kizárólag újrahasznosított papírnak ítélik oda. A használt papír (fogyasztótól már kikerült papír) esetében a fehéritő és a kémiai adalékanyagok minőségét specifikusan mérik fel. Meg kell felelnie az archiválhatósági és másolásképeségi tesztszabványoknak is annak biztosítása érdekében, hogy alkalmas legyen a mindennapi gyakorlati felhasználásra.)

Kopjafáknál választható motívumokat készítek, az igényeknek megfelelően. Minden termékem egyedi, kézzel készült, még az azonos formájú termékek sem egyformák. Ha valami egyedit szeretne, akkor jó helyen jár nálam. Kérdezzen, keressen, szívesen válaszolok!

**Zagyvai Árpád Kétfodony 2655. Tó út 12.**

**Tel:06-35-355-079 06-70-507-7275 06-30-486-7936**

**E-mail: [kifarag-lak@freemail.hu](mailto:kifarag-lak@freemail.hu)**

**[www.kifarag-lak.5mp.eu](http://www.kifarag-lak.5mp.eu)**

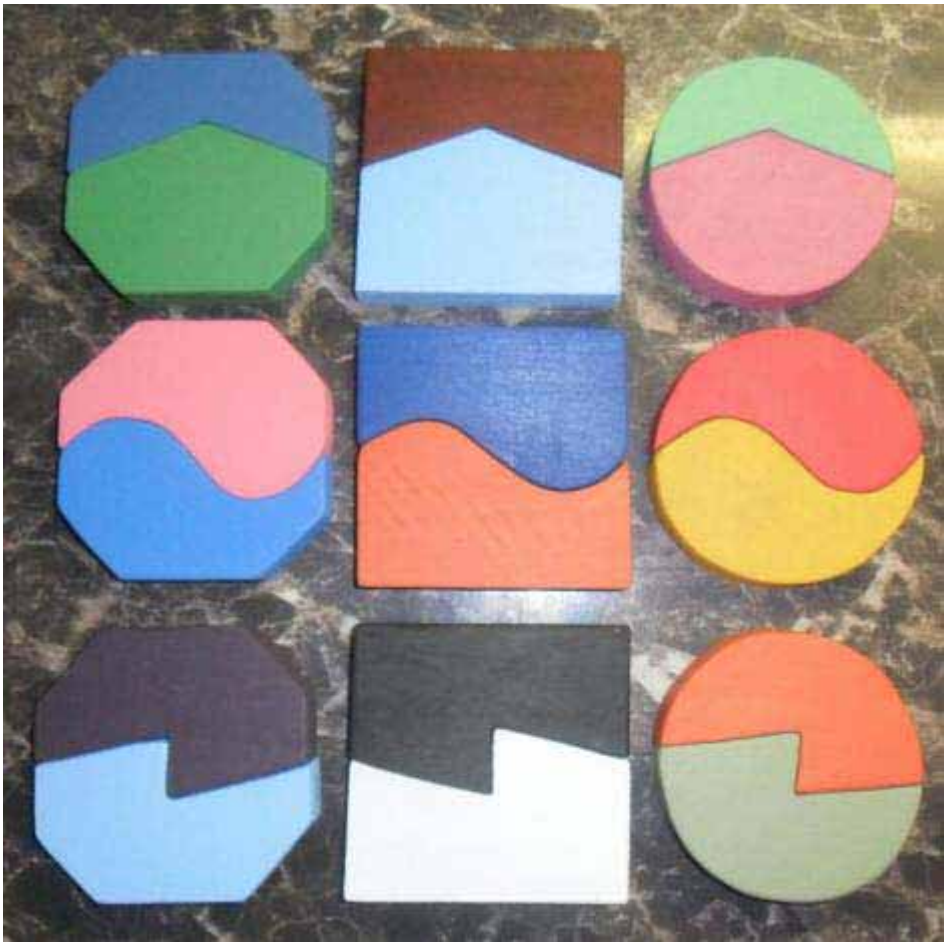






**A kopjafa és alkotója**



















# CSÁKY KÁROLY

## Megtérés

Új templomokat építenek  
a szegletkő köré  
a bocsánatot nyert  
bűnbánók.

A tornyokból,  
mint íratlan meghívó,  
szál felénk  
a harangszó,  
emlékeztetve Nándorfehérvárra,  
törökre meg tatárra  
s az angyali trombitákra.

Most mindeki  
üdvözül e  
hajlékban,  
hová  
észrevétlenül  
beköltözött az Úr,  
s naponta elküldi  
követeit mihozzánk,  
hogy szót értsünk  
velük.

(2013. 7. 1. )

# VÉGH TAMÁS

## Talán később

Talán egyszer  
Játékos szavakban,  
Oldom fel a súlyt,  
S talán arról  
A képről sem beszélek  
Többé, mely két hete  
Kévébe köti szívem:  
Fiatal akácok egy elfeledett,  
Félretolt, zöld tehervagonban,  
Pár talicska földben  
Vertek gyökeret Kőbánya  
Közelében

# PONGRÁCZ ÁGNES

## versei

### összefonódva

- Pistinek -

hajszalerek szövik át a Holdat  
és hajszalerek szövik át az életet  
minden mozgó  
s minden mozdulatlan  
fényévek röptetnek csillag-perceket  
szemeiden ébred fel a hajnal  
emlékek lesznek  
az elhagyott városok csupán  
minden mozgó  
s minden mozdulatlan  
a csókod  
a hangod  
egy érintés egy meghitt pillanatban  
amely elindul  
hogy semmivé legyen  
s ha utolérem  
ott a végtelen  
hajszalerek szövik át a földet  
a fény a vízből életet teremt  
ezer levél rezdül meg a szélben  
fáává válni áldás s értelem  
minden mozgó  
súgod  
és minden mozdulatlan  
felelem neked  
vagyunk a fa  
gyökér  
virág  
érzet s érzelem

### protokoll

inget teregettem  
a szél belebújt  
begombolta  
nadrágot keresett hozzá  
övet  
cipőt  
zakót  
s végül egy kalapot -  
elindult

ne köszönj a szél-embernek

nem teregettem inget  
nem bújt bele a szél  
nem gombolta be  
nem keresett hozzá nadrágot  
sem övet  
sem cipőt  
sem zakót  
és végül nem tette fel a nem létező fejére a kalapot  
nem indult el -  
de ott állt velem szemben

ne köszönj a szél-embernek  
tudod  
nem az üres ruhák látványa kellemetlen  
hanem az  
ha érzeni lehet bennük az ember helyét



## zsarátnok

betűkön izzó láng  
felettem sercegve ég az élet  
alattam tenger  
- morgása már  
kábulttá s részeggé tett  
de szomjazom  
az öröklét vizéből innék  
mint állat  
ám jaj annak  
kit a szentek  
igaznak találnak  
mert vágya  
teljesül

betűkön izzó láng  
pár sárga lap lobog  
már nincsenek csodák  
csak antikrisztusok  
az értelem-szobákban  
duzzadtak az árnyak  
lustaságból készült  
olcsó érdek-látszat  
törpe-ördögök röhögnek  
s én velük vagyok

betűkön izzó láng  
a félelmeim félem  
az óra áll  
sovány  
kakukk repül ki értem  
csőrébe fog  
a tűzre víz  
papír a lelkem  
és füstje sincs  
csak kék-hiány a légben

## katicabogárka

elmúlt a nap  
sötét loboncát az ég  
a lámpák mögé rázta  
egy levéltőhöz bújva  
elaludt már rég  
a katicabogárka  
hozzád bújnék én is

s nem aludnék úgy  
mint a katicabogárka  
nem néznénk meg  
hogyan az ég loboncát  
a lámpák mögé rázza

elmúlt a nap  
és számomra már csak  
egy kérdés nyitott  
miért nem horkolnak  
a farkasok

## Mese felnőtt fiaimnak

örökségül hagyom a két szemem  
- felhőkön át a Napra lássatok  
örökségül hagyom a kék eget  
madarak vagytok - ez a házatok

Vízi Péter Vízi Pál  
víz az élet - vér halál  
kések a fatörzsben

ma virágzó ágon alszik a szél  
tegnap tombolt gyökeret tépett  
holnap talán felébred  
s ha lángot hoz - fájni fog

Vízi Péter Vízi Pál  
ti vagytok a varázs-erdő  
aludjon karjaitokban a szellő  
Holdsugarat adok nektek  
ha jön az éj - lássatok

# PRIBOJSZKY MÁTYÁS

## HÉT NAP BOLDOGSÁG

A festők este hét óra körül végeztek, piszkot, rendetlenséget hagyva maguk után. A fotelok kárpitjain vastagon ült a mézpor, hiába takarták le fóliával; a parkettán szanaszét festékfoltok éktelenkedtek, a könyvek, vázák fehérlettek a porrétegtől.

Jutka lerogyott egy székre és elbőgte magát.

– Ferikém – zokogta a férjének –, mikor lesz ebből normális, tiszta lakás?

– Nyugi, szívem – tett eléje Feri egy csésze illatos, gőzölgő kávé –, csak semmi pánik. Idd ezt meg, engedd el magad és meglátod, hamarabb túl leszünk az egészen, mint gondolnád. Gyorsan kiszabadítom az ágyat, mert neked pihenésre van szükséged, aztán holnap, amint hazajöttem a munkából, nekiesünk és egy-kettőre hazavágjuk a takarítást. Idd ki a kávédat és próbálj megnyugodni.

– Szó sem lehet arról, hogy ilyen koszban aludni tudjak – szipogta Jutka. – Legalább kezdjük el.

– Jó, csillagom, tőlem reggelig is fenn maradhatunk. Csak nehogy te megerőltesd magad. Tudod, a baba... A parkettával kezdtek. Feri nedves ronggyal feltörölgette a mézsfoltokat, Jutka partvist fogott. A fóliákat egyenként szedték le, óvatosan, nehogy a gyönyörű, hófehér falakat összekegyék. Feri kezében vígan zúgott a porszívó és Jutka is lassan jobb kedvre derült, ahogy munkájuk nyomán egyre takarosabbá vált a kis lakás.

– Nagyon szép lett a fal – állapította meg minduntalan. – Drágán dolgoztak, de el kell ismerni, értik a szakmájukat.

Alig egy hete költöztek az új lakásba, s még nem tértek magukhoz a nagy boldogságtól. Három év albérlet!... Isten ne adja senkinek, hogy rákényszerüljön. Amikor bejelentették, hogy tavaszra *hárman* lesznek, a szülők egymást múlták felül, hogy a fiatalok segítségére siessenek. Jutka apja a közös családi telket áldozta fel – pedig titokban a szíve szakadt érte –, Feriéknél még a testvérek is összedobták minden spórolt pénzüket, de így is csak a fele jött össze a vételárnak. A hiányzó összeget jelentős bankkölcsönrel pótolták, így sikerült az újpalotai 42 négyzetméter megvásárolniuk. Csak az volt a baj, hogy az előttük lakók irtózatosságot hagytak maguk után, muszáj volt a festést, mázolást megcsináltatni. Újabb kölcsön... Most hát túl voltak rajta és önálló, lakással rendelkező, gyermeket váró *család* lettek. Csupán a takarítás volt hátra.

Feri éjfélkor megálljt parancsolt.

– Elég volt! Neked pihened kell – mondta szigorúan. – Más se hiányzik, mint hogy a megerőltesd magad, s valami baja legyen a babának. A nagyja kész, a többivel ráérünk. Én sem akarok úgy bemenni dolgozni, akár a kifacsart citrom.

– Csak még felmosok – buzgólkodott Jutka –, szeretném látni, hogy ragyog a padló.

– Hagyd, majd én elintézem – kérte Feri, de az asszonyka megmakacsolta magát.

– Inkább a könyveket rakd vissza, hogy lépni tudjunk. A felső polcokat úgyse érem el.

Igazság szerint már egyikük sem volt fáradt, csak a másik kedvéért akarták csökkenteni az iramot. Ahogy fokozatosan kezdett szépülni vadonatújra varázsolt első otthonuk, úgy kaptak ők is friss erőre. Feri fűtyörészett, Jutka dúdolt hozzá – égett kezük alatt a munka.

Ők maguk voltak legjobban meglepődve, amikor Jutka éjjel kettőkor megállt a szoba közepén és ünnepélyesen kijelentette:

– Kész. Minden kész! El se akarom hinni! – és örömeiben körbetáncolta az egész lakást.

Feri ölébe ültette kipirult, boldog feleségét.

– Nem gondolja, hölgyem, hogy kissé bolondosan viselkedik lakástulajdonos létére? – ugratta tréfálkozva.

– Uram – vette a lapot Jutka –, nem ismerkedem ölben ülve. Kérem, ne zaklasson!

A könnyük csordult ki a kacagástól. Fiatalok voltak, tele hittel, reménységgel és tudták, hogy fél kézzel

megváltják a világot, s hogy az övékéhez hasonlítható, tökéletes házasság nincs a földkerekségen, amiként az is nyilvánvaló, hogy nekik lesz a legszebb és legokosabb gyermekük – persze, nem egy, hanem kettő, esetleg három... vagy üsse kő: legyen inkább négy!

Reggel hatkor Feri óvatos puszival búcsúzott, remélve, nem ébreszti fel az asszonyt, de Jutka nevetve fonódott a nyakába.

– Siess haza – suttogta férje fülébe. – Nagyon várlak!

– Rohanok. Ne dolgozd agyon magad, ígérd meg, inkább készülj a vizsgákra. Azt akarom, hogy a fiamat egy komoly végzős közgazdász-hallgató hozza világra. Még két év... s a következőt már igazi diplomás közgazdász fogja várni.

– Jó, szívem, úgy lesz, megígérem. Vigyázz az úton.

– Szia! A kávéfőztem... Futok! – mondta Feri és még egy gyors csókot lehelt az asszony álomtól kimelegedett arcára.

Fél tízkor ismét otthon volt.

Vállai megroggyantak, arca sápadt, szemei körül mély barázdák feketéllettek. Jutka rémülten fogadta:

– Mi történt veled? Beteg vagy?

– Elbocsátottak. Leépítés. Ötven főt küldtek el. A rohadékok olyan titokban csinálták, hogy senki nem sejtett előre semmit.

– Jézusmária! Mi lesz most? A lakás... a vizsgáim... !

– Hogy mi lesz? – kérdezte komoran Feri. – Mi lenne? Egy fiatal, kukázó családdal több. Vagy menjünk lopni, koldulni?

– A részletek! – szakadt ki az asszonyból a sírás. – Ki is rakhatnak bennünket! Jön a baba...

– Na és? Érdekel ez rajtunk kívül valakit? De legalább tisztán adjuk át a lakást. Eddig tartott a boldogság. Hét napig. Ugye, két hónapon belül még meg lehet szakítani a terhességet?

– Erről hallani se akarok! Szó sem lehet róla! Ragaszkodom a...

– Igen? És miből akarod fizetni a kölcsönt, a villanyt, a fűtést, élelemről és a ruházkodásról már nem is beszélve?

– Majd kapsz új munkát.

– Hát persze! El vagy tévedve, drágám. Akit ma kirúgnak, annak annyi. Kész. Sehol nem fog tudni elhelyezkedni, lehet akárhány diplomája. Marad a munkanélküli segély. Nyomorra akarsz gyereket szülni?

– Hagyd abba! Ha mindenki így gondolkodna, kipusztulna az ország. Mi lesz a jövővel?

– Sajnos, a bank nem így számol. Legföljebb néhány állampolgárral kevesebb lesz. Kit izgat?...

*... Néhány magyar állampolgárral kevesebb? Na és? Kit izgat ez manapság?!*



# VÉGH JÓZSEF

## **Aki mindent tudott az autókról Emlékművet avattak Surányi Endrének**

Szerencsésnek mondhatom magam e sorok írójaként, hiszen jól ismerhettem Surányi Endrét. Írtam róla a Diósjenőről szóló kis könyvben, s ezt megelőzően felkerestem őt a budapesti lakásán. Mikor néhány perc után kiderült, hogy a nagyapám az ő szeretett tanítója volt, ha volt is benne némi bizalmatlanság, maradéktalanul elszállt. Ettől kezdve gyakorta meglátogattam őt, s ő is több ízben járt nálunk Diósjenőn, a feleségével együtt. Készíthettem vele riportot, sőt egy filmet is forgattunk, melyben mesélt diósjenői emlékeiről, kalandokban sem szűkölködő életéről. Megtiszteltetésnek vehettem, hogy megmutatta műhelye kincseit: veterán, de “egy pöccintésre” még azonnal induló motorkerékpárját, s az általa tervezett törpeautóját.

Surányi Endre életében, már gyermekkorban megmutatkozott a műszaki dolgok iránti vonzalom. Bár nem ért le a járműről a lába a földre, nem tudott ellenállni a vágynak, hogy ki ne próbálja az uradalmi gépész megcsodált motorkerékpárját. Tíz év körüli legényke volt még, mikor egy műszaki bravúrját elkövette. Igaz, hogy az eset egy gyerekes csínytevés is volt egyben. Ő maga számol be erről “A diósjenői reteráttól a doni kanyarig” című könyvében. Az történt ugyanis, hogy belevezette az áramot a kerti WC ülőkéjének a szögébe, s mikor a család egy vendége ráült, megtekerte az áramfejlesztőt. Szerencséje volt: nem elnászpángolták érte, hanem azt mondták: “ezt a gyereket taníttatni kell”. És Surányi Endre jó tanulónak bizonyult. Szívta magába a műszaki ismereteket. Olyannyira, hogy hamarosan maga is kitalált új módszereket, műszaki megoldásokat. Jelentősek műszaki találmányai. Bármerre is vitte őt a sorsa - legyenek azok háborús évek, vagy a békés évtizedek, mindig a technikai dolgok érdekelték.

Ő volt az első rétsági taxis, aki a közéletben is szerepet vállalt. 1945-ben például földet osztott a járási székhelyen.

Sportsikerei itthon és külföldön egyaránt híressé tették, számtalan versenyen diadalmaskodott, például motorcsónak versenyzőként Európa-bajnoki második-harmadik helyezést ért el, s a motorkerékpár Grand Prix versenyről is győzelemmel tért haza 1946-ban.

Hamarosan kiderült róla, hogy kiváló tollú író is. Előbb csak a műszaki ismeretekre oktatta olvasóit - majd két tucat műszaki könyve jelent meg -, de később a szépirodalommal is megörvendeztetett bennünket. Persze ezek a történetek is az autókról szólnak, de Surányi Endre gördülékeny stílusa, jóízű humora nem engedi, hogy letegyük könyveit a kezünkbe. Váncsa István írta róla: “Ahogyan Krúdy írt az ételekről, úgy ír Surányi az autókról.”

Egy méltatása alkalmával így fogalmaztak: “Surányi Endre maga volt a XX. század, amelyet úgy élt végig, hogy nem csupán jelen volt, hanem az események aktív, cselekvő részeseként az élő történelemmé vált. Gyermekkorában a technika csodája, a száguldó, csillogó-villogó motor ragadja meg, s ebből egy életre szóló elkötelezett szerelem születik. Közben műszaki zsenialitása a találmányok egész sorát produkálja, mint pl. a világszenzációnak számító benzinmegtakarító készülék, az új elveken működő karburátor, vagy a fagáztüzelésű motor kifejlesztése. Joggal tartják Bláthy, Zipernowsky, Csonka utódjának. Több mint húsz szaktudományi könyve jelent meg, s az ő útmutatásai alapján tanulta az ország az autó- és motorvezetést. Ízig-vérig gyakorlati szakember volt, aki nyolcvanévesen is az autó alá feküdt szerelés közben, mint fiatalabb éveiben.”

Újságíróként szakmai példaképemnek is tartottam őt. Itt is a műszaki érdeklődés vezette. Egy sorozata jelent meg a Magyar Nemzetben “Mutasd meg hogy vezetsz, s megmondok ki vagy!” sorozatcímmel. Beült ismert személyiségek mellé az autójukba, s vezetési stílusuk alapján pontos jellemzést adott róluk.

Jelen lehettem Surányi Endre temetésén is. 1996-ban helyezték őt örök nyugalomra - mint volt katonatisztet katonai tiszteletadás mellett - a Farkasréti temetőben. Élete során - kis túlzással mondhatjuk - a bölcsőtől a koporsóig a műszaki tudományok bűvöletében telt el. A gazdag életmű lezárására feltétlenül

igaz ez az állítás, hiszen kedvelt autójában érte őt a halál. Otthon a garázsában még beült a volán mögé és talán épp elbúcsúzott tőle.

Diósjenő egy régi adósságát törleszti most azzal, hogy emléket állít szülöttjének, akire sok helyütt emlékeznek. Kazinbarcikán például középiskolát neveztek el róla, s szobrot is állítottak a névadó tiszteletére. Az alkalom időszerűvé teszi, hogy emlékezzünk rá, hiszen épp száz éve született. Azért pedig, hogy az emléktábla révén a falu egy újabb büszkeségére hívhatja fel a figyelmet, köszönettel tartozunk az emlékműállítást kezdeményező és kivitelező Citroën Automobile Club Hungary-nek. A téren - melyet immár Surányi Endre térnek neveznek - minden arra járó tiszteleghet az "autológus" - ahogyan ő nevezte önmagát - emlékezete előtt.



Az emlékmű felavatása pillanatai







**Surányi leszármazottak**



Favics Péter felvétel

**Surányi Endre**





**Emlékmű Kazincbarcikán**

# VASI FERENC ZOLTÁN

**-ig /AZ**

APA/:

A magunk mögött hagyott házban  
renddé növekedik a homály  
terebélyes világ világa  
csöpp

ám megszólított végtelen  
ki ébredni kénytelen  
ebben a virágcsicsíjgatásban —

FIÚ/:

Álmodban fogantam  
s fogadtuk meg együtt  
leszünk hősi kiállítás  
prófétai kiáltás  
hogy én is  
te is

LÁSS

hogy általunk  
emberek által  
bennünk sarjadzó álmok: a JÖVŐ  
kitárulkozhasson.  
Élek Neked, s Tőled elfele,  
máshová húz a félelem  
más vággyal verettettem karddá,  
noha bizonyossággal tudom,  
leendő kérdéseimre  
eddig-addig teljességgel  
pontosan válaszolsz.  
Így leszünk kincsei  
a koponya-ládáknak —

APA/:

S adódunk  
külön-külön  
a cseregondolatárú  
lélekvirágforradalomba.  
Vagyok most áldozathozatal  
s ne éljenek vissza velem,  
csak ne bírjanak visszaélni velem -

# *ELBERT ANITA*

## **Vándorfelhők**

Vándorfelhők jönnek, mennek, mint  
Rátarti nemzedékek az ég alatt,  
Lámpásuk pislákol, meg-megakad,  
Középen a báránnyal.  
Nem szó szerint kéne élni, de  
Lényegét kiemelni, kifeszített  
Szárnyakkal szállni, majd megpihenni  
A vándorfelhők csücskében.  
Porruhába felöltözve, mint égen  
A csillagok, várni, majd megérkezni  
A sivatag szívébe, hol kivirágzott  
A halál. Vágyam a hegycsúcsra  
Költözött, honnan pontok összessége  
A világ, színpontok, ábrándok színhelye,  
Játszi események rengetege.  
Kedvem a vándorfelhők göndör  
Imbolygását figyeli, mint világlanak át  
Egymáson, akár egy szöveget,  
Melyen át kiált a szavak élénk sikoltása.  
Mert a felhők írják át magukat  
A versben, rajtuk múlik, hogy  
Él-e tőlük a szöveg, mert  
Minden betű egy göndör  
Felhőszöveg, égkék boltja  
Az örökkévalóságnak.  
Útban vagyunk az örök felé,  
Vándorlunk sorsunk beteljesülése  
Irányába, csak egy pillanat lebeg  
Résként a sarokban, szabadság,  
Miért az életet is feladnák  
Az emberek. Fénybetűket ró  
Az égre a mennyei kar,  
Belevési üzenetét a felhőbe,  
Betűi láthatatlan ívben  
Kacsaringóznak, földöntúli  
Gondolatok. Ne légy oly merev,  
Vándorolj át a szellem magaslatára,  
Hol a szeretet égisze alatt  
Egyesülnek az erők, a szavak.  
S a lényegre telepedve, ne  
Mozdulj el a vándorfelhők  
Közepéről ember, hanem maradj  
Pontosan délidőben a felhők szívében.



## *H. TÚRI KLÁRA*

### **Rózsaszirmon lépve**

Kertek alatt jártam  
kék ibolyát láttam  
el akart hervadni  
szabad-e locsolni

Iskolában jártam  
szamártövist láttam  
ki akart virulni  
szabad-e irtani

Jóanyámat tálban  
bablevessel vártam  
jóanyám a sírban  
rég el is sirattam

Három duhaj a kocsmában  
talpig a hazáért gyászban  
féli a medve mancsát  
s megissza napi pancsát

félve a medve mancsát  
fenékgig issza pancsát  
dinom-dánom a kocsmában  
s kocsmá elé állnak hárman

Menet élén egy kis pap  
tömjénfelhőben halad  
irtózzák az ördögök  
torkon át a szent füstöt

kocsmá előtt krákgó három  
szentelt ostya lomboltáron  
tekintély és tisztelet  
utcáinkról kiveszett

De egy ablakban egy gyertya  
mintha minket vigasztalna  
de egy gyermek kerek szeme  
mintha minket békéltetne

félszeg cigány az útporba'  
mintha minket áhítozna  
s ma mintha csak velünk jönne  
jó mellettünk a rend őre

nagy azon az Úr hatalma  
aki ma rosszat akarna  
emlékezzed szent szavát  
Isten szeme mindent lát

Zeng az ének száll szabadon  
Úr Napján végig az úton  
rózsaszirmon lépkedve

# **DOBROSI ANDREA**

## **Repülés**

Lélegzetnyi oázisom  
távolságot mér a létre,  
elcsomagolva szavaim  
visz a lég a messzeségbe.

Az égből törpék a lábak,  
ingázó lépteik kuszák,  
látom út porán mint szalad,  
szelet faggat a sokaság.

Idefenn akadt az álmom,  
földre feszít az ébredés,  
reggelre vissza kell szállnom,  
egy *Csóva* a szemembe vés:

nem lógathatod lábadat,  
rólad mereng a járdalap.





**Faragott fatálak**



# KOVÁCS T. ISTVÁN

## KÜLÖNLEGES OLVASMÁNYAIM

### Milyen magas a kilenc óra?

Olvasgatok egy könyvet. Nem regény, nem is novellafüzér, nem humoreszkek gyűjteménye, mégis szórakoztató. Olykor mosolyogtat, de egyben el is gondolkodtat a felelősségünkről. Mert, amint mondani szokás, nyelvében él a nemzet. Nemzeti nyelvünk tisztaságára tehát vigyáznunk kell. Újságcikkek gyűjteményéről van szó. Az írások szerzője *Dóra Zoltán*, a magyar nyelv és irodalom tanára, a váci Árpád Fejedelem Általános Iskola volt igazgatója, aki ma már nyugdíjas, fáradhatatlan nyelvművelő és őrző, az írásait érdemes olvasgatni.

Már az is különös, hogy a kilencvenes évtized közel három esztendejében, Vác város sajtója teret szentelt ennek a témának. Csak ennyi idő után mondták azt a szerzőnek, hogy továbbá ne küldjön erről a témáról szóló kéziratot.

Elképzelem, hogy a szerkesztő urak kimentek az utcára, bekukkantottak néhány értekezlet résztvevői közé, hogy megfigyeljék: -Vajon mennyit javult azóta a közbeszéd színvonala, mióta rendszeresen közlik a sorozat cikkeit. Ekkor úgy találták, hogy továbbá sem tapasztalható javulás. Sőt, még romlott is azóta a helyzet. Minek pazarolják hát a papírt? Különbösen is kevés hely jut más, fontos témákra a lapok hasábjain. Az emberek továbbra is pongyolán fogalmaznak. Szódivatokat követnek, sokan idegen szavakkal, fogalmakkal fejezik ki magukat, hogy ezáltal mások műveltebbnek gondolják őket. Még a művelt tisztviselői kar is projektet mond a terv helyett. Nem pályázatot ír ki a hivatal, hanem tendereztet. A népszerű tv-csatorna vezetői sem arra biztatják a nézőket, hogy kedveljék őket, hanem arra, hogy lájkolják.

Nade, elég az én mondandómból. Legyen a szó inkább Dóra tanár úré, aki azóta is szorgalmasan írja könyveit, megküzdve a megjelentetés, a terjesztés méltatlanul nagy gondjával is. A *Milyen magas a kilenc óra?* című gyűjteményes kötet 1998-ban jelent meg a váci *Nalors Grafika Kft.* kiadásában. A felelős kiadó *Nagy Géza*. Támogatója a váci önkormányzat közművelődési és oktatási bizottsága volt. Az előszót *Grétsy László*, a neves magyar nyelvész írta és méltatta, aki a helyes nyelvörködés feladatáról, módjáról szólva úgy fogalmazott: ” *Nem minden újat támadva, hanem tudva, megérezve, hogy melyik az a változás, amelyik ha nem is hirtelen, hanem emberöltőnyi idő alatt hátrányosan hatna a nyelvre.* ” Dóra Zoltán nem véletlenül választotta gyűjteménye címéül azt a bizonyos faliórát, aminek a magasságában képtelenek lennénk találkozni, intézkedni, hacsak nem akarnánk a falra mászni. Ez pedig képtelenség.

*Ki nyer vele?* című írásában azt a helytelen igehasználatot is bírálja, ami szerint, ha a hivatalnok elintéz valamit, azt írják, hogy elintézését nyert. Pedig az ügy semmit sem nyert, csak elintézték. Bírálja azt az állapotot is, hogy a városban országos példa nyomán, alig találni magyar elnevezésű kereskedelmi egységeket. Széltében-hosszában a stúdió és a shop járja. Pattogatott kukorica sincs, azaz van, de popcorn a neve.

-Mi lesz, ha megtudom?-kérdezi amiatt, hogy a beszélgető társ többször is azt mondja: -Ne tudd meg! Pedig nem titkolózik, csak divatosan, töltelékszót használ.

-Hány kezünk van?-kérdezi a szerző a helytelen példa miatt, hogy néha így mesélünk el valamit: -Meg tudnám számolni az összes kezeimen.

Nade, van itt még más egyéb is.-Miért kell például az alternatívák közül választani, ha a valóságban két, vagy több lehetőség közül is lehet. Továbbá: Miért bojler a vízmelegítő? Semmi sem indokolja, hogy a nylon, a camping szavakat ne magyar helyesírás szerint írjuk nejlonnak illetve kempingnek. Hiba, hogy rákos sejtéként burjánzó szülemény a nem igazán. Nem igazán haragszom. Ez semmi más, mint modorosság. Tagadó szóvá lesz a mondandó, nem haragszom.

Ne bonyolítsuk a dolgokat-ajánlja Dóra Zoltán, az Elektro-Signál TV. egyik adásában elhangzott mondat miatt, mikor is a riportalany a kerékpárút bonyolítási díjáról beszélt. Holott, a lebonyolításért kellett díjat fizetni. A dolgokat pedig nem lerendezni, csupán rendezni kell.

A vízórát ne postázzák-tanácsolja a nyelvtanár, amiatt, hogy az egyik tömbházban azt a felhívást olvasta: Kedves Lakótársak! Szíveskedjenek a vízórát leolvasni és postázni!

Tréfás dolgok keletkeznek abból is, ha sietve fogalmazunk s kifelejtünk egy szót.

Íme!”A királynő ezután maga sütötte a kenyeret, de ettől nem lett szebb.”

A politikai zsargon és szakmai fontoskodás miatt is tollhegyre került az Elektro-Signál TV. egyik szereplője, aki a beruházás volumenét, sarokszámait és az álláspontok mélységét emlegette. Azt pedig megfejteti sem lehetett, mit jelentett az a műsorban elhangzó szó, megfaggyúzni.

-Kell-e nekünk grémium? Az újság ugyanis azt írta: Az új igazgató kinevezéséig három tagú grémium igazgatja a kórházat. Az Idegen szavak szótára szerint a szónak három magyar jelentése van. 1. gazdasági kamara, 2. irányító testület, 3. választmány.

A nyelvtanár tisztelettel kérdezi, hogy miért kellett olyan idegen szót választani, amelyet a város polgárainak többsége nem ért.

Tücsök és bogár-gondolok most a néhai *Peterdi Pálra*, akitől egyszer én is megkaptam a magamét. Mazsolázhatnék még tovább Dóra Zoltán gazdag példatárából, de inkább annak elolvasását ajánlom. Talán kikölcsönözhető a váci Katona Lajos Városi Könyvtárból. A könyvtárközi kölcsönzés okos rendszere szerint pedig bármelyik település könyvtárában kérhető, meghozatják. Érdemes kivárni az érkezését.

Beszélni nehéz. Vigyázzunk, hogy mit, hogyan írunk és mondunk. Erre tanít bennünket Dóra Zoltán, azóta is újabbnál újabb könyveivel.



# **BÖRZSÖNYI ERIKA**

## **A titkos kertben**

Látom magamat, egykori  
boldog arcomat  
nyár utolján  
a titkos kertben,  
amint elhullott körtét,  
hajolgatva, szedtem.  
Nem tudtam még, soha többé  
nem szedek én  
ott sem diót, sem körtét.  
Elmúlt a nyár, vele  
a kert emléke is elsüllyedt.  
Látom magamat,  
emlékező, de még boldog arcomat  
konyhában már,  
harapom a valóságos körtét  
s nem tudom még,  
hogymind ez nem más:  
csak emlék, csak emlék.



**Faragot fatálak**



## KÖNYVAJÁNLÓ



H. Túri Klára

# Teremtésből élő



*"A bővelkedő élet egyszerre két dolgot jelent: akinek Jézusa van, mindene van; akinek Jézusa van, annak mindig elég az, amije van, mégpedig úgy, hogy másnak is jut belőle. "- Gyökössy Endre: Életet adó örömhír c. könyve szellemében kíván verseihez jó olvasást:*

a Szerző

*...Higj a csodákban - hisz  
miként víz vagy te magad is,  
és égsz mégis... álomban,  
vágyban s indulatban is:  
hinned kell minden más csodát!...*

*...Ne hagyd a gondok felszínén  
Süllyedni néped Istenünk!  
Ne hagyd gondjai f e l s z í n é n  
Add ha szomjúhozza kedve,  
Add szellemed és add a szemnek  
Fényét s igéid igazát neki -...*

*...Fáradt szívvel a múltó napokra  
az ember csak kedvetlen legyint,  
de bízva hangol az a holnapokra  
kinek egy isteni karmester beint...*

*...Téveteg magamban hordva a Mindenséget -  
emberül teszem, amit tehetek  
-semmitől nem kell tartanom  
s mindig lesz hely, fejem lehajtanom  
-ösvényemen Ő az oltalom  
: az ÚT, az IGAZSÁG és ÉLET!...*

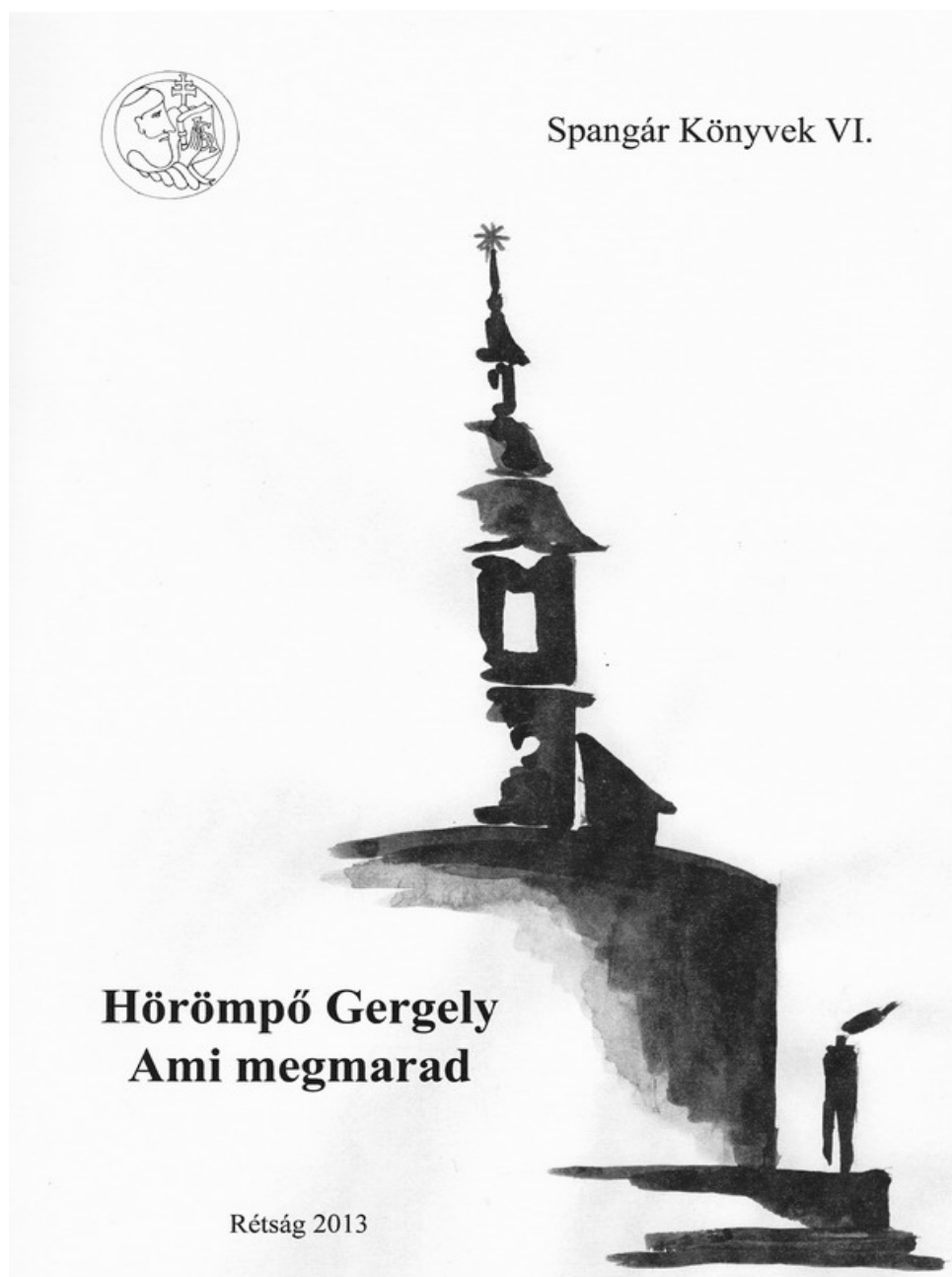
## Megjelent Hörömpő Gergely új kötete: Ami megmaradt címmel

A rétsági Spangár András Irodalmi Kör néven bő tíz évvel ezelőtt egy kezdeményezés született a rétsági művelődési központban, mely a térség tollforgatóinak nyújt bemutatkozási lehetőséget. A névadó Nógrád község szülötte, a 18. század elejének jelentős irodalmi egyénisége volt. Az évente meghirdetett irodalmi pályázatra a világ számos pontjáról érkeznek írások. A Költészet Napján adjuk át a legjobbnak ítélt művek szerzőinek a Spangár-díjat. Hörömpő Gergely már csak posztumusz elismerésként kaphatta meg a mívés tüzománc-plakettet.

A Spangár Kör azonban továbbra is ápolni kívánja Hörömpő Gergely szellemi hagyatékát. E törekvés mentén született meg ez a kötet is. Az illusztrációkat Dovák B. József művész-tanár készítette. Csakúgy, mint a Spangár-díj kézzel fogható jelképét, a tüzománc-remeket. Köszönettel tartozunk érte.

E kötetbe a prédikációihoz készített írásaiból válogattam. Némelyiknél szerepel a prédikáció időpontja is. Van olyan, amely évtizedekkel ezelőtt íródott, s mégis mai korunkra is igaz annak mondanivalója. Bízunk abban, hogy a könyv olvasói számára sem lesz haszontalan e gondolatok felidézése. S ahányszor csak fellapozzák, tovább él Hörömpő Gergely hite. Ami megmaradt....

Végh József mkl



## Megjelent Csáky Károly verseskötete: Fohászok Isten árnyékából címmel

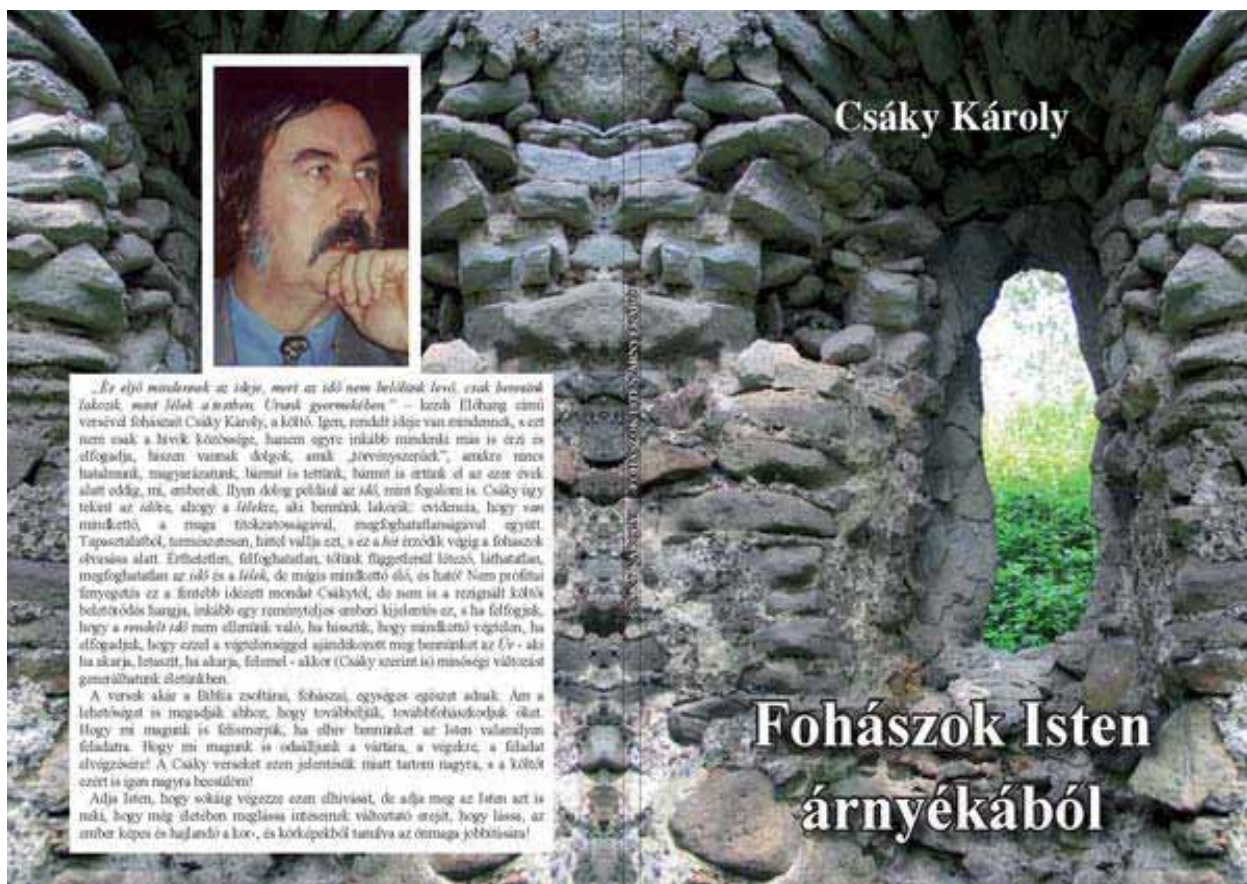
Öt ciklusba szedte össze legújabb verseit Csáky Károly, s ezekből a ciklusokból elkészült egy szöveg, egy kor-, és kórkép. Találó ez az alcím, hiszen minden *ima*, *fohász* egyben vallomás is az emberi lélek (s így a világ) éppen aktuális állapotáról, vágyairól, szándékairól, s arról, mit szeretne megváltoztatni jelenvaló világunkban a gondolkodó (fohászzkodó) ember. Sajnos, a világ olyan, hogy állandóan lenne mit megváltoztatni benne.

A *költők* és a *próféták* általában sötét képekkel festik le a *világot*, általában „munkájuk” s a feladatuk a figyelmeztetés. Figyelmeztetni pedig csak szigorral, kemény, sokszor az emberi fülnek kellemetlen szavakkal lehet. Ám míg a *próféta* a *feladatát* konkrétan az *Istentől* kapja az *írások szerint*, addig a *költő*nél ez az *elhívás* nem ilyen egyértelmű, főleg a mai napokban. Sok önjelölt „próféta” támad az „írástudók” között, s azt gondolják, feladatuk csupán a szórakoztatás, a szavakkal való zsonglörködés, a brillírozás. (Manapság az irodalom többnyire ilyen. Nincs küldetésstudata, feladata, elhívása, kapott feladata.) Általában önmagukkal is lehitetik ezek a „próféták”, hogy erre a „feladatra” Isten jelölte ki őket, ám ahogy a jó fa is a gyümölcséről ismerszik meg, őket is tevékenységük eredményeiről ismerhetjük fel/meg.

A versek akár a Biblia zsoltárai, fohászai, egységes egészet adnak. Ám a lehetőséget is megadják ahhoz, hogy továbbéljük, továbbfohászkodjunk őket. Hogy mi magunk is felismerjük, ha elhív az Isten valamilyen feladatra. Hogy mi magunk is odaálljunk a vártára, a végekre, a feladat elvégzésére! A Csáky verseket ezen jelentésük miatt tartom nagyra, s a költőt ezért is igen nagyra becsülöm!

Adja Isten, hogy sokáig végezze ezen elhívását, de adja meg az Isten azt is neki, hogy még életében meglássa intéseinek változtató erejét, hogy lássa, az ember képes és hajlandó a kor-, és kórképekből tanulva az önmaga jobbítására!

A Szerk.





# PÁLYÁZAT

## Jókai-díj 2014

A Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület (Rév-Komárom, Szlovákia) és a Falvak Kultúrájáért Alapítvány Jókai Emlékbizottsága (Budapest, Magyarország) pályázatot hirdet :

1. Pályázat címe: Jókai-díj 2014

2. A pályamunkák beérkezési határideje: 2013. október 31.

**3. A pályázatról:**

- a) Az irodalmi pályázat témája: **Jókai Mór és Petőfi Sándor barátsága**
- b) Pályázni nyomtatásban meg nem jelent szépirodalmi írással – prózával, vagy tanulmánnyal lehet, melynek terjedelme nem haladhatja meg a 25 db A4-es oldalt, de legalább 10 oldalas, 12-es betűmérettel és másfeles sortávolság használatával, amelynek közlési jogával a szerző rendelkezik. Kérjük a felhasznált források pontos jelölését.
- c) A pályázat jeligés. A pályaműhöz külön, zárt borítékban csatolandó szerzőjének neve, lakcíme, e-mail címe, telefonelérhetősége, s nyilatkozata arról, hogy a pályamű nyomtatásban még nem jelent meg. Ezen a borítékon kérjük feltüntetni a pályázó jeligéjét. A külső borítékra kérjük ráírni: „Jókai-díj, pályázat”
- d) A pályázatokat egy nyomtatott példányban, minden oldalán jeligével ellátva és digitális formában (WORD) CD-n kell benyújtani az alábbiakban megadott címre.
- e) Egy szerző csak egy művel vehet részt a pályázaton. A pályázati kiírásnak nem megfelelő pályázatok értékelésre nem kerülnek.
- f) A döntés és értékelés: A legmagasabb értékelést kapott művek közül az alapítók által felkért nemzetközi bírálóbizottság legkésőbb 2014. január 22-ig hozza meg döntését.
- g) A Jókai-díj tárgyasult formája Jókai Mór kezének márványlapon elhelyezett festett gipszmásolata.
- h) Az elismerés 2014 februárjában, Jókai Mór születésnapja alkalmából Rév-Komáromban kerül átadásra.
- i) A bírálóbizottság véleményét figyelembe véve a díjazott, legszínvonalasabbnak ítélt írásokból évkönyv kiadására is sor kerülhet. A díjnyertes és minősített oklevelet elért pályázók írásainak első felhasználási joga az alapítókot illeti, amely a Jókai-díj 2014 antológiában való megjelentetést tartalmazza.
- j) A nem díjazott szövegeket az alapítók nem őrzik meg, s nem küldik vissza.
- k) A Jókai-díjat elnyert pályázó három éven belül nem nyerheti el újból a díjat, írása megjelenhet az évkönyvben.

Levélcím: Jókaiho všeobecnovzdela vacie a múzejné zdruenie - Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület, Valchovnicka 2 (Csapó u. 2), 945 01 Komárno, Szlovákia, illetve Falvak Kultúrájáért Alapítvány 1134 Budapest, Gidófalvy út 29., Magyarország

# TÁJÉKOZTATÓK

## **K16 Kortárs Galéria Vácon a Káptalan utca 16. szám alatt**

A K16 Kortárs Galéria a váci művészek kezdeményezésére a városi önkormányzat támogatásával jött létre, és a Madách Imre Művelődési Központ fenntartásában működik.

A Káptalan utca 16-os szám alatti épület kamaratermében tartja rendezvényeit és rendezi kiállításait.

Az alapítók és a kiállító művészek legfontosabb célként a kortárs, modern művészet támogatását és megismertetését tűzték ki maguk elé. Nem kötelezték el magukat egyetlen stílus, vagy művészeti irányzat mellett sem, éppen ellenkezőleg: szabad teret kívánnak biztosítani minden csoportos, vagy egyéni törekvésnek, biztosítva a stílusbeli szabadságot.

Egyetlen kritériumot fogalmaztak meg követelményként: a művészi értékben megnyilvánuló humanitást.

Céljaikat kiállítások és kapcsolódó rendezvények szakmai támogatásával valósítják meg. Kapcsolatot tartanak a város közművelődési és oktatási intézményeivel valamint az országos szakmai szervezetekkel /Magyar Alkotóművészek Egyesülete, Magyar Képző-, és Iparművészek Szövetsége, Magyar Festők Társasága/.

Olyan magas színvonalú programot kívánnak megvalósítani, amely méltó a város hagyományaihoz és „Vác a Kultúra Magyar Városa” kitüntető címhez.

Az alapítók közül többen rendszeres résztvevői az országos szervezésű kiállításoknak Ezen az úton haladva nyílik lehetőség egyénileg bekapcsolódni az ország művészeti vérkeringésébe.

A Galéria ehhez szakmai háttérrel tud biztosítani.

A K16 a város kortárs művészetének meghatározó helyszíne és kiállítóhelye.

A galéria szakmai háttérét öttagú kuratórium biztosítja:

Iványi Károlyné, MIMK igazgatója,  
Koltai-Dietrich Gábor, festőművész, MIMK

munkatársa,

Fekete István fotóművész,  
Németh Árpád festőművész,  
Orvos András festőművész

A kiállítások előzetes bejelentkezéssel látogathatók, szakszerű tárlatvezetést biztosítunk:

Kapcsolat: Koltai-Dietrich Gábor 06-30-3773337

Németh Árpád 06-30-9737293

Orvos András 06-70-2405908

# K16

## Kortárs Galéria

Vác, Káptalan utca 16.

Alapító művészek:

Adorján Attila, Debreczeni Zsófia

Dóra Ádám, Fekete István

Garay-Nagy Norbert

Koltai-Dietrich Gábor

Lehotka László

Markó Erzsébet, Mészáros Ágnes

Molnár László József

Nagy Boglárka, Németh Árpád

Orvos András, Száraz Kata

Tóth Angelika, Tumbász András

Zubovics Györfkös Erzsébet

# K16

## Kortárs Galéria

Vác, Káptalan utca 16.

A K16 Kortárs Galéria a váci művészek kezdeményezésére a városi önkormányzat támogatásával jött létre és a Madách Imre Művelődési Központ fenntartásában működik. A Káptalan utca 16-os szám alatti épület kamaratermében tartja rendezvényeit és kiállításait.

Az alapítók és a kiállító művészek legfontosabb célként a kortárs, modern művészet támogatását és megismertetését tűzték ki maguk elé. Nem kötelezték el magukat egyetlen stílus, vagy művészeti irányzat mellett sem, éppen ellenkezőleg: szabad teret kívánnak biztosítani minden csoportos, vagy egyéni törekvésnek, biztosítva a stílusbeli szabadságot.

Egyetlen kritériumot fogalmaztak meg követelményként: a művészi értékben megnyilvánuló humanitást.

Kapcsolatot tartanak a város közművelődési és oktatási intézményeivel valamint az országos művészeti szakmai szervezetekkel: Magyar Alkotóművészek Egyesülete, Magyar Képző-, és Iparművészek Szövetsége, Magyar Festők Társasága.

Olyan magas színvonalú programot kívánnak megvalósítani, amely méltó a város hagyományaihoz és „Vác a Kultúra Magyar Városa” kitüntető címhez.

Az alapítók közül többen rendszeres résztvevői az országos szervezésű kiállításoknak. Ezen az úton haladva nyílik lehetőség egyénileg bekapcsolódni az ország művészeti vérkeringésébe és ehhez a K16 Galéria szakmai háttérrel tud biztosítani.

A K16 a város kortárs művészetének meghatározó helyszíne és kiállítóhelye.





# KÖR

## RÉTSÁG KÖRNYÉKI KÉPZŐMŰVÉSEK, ÉS MŰVÉSZETBARÁTOK TÁRSASÁGA

---

Az alkotómunka elmélyült magányosságot igényel, de minden alkotó szükségét érzi időnként, hogy összemérje, kontrollálja tevékenységét. A Rétság vonzaskörzetében élő képzőművészekben 2010 tavaszán fogalmazódott meg az igény egy nyitott közösség létrehozására. Első közös találkozókon létrehoztuk független, öfenntartó közösségünket. A KÖR elnevezés a kerek asztalt szimbolizálja, a csúcsok nélküli egyenrangúságot. A KÖR nem szolgáltatás, azt vehetsz ki belőle, amit beletettél. A kezdeményezés életképessége elsősorban azon múlik, ki mit tud adni a többieknek. A közös beszélgetések, programok kristályosíthatják ki az együttműködés szintjeit. Nem szándékunk alkotói egység, iskola kialakítása, egymás befolyásolása. Annál inkább szándékunk olyan ösztönző légkör megteremtése, amelyben kibontakozhatnak a képességek.

A KÖR egy kísérlet a Rétságon és környékén élő képzőművészek és művészetbarátok együttműködésére. Célja az alkotók elszigeteltségének feloldása, szellemi, szakmai közösség létrehozása. A csoport munkájával hozzájárul a térség kulturális felemelkedéséhez, élő kapcsolatot tart más társművészetek képviselőivel. Központunk a rétsági Művelődési Ház, de egymást is meglátogatjuk, találkozásaink alkalmasszerűek. A KÖR – ben mindenki megkeresheti, megtalálhatja a számára fontos értékeket (megjelenési lehetőség, szakmai fejlődés, kontroll, emberi kapcsolatok, kulturális partnerség). A csoporton belül létrehozhatók kisebb, szakmai alapon működő közösségek (pl. festők). Más művészeti csoportosulásokkal való kapcsolataink erősítésére közös kiállításainkra vendégművészt is meghívhatunk.

KÖR – társak: Dovák B. József *tűzzománc* Diósjenő  
Egyházy Gábor *keramikus* Hont  
Girasek Károly *fotós* Rétság  
Havasréti Pál *zenész* Tolmács  
Kazsimérszky Róbert *festő* Rétság  
Kolozsvári Grandpierre Miklós *festő, szobrász, grafikus*

Hont

Kovács László *keramikus* Szendehely  
Krasznainé Konczili Éva *festő* Nagyoroszi  
Krasznai Gyula *író bőrdíszműves* Nagyoroszi  
Lengyel László *festő* Rétság  
Makrai Adél *festő* Érsekvadkert

Nagy Gabi	<i>keramikus</i>	Tolmács
Óvári János	<i>festő</i>	Rétság
Pekáryné Mindszenti Csilla	<i>dekoratőr</i>	Rétság
Végh József	<i>író, múz. ig.</i>	Rétság
Vigyinszki Attila	<i>festő</i>	Nagyoroszi
Záhorszki Mónika	<i>grafikus</i>	Nagyoroszi
Zsoldos Emőke	<i>zenész</i>	Rétság

A Kör nyitott a belépők, kilépők számára. A belépés alapfeltétele a jelen okirat és a partnerek elfogadása. Nem feltétel az aktív művészi tevékenység, elegendő a művészet szeretete. Akadályoztatás esetén lehetőség nyílik az ún. levelező tagságra is. A Műv. Központ helyet ad, tájékoztat, esetenként módot ad a közös megjelenésre, egyeztetés alapján dönt az esetleges támogatásról.

A közösségnek nincs vezetője, döntéseinket közösen hozzuk meg. Ügyvivők: Óvári János, Kazsimérszki Róbert és a műv.ház. igazgatója.

## E havi számunk szerzői:

**Börzsönyi Erika** ( Pásztó ) Budapest író, költő  
**Csáky Károly mkl.** ( Kelenye, 1950) Ipolyság,  
helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató  
**Dobrosi Andrea**(Budapest, 1970) Budapest, költő,  
szerkesztő  
**Elbert Anita** ( ) Veszprém, tanár, író, költő  
**Farmosi László** (Budapest, 1955) Budapest, költő  
**Horváth Ödön** (Budapest, 1938) Kismaros, költő  
**Hörömpő Gergely** (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007)  
református lelkész, költő  
**Ketykó István** (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas  
köztisztviselő, költő  
**Kerekes Tamás**(Budapest, 1957) Kisecset, író  
**Kiss-Simon Miklós** ( ) Baglyasalja, író, költő  
**dr. Koczó József** (Perőcsény, 1950) Vámosmikola,  
helytörténész, ny. iskolaigazgató  
**Kovács T. István** (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró,  
író  
**Kő-Szabó Imre** (Orosháza, 1936) Vác, író  
**Pongrácz Ágnes** (Balassagyarmat, 1968) Szanda,  
tanár, költő  
**Pribojszky Mátyás** (Okány, 1931) Tata, író  
**B. Tóth Klára** (Budapest, 1955) Budapest, költő,  
restaurátor  
**H. Turi Klára** (Győr, 1939) Tata, író, költő  
**Székács László** (Budapest, 1946) Budapest,  
nyugdíjas mérnök, költő  
**Szűk Balázs** (Eger, 1960) Debrecen, középiskolai  
tanár, író, költő  
**Vasvári Zoltán** (Budapest, 1958) Budapest,  
etnográfus, művelődéstudományi  
**Vasi Ferenc Zoltán** (Tata, 1966) Tata, költő  
**Végh Tamás** (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő, nyomdász  
**Végh József mkl.** (Diósjenő, 1953) Diósjenő,  
helytörténész, múzeumigazgató

## Impresszum:

### Alapító-szerkesztő:

**Karaffa Gyula**

### Helytörténész:

**Végh József mkl.**

### Képzőművészet:

**Konczili Éva**

### Szerkesztőség címe:

**2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19**

### Telefon:

**+3630-383-5385**

**+3630-531-4698**

### Email cím:

[karaffagy@gmail.com](mailto:karaffagy@gmail.com)

[borzsonyihelikon@gmail.hu](mailto:borzsonyihelikon@gmail.hu)

[hgev@freemail.hu](mailto:hgev@freemail.hu)

### Weblapok:

[www.karaffamese.freewb.hu](http://www.karaffamese.freewb.hu)

[www.karaffagy.freewb.hu](http://www.karaffagy.freewb.hu)

[www.karaffaboros.freewb.hu](http://www.karaffaboros.freewb.hu)

[www.retsag.net](http://www.retsag.net)

**Terjesztés: kizárólag ingyenesen  
letölthető PDF formátumban.**

**Internetes lapunkra is vonatkoznak a  
szerzői jog védelmének szabályai,  
ezért a Börzsönyi Helikonban  
megjelent bármilyen anyag más  
felületen, lapban való  
felhasználásához az érintett Szerző  
előzetes engedélye szükséges!**

**A Börzsönyi Helikon 2012. március  
27.-től tagja az Ipoly Eurorégió  
Határon ÁtnyúlóEgyüttműködés  
egyesületének.**





Zagyvai Árpád: fakereszt